KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

96

YIL: 8 ● MART 1994 ● 25.000 TL.

timur devrinde kadis'ten semerkand'a seyahat

bu sayıda: ● ismail karaahmetoğlu ● ceyhun atuf kansu ● ismet kemal karadayı ● tuğrul asi balkar ● orhan özdemir ● nazif evren ● dilber saka ● ahmet özer ● muhsin şener ● gündoğdu sanımer ● ömer şükrü asan ● bülent güldal ● mehmet cemil uğurlu ● ruy gonzales de claviyo (türkçesi: ömer rıza doğrul) ● mehmet uslu ● neriman calap ● aslı durak ● halil soyuer ● m. reşat sümerkan ● mehmet aydın ● enver atılgan ● arife kalender önel ● betül tarıman ● mehmet rıfat ● türkün sümerkan ● arslan pulathaneli

KIYI'dan

● **100. sayıya doğru.**
Saygıdeğer okurlarımız;
95 sayımızı geride bıraktık. Birkaç ay sonra 100. sayımıza ulaşacağız. Kültür ve sanat merkezleri olarak bilinen büyük kentlerin ötesinde, sanatın bayrağını bunca yıldır göndérde tutarak, ülkemizin dört bir yanında ve yurtdışında yaşayan pek çok yazar ve şairimize, görsel sanatlar alanında ürün veren pek çok sanatçımıza el vererek, oluşturduğumuz birikimi okurlarımıza sunduk.
Yazı makinesiyle her sayıda ortalama 60 sayfalık kültür - sanat birikimini, 100 sayıda 6000 sayfalık bir toplama ulaştırdık. Her sayımızda okurlarımıza bu alanın güzelliklerini taşımaya çalıştık. Kıyı, aranan, özlenen, okunmadan edinilmeyen bir dergi oldu. Çıkışında az da olsa bir gecikme olduğunda, pek çok yerden telefonla, mektupla durumu soranlar oldu. Bu ilgi, bu sevgi onu bu günlere taşıdı.
32 sayfaya çıktıktan sonra orta bölümde oluşturduğumuz 'atardamar'la her sayı değişik bir konuyu, yazın dünyasına sunduk. Bu bölümde yayımladığımız her çalışma, uzun yıllar pek çok yazara kaynaklık edebilecek bir nitelik taşımaktadır.
Okurlarımızdan dileğimiz, 100. sayımız çerçevesinde neler yapılması gerektiği konusunda görüşlerini bildirmeleridir. Abonemiz olsun olmasın, dergimiz okurlarının temmuz ayında yayımlayacağımız 100. sayımızda neleri, nasıl görmek istediklerini yazıp adresimize bildirmelerini diliyoruz. Bu görüşlerin ışığında Kıyı'nın etkinliğine yaraşır bir sayıyı oluşturmak kararındayız.
100. sayıya değin, her sayı, bu sayfadan sizlere seslenmeyi sürdüreceğiz. Belirteceğiniz görüşleriniz, bizlere güç katacaktır.

● **Şair İbrahim Yıldız, 12 Şubat 1994 günü aramızdan ayrıldı.**
1928 yılında Zonguldak / Eflani'de doğan İbrahim Yıldız, 50'li yılların sonlarında 'Karabük Postası' gazetesinde her hafta bir 'sanat yaprağı' çıkardı. Durum, Yelken, Yeditepe, Pazar Postası dergilerinde, çeşitli gazetelerde şiirleri yayımlandı. 1966 / 1968 yılları arasında Karabük'te çıkan Sendika adlı gazetenin yazı işleri yönetmenliğini yaptı, Yıldız Osmanoğlu adıyla kitap eleştirileri yazdı.
Pota, Ekin, Varlık, Kıyı, Gösteri, Oluşum, Türkiye Yazıları, Sesimiz, Broy dergilerinde, Devrek, Karabük ve Eflani'de çıkan yerel gazetelerde ürünleri yayımlanan İbrahim Yıldız, 1989 yılında "Gazete" gazetesinin açtığı yarışmada "Bay Sokak" adlı şiiriyle mansiyon almıştı.
1990 yılının mart ayında ilk kitabı KIYIDA BİR İBRAHİM, aynı yılın eylülünde DORUKTAKİ KOLTUK BOŞ, 1991 ekiminde IŞIĞIN KANI, haziran 1992'de TOPLUMUN TENİ adlı şiir kitapları yayımlanan İbrahim Yıldız'ın son kitabı BİR İBRAHİM adıyla, 1992 kasımında okurlarıyla buluşmuştu. DORUKTAKİ KOLTUK BOŞ adlı şiiri kitabıyla, dergimizin düzenlediği İlhan Demiraslan Şiir Ödülünde, mansiyona değer bulunmuştu.
Karabük'te yayımlanan "Bölgenin sesi" adlı gazetede, "Kimbilirkim'e Mektuplar" adıyla yazdığı yazılar; "şiir, öykü, mektup, anı, deneme, eleştiri" tatlarını taşıyordu.
Dergimiz Kıyı'da zaman zaman şiirleriyle yer alan şairimiz İbrahim Yıldız'ın anısına saygılar sunuyoruz. Yazın dünyamızın başı sağolsun.

● **Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü**
Bu yıl şiir dalında verilen Cevdet Kudret Edebiyat ödülü, Hüseyin Atabaş'ın İLKYAZ TÖRENİ ile Hüseyin Yurttaş'ın KİRLİ TARİH adlı kitapları arasında paylaştırıldı.
Ödül alan şairlerimizi kutluyor, başarılarının sürmesini diliyoruz. Ödül, gelecek yıl roman dalında verilecek.

● Dergimizin bu sayısının 'atardamar' bölümünde görüldüğü gibi yaklaşık 600 yıl öncesinden bir görünüm sunuyoruz. XV. yy'ın büyük seyahatnameleri arasında seçkin yerini koruyan, RUY GONZALES DE CLAVIYO'nun yazdığı, 1938 yılında Ömer Rıza Doğrul tarafından çevrilerek iki cilt olarak yayımlanan TİMUR DEVRİNDE KADİS'TEN SEMERKAND'A SEYAHAT adlı yapıtın beşinci bölümüyle, altıncı bölümünün Trabzon'u konu alan kısmını okurlarımıza sunuyoruz. 1975 yılında yapılan basımının kimi eksikler taşıması nedeniyle 1938 basımınından ilgili bölümleri yayımlıyoruz. 56 yıl önce dilimize çevrilen bu yapıtın söz konusu bölümleri arkadaşımız Ahmet Özer tarafından yayıma hazırlandı.

● Mart ayında yitirdiğimiz değerlerimizi burda bir kez daha saygıyla anıyoruz: Sevgili öğretmenimiz Aliye Aşurbaylı'yı, engin kültüründen yararlanmak için her gün yeniden özlemle anıyoruz. Eğitimci, tiyatro sevdalısı dostumuz Aydın Aktaş'ı, 1987 yılının 27 martında - Dünya Tiyatrolar Günü'nde - yitirmiştik. Büyük şairimiz A. Kadir, Aşık Veysel, Halit Ağanoğlu, Yaşar Nabi Nayır, Ceyhun Atuf Kansu eğitim, kültür ve sanatımıza çok yönlü katkılarda bulunmuş değerlerimizdi. Anıları bizlerle yaşıyor.

● **Trabzon Belediye Tarihi'nin 1. cildi yayımlandı.**
Dergimiz yazarlarından, KTÜ Türk Dili Bölümü Öğretim Görevlisi Rasim Şimşek'in yeni yapıtı Trabzon Belediye Tarihi okura ulaştı. Büyük boy, 187 sayfadan oluşan kitap, Trabzon Belediyesi Kültür Müdürlüğü - Mahmut Gologlu Kültür Merkezi - TRABZON adresinden istenebilir.

● Şair arkadaşımız Ahmet Özer'le yazınımızın özgün türlerinden biri olan 'mektup' konusunda TRT Trabzon Radyosu'nda 8 Şubat 1994 günü bir söyleşi yapıldı. Aynı konuda, fotoğraf sanatçısı, FOTO FORUM Başkanı Türkün Sümerkan'la şair Ahmet Özer, 21 Şubat 1994 günü, Trabzon'da yayımını sürdüren TV 61'in stüdyo konuğu oldular, 'mektup' konusunda özgün görüşlerini açıkladılar. Her iki program da canlı olarak gerçekleştirildi.

● Eğitimci - yazar Fikret Madaralı, 7 Aralık 1993'te, sinemamızın emektar aktörü Nubar Terziyan 14 Ocak 1994'te, sinema ve tiyatromuzun örnek sanatçısı Bedia Muvahhit 21 Ocak 1994 günü aramızdan ayrıldılar. Bu kervana son katılan, eğitimci - yazar Ali Çiçekli oldu. Çiçekli'yi 26 ocakta yitirdik.

● Dergimizin aralık sayısında, ölümünün on üçüncü yılında saygıyla andığımız şairimiz İlhan Demiraslan'ın el yazısıyla yayımladığımız "Nice Zonguldak" adlı şiirini uzun yıllar arşivinde saklayarak bizlere ulaştıran gazeteci dostumuz sevgili Attila Aşut'a teşekkür ederiz.

● Dergimizin bu sayısında sevgili **Arslan Pulathaneli**'nin "1993 yılı ölümleri"ni yayımlıyoruz. Aynı yıl içinde Sıvas'ta yitirdiğimiz değerlerin adlarını gelecek sayımızda yayımlayacağız.

● Nisan sayımızda buluşmak dileğiyle, tüm okurlarımıza sağlıklar, başarılar, esenlikler...

Kurucusu: Ahmet Selim TEYMUR
Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A. Ş. adına
M. Naci ÖZKAN

Genel Yayın Yönetmeni : **Gündoğdu SANIMER**
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı : **Arslan PULATHANELİ**
Sanat Danışmanı : **Ahmet ÖZER**
Yazı İşleri Yönetmeni : **Melih. S. ERTÜZÜN**
Kapak, İç Düzenleme, Görsel Dnş. : **M. Reşat SÜMERKAN**
Dizgi : **İsmail FANDAKLI**
Film - Montaj : **Özer DÖLEK**
Kapak: Timur'un Karabağ seferi (Coşkun Kulaksızoğlu'nun arşivinden)

DİZGİ: EFOR Masa Üstü Yayıncılık - Organizasyon
Tel.: (462) 326 44 26 Fax: (462) 322 29 96 - TRABZON

BASKİ: ART Ofset Matbaacılık Tel.: (462) 325 77 55 - TRABZON

Abone Koşulları : **Yıllık: 250.000 TL.**
(Eski abonelere, öğretmen ve öğrencilere 200 bin)
Yurtdışı Abone : **80 DM**
Yazışma Adresi : **P. K. 183**
61001 - TRABZON
Ederi : **25.000 TL. (KDV dahil)**
Aylık Dergi

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra, dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur. Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.

söylev gülü

● İsmail Karaahmetoğlu

Ceyhun Atuf Kansu, Mustafa Kemal'in Samsun'a çıktığı yıl doğdu. 16 Mart 1978'de öldürülen altı gencin ölümüne dayanamayan yüreği, 17 Mart 1978 günü durdu. Aradan on altı yıl geçti. Bu yıllarda: Vecihi Timuroğlu tarafından hazırlanan: "Tüm Şiirleri (iki cilt)" İş Bankası Kültür Yayınları arasında çıktı (1978). Bilgi Yayınları: "Güneş Salkımı (Nisan 1991), "Bir Kasabadan Resimler (Ekim 1991) adlı iki şiir kitabını yayımladı. 1986 yılından bu yana gelişen "Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü' sekiz yıldır aralıksız sürdürülüyor.

Ilgaz, Aylık Düşün Yazın Dergisi, Nisan 1978'de ikinci Ceyhun Atuf Kansu özel sayısını yayınladı. (İlki, Ocak 1976'da yayınlanmıştı.) Üçüncü Ceyhun Atuf Kansu özel sayısını Mart 1979'da, dördüncü Ceyhun Atuf Kansu özel sayısını Mart 1980'de, beşinci Ceyhun Atuf Kansu özel sayısını Mart 1981'de yayımlandı. Kasım sayılarında yirmi bir yıl Atatürk'ü işlediği gibi mart aylarında da Ceyhun Atuf Kansu'yu işledi. Kansu'yu anma günlerinde bile ne, bu özel sayılardan ne de on dört yıl süren yazı dizilerinden söz edildi. Kansu: "Aman Karaahmetoğlu, nerede olursa olsun, yaşadıkça yazalım. Bir gün arar bulur okurlar" derdi. 1993 yılında bir Kansu'yu anma gününde genç ozan Sayın Ahmet Erhan: "Kansu, en değerli yazılarını Ilgaz dergisinde yazdı." demişti. Bu değerli yazı dizileri: "Ilgaz'a Yazmak, Özgürlüğün Kaynakları, Bir Halk Romanı Denemesi, Sakarya Meydan Savaşı, Halk Defteri, Anadolu Albümünden, Halk Yönetim Alfabesi, Ulusal Eğitimin Halkçı Kaynakları, Söylev'i Okurken." başlıklarını taşıyordu. Yazı dizileri on dört yıl sürdü. Yıllarca sürekli yayımlanan her bölüm, birer kitap oylumundadır.

Anadolu'nun özgürlük ve bağımsızlık çeşmesi Kansu'nun kaleminden, Ulusal Kurtuluş savaşımızın ve Atatürkçülüğün çağdaş boyutları damıtıldı. Bu altın damlalar ne ölümünden önce ne de sonra yankılandı. "Söylev'i Okurken" dizisinin anlam ve önemini Kansu'dan dinleyelim: 2 Şubat 1974 "Şu dinlence günlerimden yararlanarak 'Ulusal Eğitimin Halkçı Kaynakları'nın son yazısını yazıp bitirdim. Sana gönderiyorum. Böylece hem bir eğitkenin bir incelemesini ortaya çıkarmış, hem de ulusal eğitimin halkçı kaynaklarını belirtmiş olduk. Yeni yazı dizisi için "Söylev'i Okurken" diye bir başlık düşünüyorum. Bu dizi de Söylev'i temel alarak, Söylev'deki olayları, kişileri, Söylev'in içeriğini ve özünü açıklamalarla, yorumlarla işleyeceğim. Böyle bir çalışma bildiğim kadar şimdiye değin yapılmamış. Devrimci eğitken Mustafa Necati'nin geçtiği yollardan gelen Ilgaz dergisine yakışır böyle bir çalışma."

"Söylev'i okurken" dizisinin ilk yazısı "Dar Açı"yı gönderiyorum. Bu dizide, Türk yazınında ilk kez baştan sona Söylev'i inceleyici, açıklayıcı bir ışığa, bir araştırma ışığına tutacağım. Yaşantımın en güzel işlerinden birini yapmaya çalışacağım."

Dört yıl sonra 16 Ekim 1977 günlü mektuplarında: "Söylev'i okurken" bu gün için bakıyorum güncellik kazandı. Ne yazık ki, ba-

sında ve mangalda kül bırakmayan aydınlarımızda -4 yıldır sürmesine karşın- bir yankı bırakmadı. Ama, bu işi bırakmayacağım. Neden ki, Söylev'in okunmadığını, hele hiç incelenmediğini anlıyorum. (Düşün, okunalı elli yıl olmuş: bizim burunları kafdağında aydınlarımız, ilericilerimiz, okumamışlar Söylev'i). O zaman Ilgaz'ın çam gölgesinde bizim yürüttüğümüz alçak gönüllü savaş daha gerekli oluyor. Savaş caba. Son günlerde sağ elim tutuldu, biraz geciktim. Cumartesi, zorla (gönlümce değil, elimin acısıyla) yazdım bu bölümü: "Heyeti Temsiliye". Öyle kafadan da atmadım. Sekiz saatlik bir iş günü çalıştım. Yazım biraz bozuk oldu. Elimden temize çekemedim.... Söylev'deki devrimci dramatik ve devrimci pratik izlendikçe, Mustafa Kemal'in değeri ve bu güne vuran devrimci önderliği daha iyi anlaşılıyor."

Söylev'in kuramcısı, yorumcusu Kansu, Ulusal Kurtuluş Savaşı gerçeğinin, Atatürkçü düşüncenin çağa akışını tam yoluna koymuştu ki, Gençliğin Söylev'i bölümüne gelmeden aramızdan ayrıldı. Son yazısı: "Söylev'i Okurken -Siyasa Dersleri", 16 Mart 1978 günü Yenişehir PTT'sinden bağıtlı olarak postalanmıştı. 17 Mart 1978 günü Cebeci gömütlüğünden dönüşümde posta kutusundan alıp yayımladım.

Söylev Gülümüz Kansu! Sen Söylev'in kuramcılığını, yorumculuğunu bir yaşam borcu olarak üstlenmiştin. Bizim borcumuz, seni yeniden okumak okutmak, Atatürk ilkelerini korumak, sevgili Cumhuriyetimizi çağdaş uygarlık düzeyinin üstünde, sonsuza dek yaşatmaktır.

Bu Söylev Gülü Anıtların, ayrılışından on altı yıl sonra belki okunur, anlaşılır da dogmalarla donmuş ortamlar aklanır. ●

eski trabzon konakları*

Yan gelmiş oturmuş Trabzon beyleri
Hatmi çiçekleri serin bahçelerde.
Havuzlarda karpuzu orta yerinden çatlatan su
Hovarda akşamlardan kalma rakı kokusu.
Can sıkıntısından iplik iplik eğirir denizi,
Tebriz işi minderlerde,
Gözleri baygın hanım sultanlar!

Yan gelmiş oturmuş fındık beyleri,
Halı olmuş genç kızların emeği,
İner gelir ince saz Trabzon akşamları,
Şıkırdar kadınların altın bilezikleri,
Gözleriyle sularlar o güzelim bahçeleri,
Güverte sofalardan inip o bahçelere,
Akşam sefaları gibi açar çocuklar.

Çevrili duvarlar ortasında Rum dilberleri,
Penelopenin ortakları,
Çıkıp balkonlardan gözlerler gemileri
Altınları, üzümleri, deniz dokuması ipeklileri,
Beklerler soygunlardan dönen hovardaları
Gül topuklardan öpecek boğalar soyunu,
Türkülerle açarlar o sıcak döşekleri.

Ceyhun Atuf Kansu

* *Yurdumdan, Varlık Yayınları, Ağustos 1960, s. 8.*

cemal süreya'yı anmak...

• İsmet Kemal Karadayı

1900-2000...
Bir bardak rakının döküldüğü masada
Bin şiiri çiçek açar yarin, yorgunum
Anlatılan Cemal olur, Nazım da
Durur her ilk son'larda, zahir kırgınım

1900-2000...
Tutuştukça anılar can damarlarında
Veryansın eder dünya, dem çeken Tahir'dir
Yeniden tartışmalı, neler neler kapıda
Mutluluk tanımaksa, anlatmak peki nedir
.....

*

1994'de Cemal Süreya için kaç "anma" yapıldı?
Anımsayabildiğimce:
9 Ocak, Hatay Restaurant'ta... Eh, "reklamı bol"lar da vardı, kendini beğenmiş. Ve yarısı, kendini konuştu, başka birşey demedi...
10 Ocak, Basın Müzesi'nde... "Yarışma" kazanıcılarını sunan Aydınlık gazetesi'nin düzenlemesi iyiydi ama tam değil. Sosyal yanıtçı'ları da, sosyalist Perinçek'i de dinlerken, "bol kokteyl" çoktan bitmeliydi...
13 Ocak, Atatürk Kitaplığı'nda... Konuşmacı olarak kendimi katmıyorum, Leyla'nın geç gelişini de saymıyorum. Ne ki Enver Ercan sunuşu iyi, Zühal Tekkanat anlatıları, durum için oldukça coşkulu ve özellik katıcıydı...
Ankara, Mudanya vb. varmış birde, "anma"larda...

*

Cemal Süreya, daha önceki anış ve değinişlerimde de söylemiştim (Gösteri. Şubat 1990... Türk Dili Dergisi. Temmuz / Ağustos 1990...) O, geniş kültürü, ince zekası, seçkin kişiliğiyle çirkin çıkarlara, dar politikalara soyunmamış... düşün ve sanat ortamındaki erişkin yüceliğe; beynindeki, yüreğindeki, emeğindeki yetkinlik ve yetişkinliklere varmış... buralardan gelen çağdaş, çarpıcı ilgiler, iletişimler ve sıcaklıklarla da geniş çaplı etkilere, etkilenişlere ulaşmıştır. O, daha, çok daha incelenecektir... "Gün"leri söylenecektir yıllarca onun..."

*

Süreya, dost insan olarak bende de tüm özellikleri ve ilginç yaşam öyküleriyle gerçekten geniş yer tutmaktadır.
1963'ler miydi ne? İstanbul'un ünlü pastanelerinden Baylan'daydık. Cemal'i de, Asım Bezirci'yi de o günlerde tanımıştım. Bezirci, yoğun bir arkadaş trafiğindeydi. Cemal'i yakalamış ve söyleşirken sormuştum, "nereye dek sosyalistsiniz" diye. Hiç duraksamasız, yanıtı şu olmuştu: "şimdiki yasaların izin verdiği yere dek"... İkimiz de o tarihte "memur"duk, "bürokrat"tık...
Sonraki yıllarda da yazıhanemde, meyhanede, evde, konuşma günlerinde vb. o hep aynı görüşteydi, savsız, slogansız, içtenlikli... Ve o, hiç "geri" gitmedi, dönmedi; o, güncel çıkarları, sandalyeleri elinin tersiyle ittiği için tükenmedi. O, gerçek bir marksist ve sosyalistti...
Cemal'in bende "yanlış" bir anısı yok mu? Var. O da "saygısız süheyla"yı bana tanıtışı... Ki, haksızlık etmemeliyim, onu da tam, nereden bilsin? Cemal, saf bir "kadın"cıydı...

*

Şu "çok bilen"lere soruyorum:
Acaba sevgili Cemal Süreya'yı bizlere, herkese bunca sevdiren, aratan, andıran nedir?
Sakın onun, türlü "klik"lere kapılmaması; bilgiyi bilinci, sevgiyi, sevecenliği bir araya getirerek insanlara çok hoş bakması ve de kimseyi kıskanmaması olmasın?.. Sakın, çok yana bakarken, tek doğru'yu "yumuşak iniş"le, ödünsüz, gizli saygılar ve salgılarla başkalarına algılatması olmasın?.. Ve, nereden akıl ettiyse, çevirisini Türk toplumuna kazandırdığı (belki de özyaşam sezgilerine uygun olarak; "dokuz - yedi kırlangıç"ları, "üstü kalsın"ları tasarlayarak) Nostradamus'un 20. Yüzyıl sonu temsilciliğine soyunmasın o?..

*

Cemal Süreya, ne şudur, ne de bu. Bence o, düzyazıda güncelin, şiirde evrenselin, politikada geleceğin, potrede ilginçin, düşüncede çağdaşlık ve bilimselin, davranışta dostluk ve uygarlığın, örneklemede şaşırtıcı üstün zekanın uçta, yetişkin insanıydı.
O, şiirden ve şiirin adamlığından anlamayan, ne var, yine de hemen her yerde görünüp birbirini övenlerin bile mangalında kül bırakmayan "ortacı, ortalıkçı" yorumlarla kolay anlaşılmaz... Önemli mi? Nazım Hikmet'i, başka "değer"leri de zaten aynı "mega" kişiler ve kuruluşlar kimseye bırakmıyorlar...
Yanlış, haksız, saptırıcı bir uygulamadır bunlar.
Oysa, "iyi şiir"in, "has şair"in, hiçbir gösteriye, hiçbir yatırıma, hiçbir göstericiye, hiçbir yatırımcıya gereksinimi yoktur, olmamalıdır. O tür şairler, öyle fildişi kulelerine, kızkulelerine vb. de ille sığınmazlar. Onların fil'leri de, kız'ları da belki kendiliğinden değil ama kendilerinden doğmuş gerçeğe uygun özverilerdir. Ünlü, değerli, usta, büyük... ne dersek diyelim, onlar var. Varolmayan, varolmayacak olan, onların sırtından geçinmeler ve onları çalıp çırpanlardır. Gruplaşmalar, elbirlikleri neyi, neleri çözümler ki?..

*

Bir gözlemim daha var: Başka ünlü ustalarda olduğu gibi, Cemal'in anışlarında da durmadan aynı kişiler, bol videolu görünümlerle, hep orda burda, ortalıkta. Çığ yatırımdır, reklamdır, saygısızlıktır, yaygaradır, çılgınlıktır, densizliktir bunlar... Kelaynak kuşlarını bırakın, kimi yerde "fuzuli işgal" sayılır bu tür "oturum"lar...
"Çok oldun" mu denecek. Haydi şiirle bitiriyorum:

Süreya
O her "dokuz ocak"larda bilesiniz
Bir "ellidokuz yaş" daha büyümüştür
Yani Tanrı'ya
"Üstün kalsın" demelerin üzerine ne denirse densin
"Sürgün"dür bir Pülümür'lü olarak Erzincan'dan
Söz, düşünülmüştür.

"Deli misin" diyor Cemal, söylesin, dinliyorum
Papirüs'ler, Oluşum'lar, ikibine Doğru'lar
İster "Önce Öp"üp "Sonra Doğur"sun
İster "Üvercinka", "Göçebe" olsun
Ve "Şapka"sını "Çiçek"lerle dolduran isterse Cemal
Sonrası mı
Onu sonra da benimsiyorum.

"Uzatır Saçlarını Frigya"
İşte bu
Cemal Süreya'dır bizlere, "Nisa sureli"
Orda
Cemal ölmez ki, "ölümsüz"dür, yaşar
Ama doğrusu, ne diyeceğim biliyor musunuz
Şiir şairini aşar.
.....
Selam. Selam sana Cemal! Her zaman... •

CİNAYET SûRELERİ

Tuğrul Asi Balkar

I.
Rahle Sûresi

canım dilimin ucunda
dilimin ucuna gelmese de bütün ayrıntılarıyla
söylemeliyim:
rahle, bağdaş kurmuş bir inanç sayfası değilsin

rahle kapanmadan büyük kitaba
damlamadan kan
ve osman
söyle, doğrul
söyle yeniden
öfkeli çocukların
ve *kimvurduyagitmeyenlerin* türküsünü.

II.
Asa Sûresi

gözlerini açar gibi olunca bir asayı yakaladı parmakuçlarıyla

evet gördüm bu bir cinayetti
olsaydınız olamazdınız da.

bırakırken, her doğan gün bir öncesini, geride
bir adam bir adamı kemiriyordu kendi tenînden
ne çığlık akıyordu ne kan

evet gördüm bu bir cinayetti
sorsaydınız soramazdınız da.

zaman hep şimdi miydi hiçbir zaman
bir kız bir oğlana aşkını söylüyordu
bir gül yaprağından damlayan kırağıdan

evet gördüm bu bir cinayetti
yoktunuz yok olamazdınız da.

manna! manna! yetmiyor acılarımızı doyurmaya

ayşenur'a ağıt

Orhan Özdemir

Hüzünlü bir gülümseme midir ölüm
Dudaklarda donup kalan
Yoksa solmuş bir resmi mi
Baktıkça dili çözülen

Bir perdelik oyun mudur ölüm
İzlemeye doyamadığımız
Bir şiir midir dost dilinde
Bir ağıt mı yoksa karanlığa gömülen

Bir yıldız kayması mıdır ölüm
Bir yaprak düşmesi mi
Bir yara mıdır gönlümüzü acıtan
Bir tutam çiçek midir yoksa atmaya kıyamadığımız

Bir kaç damla göz yaşı mıdır ölüm
Tek kişilik bir yolculuk mudur bilinmeze
Öyle el sıkışmadan
Bir veda öpücüğü kondurmadan *Trabzon, 17 Ocak '94*

çamım benim

● Nazif Evren

Cami avlusuna bırakılan iki günâhkârın ürünü gibi, seni yazlık evimin taşlı bahçesinde bulmuştum. Yuvadan atılmış leylek yavrusu gibi, çelimsiz ve sahipsizdin. Yanına yaklaştım. Yeşil yeşil bakıyordun. Yaşaman için güneş anaya toprağa ve nemli rüzgâra gereksinimin vardı.

Sivri uçlu kazmayla altındaki taşları kırdım. Bir metre çapında, boyuna göre bir çukur açıp seni kundakladım, çevreni kazdım, belledim sınırlayarak. Zakkumlar, begonviller, ağaçmineleri, güllerle süsledim. Onlar çabuk, sen yavaş büyüyen bir tempo içinde bahçeyi bir yandan koku, bir yandan renk cümbüşüne çevirdiniz. Tam on yıl sonra, seni lepiska saçlı genç bir kız gibi serpilmiş olarak gördük. Gölgen koyulaştı, rengin günün farklı saatlerinde başka başka görünmeye başladı. Bize poyrazda, lodosta, imbatta yaprakların ve dallarınla ürettiğin seranatları dinletmeye başladın.

Karatavuklar, kumrular, ispinozlar, serçeler dallarında konserler vermeye başladılar.

Senin varlığında yarım yüzyıl önce öğrencilerimizle ürettiğimiz ormanları, meyve bahçelerini, kavaklıkları düşledik. Gelecekte, bizim yarınlarımızda yurt yüzeyini senin gibi milyarlarca çamla bezemenin yaratacağı devrimi hayal eder olduk. En küçüğümüzden en yaşlımıza kadar bir sevgi, bir özlem yarattın evimiz halkına.

Yaz sezonu sonunda Ankara'ya döndüğümüzde, seni dilimizden düşürmedik. Ayrı kalmanın özlemini, sana kavuşmanın sevincini yaşadık. Mutluyduk seninle. Fakat gel gör ki her yıl binlerce dekar ormanımızı kül eden kara zihniyet, burada seni de buldu. Evde bulunmadığımız bir günde, senin lepiska saçlarını yere serdiler. Bu durumu gördüğümüzde, eşim ağladı; ben bahçe küreğini kapıp çevreye saldırdım. Balkonlarında oturan gerçekte suçlu, yasada suçsuz kişiler evlerinin kapılarını kapayıp saklandılar. Jandarmaya başvurdum 'görmedik' dediler. Evet, faili meçhul bir cinayet misali gibi...

Güzel çamım! Sen şimdi bir odunsun. Kış aylarında kimbilir hangi ocakta ya da sobada yanacaksın. Bizim içimiz de seninle yanacak; ama asıl yanan yurt düzeyinin varlığı, mahvolan ormanları ulusal serveti olacak. Sen acıların sembolu oldun. Ruhun şadolsun.

Ozan boşuna demeniş:

Hayalden gelir insana tesliyet / İğbirardır yüzü gülmez hakikatın (İnsan düşmekle avunur; yoksa gerçeğin yüzü kapkara ve küskündür.). ●

—"sesim değdi yağmurlara" adlı ilk yapıtı üzerine

dilber saka'yla söyleşi

● Söyleşen : **Ahmet Özer**

- Sevgili Dilber, "Sesim Değdi Yağmurlara" adlı kitabın yayımlanalı üç yıl oldu. Bu üç yılda neler yaşadın? Kitabının sevinci, coşkusu, yazarlığının ilk basamağı olarak yaşamına neler kattı?

- Bir kere çok yabancısı olmadığım, çok da içerisinde olmadığım uçsuz bucaksız, kimi dalgalı, kimi devinimsiz bir mavi deniz yolculuğuna çıkmaya hazırlandığımın ayırdına vardım. Bu, yüreğimin her yanına yeni umutlar, yeni coşkular, yeni güzellikler kattı. İnsanın dünyaya eli yüzü düzgün bir bebeyi getirip: "A, bu benim çocuğum mu" deyip, biraz şaşkınlıkla, biraz hayranlıkla, onu seyretmesi gibi bir şey bu. Hele, bir ilk yapıt olmasına karşın, edebiyat dünyasında, değerli edebiyatçılarımızın "Sesim Değdi Yağmurlara"ya sevgiyle, umutla bakması da, ışıklı bir mutluluk getirdi bana. Doğallıkla, belli bir süreç yaşadıktan sonra, kendi kitabınızın yaşamınıza kattığı coşkular azalmasa da, başka boyutlara kayıyor. O zaman da, daha iyiye, daha güzele ulaşabilmenin kaygısını taşımaya başlıyorsunuz. Bunun bir diğer adı da yazma sevdası olsa gerek. "Sesim Değdi Yağmurlara"nın bana duyumsattığı yoğun güzellikler uzantısında, yazma sevdası giderek içimde derinleşmekte. En sarp yamaçları bile, bu inatçı sevdayla aşacağımı düşünmekteyim. Bir insanın yaşamına bundan daha güzel ne katılabilir ki?

- Kitap sonrasında neler yazdın? Yayımlanan kitabında yer alan öykülerle, kitap sonrasında yazdığını bildiklerimiz arasında sence nasıl bir değişim söz konusu oldu?

- Kitabım çıktıktan sonra, bir durağanlık evresi yaşadım. Belki buna durağanlık bile denemezdi. Çünkü, kafamın içinde, öne çıkmak için birbirleriyle yarışan, sayısızca öykü taslağı belleğimi yağmalıyordu. Bu oluşumu, kalemimin ucuna götürünceye kadar erinçsizdim. Gökyüzünün alnında, yağmurlara gebe kara bulutların, sularını çağlara, denizlere, çaylara, ırmaklara boşaltması gibi, bilinç alanıma depolonan bu oluşumları, kağıtlara aktarmanın sevincini yaşadım.

Bu arada, güzel insan, Recep Ergenç'in önerisi ve desteğiyle bu alanda da yazmaya çok hevesli olmam nedeniyle, iki radyo oyunu -arkası yarın- çalışmam oldu. İki yıldan fazlaca bir zamandır onlar üzerinde yoğunlaştım. Bu oyunlarımı (enson biçimiyle) yakın günlerde tamamlamış olacağım. Bu bağlamda, benden yakın iyiliğini ve yardımlarını esirgemeyen bir başka güzel insan Lütfiye Aydın'ın adını anmadan geçemiyeceğim. Kitabımda yer alan öykülerle, kitap sonrasında yazdıklarım arasında nasıl bir değişim olduğunu soruyorsunuz ya, şimdi bu sorunuzu yanıtlamanın güçlüğü içerisindeyim. Çünkü, insan zaman zaman, kitabında yer alan bir öykünün altında bir öykü de yazabiliyor. Buna karşın, şimdilerde, kalemime ve kağıtlara döktüğüm yeni öykülerime daha hakim olduğumu düşünmekteyim. Yine de kararı, öykülerimi okuyan insanlar verecektir.

- Karadeniz'den çoğu kez ressam ve şair çıktığı bir gerçek. Sen bu alanda öykücü olarak yerini aldın ve bu yolda yoğunlaşma yolundasın. Seni öyküye hazırlayan ortam ve koşullar üzerine neler söylemek istersin?

- Bir söyleşimde de belirttiğim gibi, öykü bağlamında pek işlenmemiş, yabancısı olmadığım bir yöreyi, ve o yöre insanını işlemeye çalıştım. Bir kent düşünün, tarihte yerini almış, pek çok noktada adından söz ettirmiş bir kent. Hamsisiyle, fındığıyla, futboluyla, fıkralarıyla biliniyor, tanınıyor da, o üretkenliğe teriyle, emek gücüyle, ve tükenmez savaşımıyla imzasını atan insanları tanınmıyor, bilinmiyor. Bilinse de, yuvarlak çiz-

gilerle ve eksik biliniyor. Oysa, benim doğduğum bu kıyılarda, yeşilin ve mavinin tonlarında sevginin, umudun, güzelliğin en hasına sevdalıdır insanlar. Bir o denli de, olumsuz dayatmalardan nasibini almış, mutsuzluklar, özlemler, acı tütün çiçeği gibi, pembe pembe çiçeklenir yüreklerinin sarp dağlarında. Bu kent, aynı zamanda, gurbetler, gurbetçiler, özlemler, ayrılıklar kentidir de. Bu insanların arasında, yeşilin ve mavinin keşiştiği bu kıyılarda, doğmuşum. Bir yanımda, martı çığlıklarına bürünmüş Karadeniz'in azgın dalgaları, bir yanımda, göziçleri hep ıslakmış gibi duran, dik başlı dağlar. Ve öte yandan, güzel olduğu kadar da acımasız bu doğayla boğuşan cesur Karadeniz insanı... Sevda, özlem, ayrılık türküleri... Yeşilin ve mavinin içime akıttığı duyarlılıkla -olacak biraz da- bu yöre insanına ilgisiz kalamamanın uzantısında harmanladım öykülerimi.

Karadeniz'de, çoğu ressam ve şair çıktığı doğrudur. Ben de yazmaya ilk şiirle başladım. Ancak onun sularında yüzememenin zorluğunu yaşadım. Ona sığamamanın taşkınlığıyla, öykü denizinin kimi dalgalı kimi duru sularına karışayım istedim. Doğallıkla

beni öykü yazmaya iten nedenler bunlar değildi salt. Burada, kişsel kaygılarıma ve içsel hesaplaşmalarıma yanıt arıyor muşum, izlenimi uyandırmaktan da korkarak-İçsel hesaplaşmaları, bireysel kaygılara indirgemekten öte, bunu toplum düzlemine çıkarabilmenin savaşımını vermek, beni daha da mutlandırır. Her şeyden önce sanatçının, kişisel çelişkilerin ötesine geçebilme gibi, bir sorumluluğu (da vardır) olmalıdır. Her toplumda olduğu gibi, kapitalizmin çarkı bu kıyılarda da dönmekte. Onun uzantısında, kopuk, mekaniksel insan ilişkilerini yalnızlığın, itilmişliğin, unutulmuşluğun, umutsuzluğun, sömürünün dikenli tellerine gerilen, yırtık insan seslerinin bayraklaşmasını, yer yer, yüreğimde duyumsamaktayım. İşte öykülerim, bu ortam ve koşulların ürünüdür.

- Öykü alanında dünden bugüne neler okudun. Seni hangi yazarlar nasıl etkiledi? Günümüzde severek beğenerek okuduğun, okuyunca da seni yazmaya yönelten yazarlar üzerine neler söylersin.

- Öykü, her tür edebiyat - sanat kaynağından esin alan bir tür bence. Bir şairin dizelerinden, bir ressamın tuvalinden, bir ezgiden etkilenimlerle donanımlıdır öykü yazarı. o yüzden, beni etkileyen, zaman zaman kendi sarmalına alan öykücülerimizin ve yazarlarımızın birkaçını söyleyim. Reşat Nuri Güntekin, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Mahmut Makal, Aziz Nesin, Y.K. Karaosmanoğlu, John Steinbeck, Dostoyevski, Bekir Yıldız, Sevgi Soysal, V. Hugo, Erdal Öz, Honore de Balzac, Jack London, W. Foulkner, N.G. Çernişevski, Şoholov, Refik Halit Karay, Sabahattin Ali, ve Atatürk'ten sonra, Amerika'da, Mark Twain Derneğinin, fahri üyeliğini alan, övüncümüz, hep büyük tatlar ve esin alarak okuduğum büyük öykücümüz Sait Faik.

- Öykülerinde çoğu kez umutsuzluklar egemen. Kahramanlarının çoğu kez doğayla, kendisiyle ve karşısındakiyle yaptığı savaştan yenik çıkmalarını bir yazar olarak nasıl değerlendiriyorsun? Mademki yazar yazdığı üründe kahramanını yaratandır, ortaya çıkan sonuç üzerine nasıl bir yorum yapmak istersin?

- Sanatçının topluma güzel mesajlar verme, olumsuzu olumluya iteleme gibi bir sorumluluğu olsa da, yazar ışığını toplumun kaynağından alır. Ancak toplumlar, kimi güzelliklerin yanında hâlâ, sömürünün uzantısında ezilmişliği, acıyı, ayrılığı, umutsuzluğu, sevgisizliği ve koyu bir hüznü yaşıyorsa, benim bunun aksini kağıtlara nakışlamam biraz Polyanna'cılık olmaz mı? Hatta, yapıtlarında sevgiyi temeltaşı olarak ele alan, severek okuduğum, Leo Buscaglia'yı bile insanları ışığa, umuda çağırırken biraz Polyanna'cılık oynuyor diye düşünmekteyim. Yani demek istediğim, bir diğer biçimiyle, toplumumuzun alt tabakasında yoğun bir acıyı, hüznü, ayrılığı, ezilmişliği, itilmişliği yaşıyorsa insanlar, yer yer tükenerek, yer yer çürüyerek yaşıyorsa hem de. Gerçekte varolanı yadsımakla dünyayı güzelleştiremeyeceğime göre, gerçekleri benimseyip, bizi yaralayan çirkinliklerle boğuşmanın gerekliliğine inanıyorum. Üstelik benim öykülerimin kahramanları rütbesizdirler. Ve böyle olmanın onlara taşıdığı ezikliği, yoğun biçimiyle yaşarlar. On-

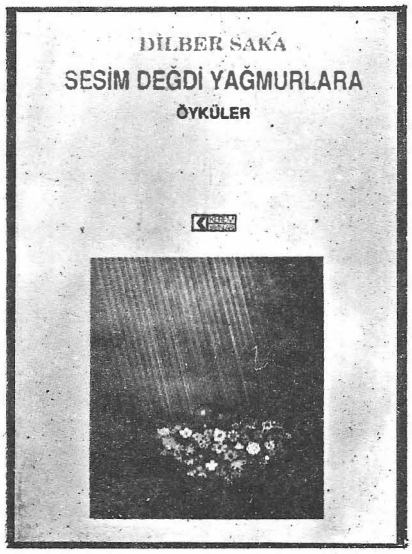

lara, hep birileri hükmeder. Kırlarda, yamaçlarda, denizde, yükte, odunda, selde, fırtınada, aşkta - sevdada, çoğu kendi istemlerinin dışında katılırlar yaşama. Bir yanda acımasız doğa koşulları, öte yanda koşullandırıldıkları yaşamın, dayatmaların sarmalında, ayakta kalabilmenin savaşımını veren bu insanların yer yer, boyun büküşleri de gözlemlenir öykülerimde. Ancak, bu uzak kıyıların insanları, tüm bu olumsuzluklara karşın, yaşamdan umudunu kesmemiş, yer yer dik başlılık eden direngen, bir yapıdadırlar da. Yüreklerinde bir parça umut, bir tutam sevgi denizi dalgalanıp durur. Bu sevgi denizi, onla-rın yeşil türkülerinde, mavi umutlarında, hüzün karası bakışlarında salınıp duran bir gizdir.

- Yazar kuşkusuz, iyi bildiği bir alanı, bu alanın insanlarını yazmalıdır; ancak, yazdıklarında yerel boyut hayli önde. Öykülerin sınırlarını genişletmek, öykü denizine bir yerden akmak konusunda yazara ne gibi sorumluluklar düşmelidir?

- Yabancısı olmadığım bu kıyıların insanını kalemimin gücü yettiğince anlatmaya çalıştım. Daha çok yazacaklarım, daha çok anlatacaklarım var. Bu öykülerimde ise doğallıkla, yerel boyut öne çıkacaktı. Çünkü yazar önce, kendi doğup büyüdüğü ve yaşadığı çevreyle yürek yüreğedir. Kültürel yapısıyla, duygularıyla, sevdalarıyla, özlemleriyle, en iyi tanıdığı yaşama biçimini iyi bildiği kendi insanıyla, yürek yüreğedir. Bunun adı da doğallıkla, folklorik yapıya yaslanarak yazmak demektir. Ancak, bu insanları çok iyi işleyip, bu kısıtlı ortamın dışına, başka insanlarla birlikte omuz omuza, elele, taşıyabildiğim gün, belki bu sorunuza güzel bir yanıt vermiş olacağım. Henüz öykü denizinin kıyılarındayım. Biraz önce de belirttiğim gibi inatla, coşkuyla ve yemyeşil bir sevdayla yazacaklarım var daha.

- Söyleşi için teşekkür eder, başarılar, esenlikler dilerim. Edebiyat dünyasına adımını attığın bir dergiden okurlara seslenmek senin için ayrı bir mutluluk olsa gerek. Nice yıllara, nice öykülere diyorum.

- Çocuk denebilecek yaşımdan bu yana, Kıyı okulunun öğrencisi oldum. Bu okulda, Ahmet Özer gibi bir öğretmenin öğrencisi olmak, ayrıca bir şans ve mutluluktur, benim için. Kıyı okulunda, ve Trabzon toprağında bana öğretmenlik eden diğer güzel insanlara da, saygı ve teşekkürlerimi bir kez daha iletiyorum. ayrıca, o berbat yazılarıma bilgisayarının başında ak kağıtlara nakışlayan, onları ışıklandıran, İsmail Fandaklı ve Osman Çapkunoğlu'na buradan bir kez daha teşekkürler, sevgiler. Kıyı okuruna ve edebiyat dostlarına sıcacık bir merhaba diyebilmenin, gün yüzlü bir selamı martı kanatlarına takıp onlara gönderebilmenin sevinciyle; Karadeniz'in dik başlı dağlarının yeşilliğince, deli dalgalarının maviliğince mutlu oldum. Bu mutluluğu yaşatma olanağını bana verdiğiniz için, asıl ben size teşekkür ediyorum. •

modern şiirimizin doğası

• Muhsin Şener

yapı-kredi yayınları arasında, sanat ve yazın'ın köşe taşları durumunda yapıtlar yayımlanıyor. 1993'ün başından bu yana bir hayli yapıt çıktı. daha da çıkacak **ebubekir eroğlu'nun MODERN TÜRK ŞİİRİNİN DOĞASI** adlı yapıtı bunlardan biri[1]. eroğlu bu yapıtında modern şiirimize kuşbakışı bakıyor. zaman zaman da derinleştirmeyi deniyor. ne ki bu derinleştirme hiç de enine boyuna yapılamamıştır. yöntemi hiç de yadırgatmıyor. şiirimize genel olarak bakılan önemli yapıtlardan birisidir MODERN TÜRK ŞİİRİNİN DOĞASI. ona, **belirleyicileri açısından** zaman zaman başvurma gereksinimi duyacağız.

yapıt, dikkat çekici düzeyde kişisel görüş ve bazen de yanlış görüşlerle örülmüş bulunuyor. bunlara dokunmak gerektiğini düşünüyorum.

1. **".... bizim eski şiirimizin ritmi ise eski musikimizden ayrı düşünülemez."** yargısına yapıtın hemen ilk sayfasında raslamaktayız(s.9). ozan, şiirini yazarken saltlık, bir müziğe ve o müziğin ritmine dayanmak gereksinimi duymaz. böyle bir gereksinim duyması ve bunu uygulamaya kalkması ozanı ve şiirini ikincilleştirir. **'önce müzik sonra şiir...'** gibi bir yapaylığın savunulması gibi bir şeydir bu yargı. eğer eroğlu bu yargı ile eski şiirimizdeki ritmin, eski müziğimizdeki ritm paralelinde olduğunu ve onun da debdebeli bir sesi bulunduğunu söylemek istiyorsa bunun kökeninin o'debbebeli' diye tanımladığımız müziğin de kökeni olan yaşama biçiminden söz etmeliydi. böyle yapılamamıştır.

2. **".... insanın algılama ve duyum tarzı konuştuğu dile bağlıdır.(s.11)"** diyor eroğlu. oysa **algılama**, duyularla ilgili bir durumdur. algılama, duyu organlarının doğayı ve şeyleri tanıyabilme niteliklerine göre oralardan aldıklarının ham biçimde, bilinçte toplanmaları değil midir? **'insana duyumları aracılığıyla iletilen ve duyumlarımız tarafından sureti çıkarılan, fotoğrafı çekilen ve yansıtılan'**dır algılama (G. Thomson, İnsanın Özü, s.17). bu ham bilgi, **dil'e** dönüştüğünde **alımlama oluyor, algılama değil. alımlamanın dil ile ilişkisi, doğayı anlaşılır kılarken yaktığı ışıktır.** bu ışığın parlaklığını dil sağlıyor, algılama değil. algılama, işin başlangıç noktasındadır.

3. **".... geçen yy.ın ikinci yarısındaki şairlerimiz, avrupa'da yazılan şiirden önce ve onun çok ötesinde, batılı kavramlarla karşı karşıya geldiler(s.20).** "gerçi yazar bu cümlenin ardından hemen **'Bu kavramların dünyayı açıklaması karşısında ise yenik düştüler'** diyerek ilk cümlede ileri sürdüğü çok iddialı görüşü biraz yumuşatmıştır. ne ki 1850'lerden itibaren ozanlarımızın, avrupa'lı şiirden önce ve onun çok ötesinde Batılı kavramlarla karşı karşıya gelmelerinin doğru olduğunu sanmıyorum. bu sav, içi boş bir sav gelmiştir bize. **'avrupa'da yazılan şiirden önce ve onun ötesinde!...'** hadi canım sende, böyle şey olmaz! eğer olsaydı o zaman şiirimizin avrupalı yüzü çok daha başka olacaktı ve belki de **zengin geçmişi içinde öykünen** değil, **ekol olan şiir akımları** oluşacaktı. böyle bir durumu ise **hiç yaşamadık...**

4. **eroğlu, "y. Kemal'in eski dille yazmasının sebebi de bizce bozulmuş olan ritmi arama çabasıdır(s.28)"** diyor. bu görüş, bir açıdan ve bir bakışla doğrudur. y. kemal, eski şiirin sesini, o şiirin sözcükleriyle bulabilirdi. saussure, ne diyordu: **'dil, dünyayı anlaşılır kılar.'** y. kemal'in kullandığı eski şiir dilinin, **ritmi kurmak için kullanıldığını** varsayarsak bile **bu dil, 'dünyanın anlaşılırlığı'na ne katkıda bulunabilecektir?.. bu, hiç düşünülmemiştir ve yeterli bir açıklama da yapılamamıştır. salt** 'ritmi kurmak' amaçlanırken o eski kavramların dünyası da gelmiştir ve oturmuştur şiire... **y.** kemal'in şiirinde bu, önemli bir aksama oluşturmuş bulunuyordu. eroğlu, bu aksamayı görememiştir.

bir de konunun öteki yanı var. y. kemal, türkçe sözcüklerle de ritmi kurmaktan başka birşey yapmamıştı ki... o'nun şiiri bir ağızsal ve sessel şiirdir. ve orada bitiyordu... bu durumu iyi belirlemek gerekiyor. bu konuda daha söylenecek bir yığın söz vardır...

5. eroğlu açıklamalarını, **nazım'la necip fazıl'ın** şiirini karşılaştırarak sürdürürken ayrıldıkları noktalar için şöyle bir şey söylüyor: **'... şiir dillerindeki ayrılığa dayanmanın estetik tercih bakımından seçkinliği gerektirmesine bakışla ideolojik açıdan yaklaşmak hem bir kolaylık hem de tartışmaya çok sayıda insanın ilgi duymasına yol açıyor(s.37).'** diyor. bu anlatımın ne denli karışık olduğu ortadadır. şunu söylemek istiyor eroğlu: bu iki ustanın şiirini karşılaştırmada estetik tercih edilmesi gerekirken ideoloji tercih edilerek tartışmaya daha çok kişi katılmış olsun isteniyor... şiir değerlendirmesi **böyle mi** olur?.. demek ki değerlendirilecek olan **ozan değil, onun** ürünü değil, şiirleri değil.... ideolojisi... bu yanlışlığı **yok etmek** durumundayız. bu bakış açısıdır ki yarayı hâlâ kanatıyor. nazım'ı bir ideolog olarak görmeyi **yeğliyor da dünya** çapında bir ozan olarak görmeyi **bir türlü yeğleyemiyor;** buna bir türlü yanaşamıyor. tabii **bunun psikolojik** nedenleri var. bu nedenler hâlâ etkisini **sürdürebiliyor. modern** şiirimizin değerlendirildiği böyle bir yapıtta, bu **görüşün hiç** yer almaması gerekirdi. ne yazık ki yer almış bulunuyor...

6. **"... o. veli, günlük hayatın ağırlıksız görünümlerini kelimelere taşıdığı alaycı ve şakacı parçalarıyla değil, romantik etki bırakan hattâ şairâne ürünleriyle anılmıştır. okur muhayyilesi o'nu şairane kılarak algılamayı tercih etmiştir (s.39)"** diyerek görüşünü mühürlüyor âdeta eroğlu. şiirimizdeki 1940 hareketini başlatan sürdüren; ondan sonraki tüm şiir hareketlerinin dayandığı bu akımı gerçekleştiren yaşamını **'şairanelliği yıkmak'a adamış o. veli için varılan yargıya dikkatinizi çekerim. 'okur muhayyilesi O'nu şairane olarak algılamayı tercih etmiş'miş...** garip bir yargı ve dayanaksız bir yargı!... şiiri, salyalı malyalı birşey sananlar o. veli'de de böyle bir durum aramışlardır; aramış ol-

malıdırlar. bu, o. veli'yi yanlış açıklamaktadır. ortaokulun ikinci sınıfında bulunan öğrenciler bile o. veli'nin şairâneliği yıktığını bilirler, ona savaş açtığı bilinir.

7. **".... halkın kendi değerlerini yansıttığını bildiği şiirini anlamasa bile ona yakın durduğu bir gerçektir (s.54)."** biçiminde bir cümle ile karşılaşıyorsunuz daha ileride... demek ki **şiir 'halkın kendi değerlerini yansıttığı' zaman** halk ona yakın oluyor. demek ki **şiir bir takım değerler yansıtmak** durumunda olacaktır. bir adım daha atalım: **demek ki şiir, değerler yansıtmak durumundadır.** yoksa, halk ona yakın durmaz... şimdi, bunlardan birşey anlayan varsa beri gelsin? şiiri, kenarından köşesinden bilen biri böyle söyler mi?.. şiir değer yansıtır mı?.. şiir, **bir** takım düşünceleri aktarmak yansıtmak için **yazılmaz.** o düşünceleri aktarmak için **'düzyazı'** vardır. onunla aktarılır düşünceler halka... düşünceyi aktarmak **için** şiiri seçmek, insanın insanlık sürüveninin ta başlarında vardı. şimdi artık şiiri bu iş için kullanmak bir ilkellik olarak anımsanıyor sadece...

'halkın kendi değerleri' denilen şeylerin tanımı yapılabilecek şeyler olduğunu sanmıyorum. bana şu beş **şey**, eroğlu'na göre şu on şey, bir başkasına göre ise şu iki, üç... vb. şey halkın kendi değerleri olabilir. yani bunlar öznel şeylerdir. buradaki öznelliğin **'şiirin öznelliği'** ile hiç mi hiç ilişkisi bulunmuyor. sonra, şiirin öznelliği, 'halkın kendi değerleri' denilen şeyler bakımından değerlendirilecekse, eroğlu'nun yanlışlığı daha bir katlanacaktır.

şiirin, yeni, değişik bir semantik demek olduğu gözönüne alındığında **'halkın kendi değerleri'** denilen şeylerin doğal olarak **'anlamsallığı'** bozacağından ve bir yeniliği, söylenmemişliği; değiştirimi içermek zorunda olacağından ne anlamı kalacaktır?.. sonra, halk bunları, şiirin içinde, bu yeni giysileri tanıyabilecek midir?..

böyle, esasa aykırı şeyler söylemekten kaçınmak gerekiyor.

8. **"hayatın modern tarzında algılanışın tarihi, insanların doğaya bakışında ve insan hayatının doğa ile ilişkisine anlam vermedeki değişikliklere paralel bir tarihtir (s.85)."** cümlesi daha sonraki sayfalarda şiir için kapsayıcı bir görüş oluşturmamış bulunsaydı hiç ele almayacaktım. **modern yaşamın algılanışı şiiri, 'poetik' açıdan etkilememiştir;** etkilemezdi de zaten... çünkü, modern yaşam yokken de şiir vardı. **'poetik'inde** bir değişiklik, noksanlık falan olmadan vardı hem... modern yaşam, şiire belki **yeni temalar** getirdi ya da getirmiştir. o temalarla şiir, sayfa sayısı artmış bir kitap olmuştur belki... ne ki şiirselliğinden hiçbir şey yitirmeden ve hiçbirşey de eklenmeden...

modern yaşamın, sanayi toplumunun, sanayi sonrası toplumun yaşamı algılayışı ve alımlayışı daha şiirseldi... daha az şiirseldi... falan gibi denilebilir mi?.. sanmıyorum. ne ki modern yaşam ve onun algılanışı romana, öyküye, mimariye, müziğe başka, bambaşka, çok başka olanaklar getirmiştir. roman, sanayi toplumlarıyla doğdu. geleneksel toplumlarda destan bu işi fevkalâde görüyordu. sanayi toplumlarında ise gereksinmelere ancak roman yanıt verebilir duruma geldi. öykü, yeni boyutlar kazandı. roman da öykü de yeni içeriksel ağırlıklar elde ettiler. çünkü her ikisi de anlatı idiler. o **anlatının** insanı ortaya koymasındaki çelişki, sanayi toplumunda ve sanayi sonrası toplumda daha bir belirginleşti, **görünürleşti.** roman, öykü, mimari, müzik... hep bu **'görünürleşmeye'** göre biçimlendiler. bu önemliydi.

şiiri, böyle bir kapsam içinde tutamazsınız.

9. eroğlu, eski şiirimizle ilgili olarak yaptığı bir değerlendirmede **"... eski şiirimizin anlam alanı tasavvufi terimlerle açıklanabilecek bir alandır. ama bu tasavvufi terimlerin eski hayatın bütün yönlerine uzanabilecek kapsam genişliğine sahip olmasındandır. yoksa şiirin belli konularda sınırlı kalmasından değil (s.92)".** diyor. **bu görüş, yanlış bir görüştür.** önce, tasavvufi terimlerin yaşamın bütün yönlerini açıklamaya yönelebilecek genişliğe sahip olduğunu kabul edince yaşamın şiire giren alanlarını da bu kapsam içine almış olmuyor musunuz? şiirin alanını da bu yolla daratmış olmuyor musunuz? şiir, **'hayatı kapsayan'** tasavvufu aşarak onu daha anlaşılır kılarken, tasavvufun rüzgârlarından kurtulabilmiş hangi dili kullanabilecektir?... olmayacak birşey söylüyor eroğlu.

bu **son üç madde** içinde yapılan açıklamalar, eroğlu'nun şiiri, kenarından köşesinden biraz karıştırması gerektiğini gösteriyor galiba. yetmiyor, yetişemiyor o birikim...

yukarıdan beri tüm söylenenlere karşın şiirimiz, bu yapıtla topluca irdelenmiş ve birçok doğru yargılarla tanımlanmaya çalışılmıştır. eroğlu'nu büyük bir çaba ile böyle bir yapıtı ortaya koyduğu için kutluyorum. şiirle ilgilenenlerin bir başvuru yapıtı olacaktır. MODERN TÜRK ŞİİRİNİN DOĞASI... •

*1. Ebubekir Eroğlu, **Modern Türk Şiirinin Doğası,** denemeler, Yapı-kredi y., İst. 1993*

mimoza

Gündoğdu Sanımer

dağın / yamacın çıplak açlığında
isyan
yeşilin karanlık hırkasını örtünmüş
limon sarısı minik topakçıkları
mimozaların

onları biz tanırız ancak
son haftasında şubat
sevincini taşırır bahar
güzelim kokusunu

ben ağustos mimozaları gördüm
güneyde
bodur boylu / dilsiz / kokusuz
selam verdim almadılar
tanımadılar beni kuşkusuz
kimliksizdiler

hey benim denizim
karanlığın yitik ırmağı
orada gizli kaynağı
sevinç çığlığı mimozaların.

atina ve selânik'te yaşayan karadeniz

● Ömer Şükrü Asan

Bulobom...(1)

Telefondaki ses yankılanıyor kulağımda, "Bulobom kala ise"(2). Bu ses yüzyıllar öncesinden geliyor. Ksenefon'run ordularının karşılandığı Maçka'nın Thekes dağından, "dslasa, dslasa"(3). Sanki dağların deli balını yemiş gibi oluyorum, sersem, deli, âşık... Bin yıl önce söylenen bir türküyü duyumsuyorum:

Esi teris emena (4)
Eğo tero esena
E koriç tinos ise
Nabololizo sena

22 Ekim 1993 tarihinde Atina'dayım. Karadeniz kökenli Yunan vatandaşlarının düzenlediği "Tri imero panayır" (üç günlük panayır) adlı folklor festivaline katıldım. Festival süresince, Maçkalı (Maçuka), Yanbolulu (Santa), Tonyalı (Tonya), Oflu (ofis), Gümüşhaneli (Haldiya) insanlarla tanıştım. Sanki Sultan Murat ve Kadırga yaylasında, İstanbul'daki yayla şenliklerindeyim. Bir farkla, burada silah taşıyan ve saydıran yok. Yaşlı Karadenizliler'in bana sorduğu ilk soru, "So Trabezunda abo mereya ise" (Trabzon'un neresindensin). Bu soruyu biz Türkiye'de ilk karşılaştığımız Trabzonlu'ya da sorarız. Çünkü bazan Trabzonlu olmak yetmez. Hangi ilçe, hangi köydensiniz, hangi yaylaya çıkarsınız? Ya horonlar... Aynı sıksara, aynı bıçak oyunu, aynı sallama... Türkülerde aynı tonlama, aynı kaideler, aynı fıkralar. Ofli hoca yerine Ofli papaz. Şeytan aynı şeytan. Nasrettin Hoca, olmuş Molastradina. (Molla Nasrettin) Eh artık bu kadar olur.

Üç günlük panayır bittikten sonra Selânik yolunu tuttum. Selanik nüfusunun üçte biri Karadeniz kökenli. Birçok Karadeniz kulübü ve dernekleri etkinlik gösteriyor. Onların deyimiyle Pontos Kulüpler kültür saçıyor. Selânik'e, Yorgo Andreadis ve eşi Kuka'nın çağrılısı olarak gittim. Eşine az rastlanılacak bir konukseverlikle ağırlandım. Bizim oralarda (Karadeniz'de) özellikle dağlarda, köye bir yabancı geldiğinde, herkes onu konuk etmek ister. Yiyeceklerinden sunmak ister. Eğer yabancı, bir eve uğramadan geçerse, o ev sahibi alınır ve üzülür. Ben de o yabancının ezikliğini duyumsadım Selanik'te. Tanıştığım herkes evine davet etti. Bir şey sunmak, hediye vermek istedi. Bunda yıllardır Trabzon'dan kimsenin onları ziyaret etmemesinin de payı var. Yorgo Andreadis, Tamara adlı kitabıyla Apdi İpekçi adında düzenlenen ve Türk-Yunan Dostluk Derneğince verilen ödülü aldı. Kendisi Gümüşhane kökenli, Karadeniz sevdalısı bir yazar. Benim Selânik'e geleceğimi Nea Trabezunda (Yeni Trabzon)'da yaşayan Oflulara söylemiş. Onlar da kendisine "o delikanlıyı buraya getirmezsen bir daha köyümüze gelemezsin" demişler. O nedenle zorunlu olarak ve sevinç duyarak Nea Trabezunda'ya gittik. Köyün bütün nüfusu Of kökenli imiş. Bir bakkalda bizi bekleyen iki tonton Oflu ile karşılaştık. Nikolas Alhadizis Of'un Zurel (Sarayköy) köyünden. Seksenüç yaşında.

altı yaşındayken ailesi ile zorunlu olarak göç etmiş. Haralambizis Anestis, Of'un Zisino köyünden (Yeni adını bilmiyorum), seksen yaşında. O da aynı nedenle gelmiş. Masaya oturur oturmaz önüme "dağlari rakı" dedikleri kendilerinin yaptıkları içkiyi koydular. Dağlardan, yaylalardan söz ettik. Sohbetlerine doyamadan yeniden görüşmek üzere ayrıldık. Ertesi gün Andreadisler beni Selanik'e seksen kilometre uzaklıktaki Sumela Manastırına götürdüler. Yaklaşık bin iki yüz metre yükseklikte kurulmuş Sumela Manastırı. Manastıra çıkarken, havada Maçka kokusu vardı. Yükseldikçe sis ve yağmurla karşılaştık. Aynen bizim Sumela Manastırına öykünmüşler. Bilinen özlemle yine yükseklere kurmuşlar yeni Sumela Manastırını. Manastıra çıkmadan önce de Büyük İskender'in babası, Kral Filip'in yeni bulunan mezarını ziyaret ettik. Çok görkemli bir mimariyle süslemişler mezarı.

Bir sonraki gün, Selanik'in tarihi ve turistik yerlerini gezdik. Akşam üzeri Kalomaria semtindeki bir kulübe uğradık. Duvarları ünlü Karadenizlilerin fotoğrafları ile süslenmiş. Burası kütüphanesiyle, her türlü folklor ve tiyatro etkinliklerinin düzenlenebileceği bir salonla, lokali olan şirin bir kulüp. Kemençecilerinin söylediği türkülerle horon oynadık. Söylediklerine göre Yunanistan'da yaklaşık bir buçuk milyon Karadeniz kökenli insan yaşıyormuş. Binlerce yıllık kültür mirasını aynen korumuşlar. Bu mirası korumak için çoluk çocuk işbirliği yapıyorlar. Kahvehanelerinin duvarları çeşit çeşit kemençelerle süslü. Selânik'in en büyük semti olan Kalomaria tamamen Karadenizli vatandaşlardan oluşmakta. Sokaklarının adı; Kerasus, Tirebol, Sinope, Trabezunda.. sözcüklerini taşıyor.

İstanbul'a döndüm ama bir yanımla hâlâ oradayım. Kuka Andreadisin bir anne sevecenliğiyle telefonda seslenişi, bana herşeyi özetledi. "Bulobom kala ise". Bildiğim yarım yamalak Rumca ile (Trabzon Rumcası) sevgiyi ve dostluğu paylaştım onlarla. Bu insanların biraz da "Atina" demokrasisinin desteğiyle yeşerttiği ortak kültürümüzü gördüm. Karadenizli ve Trabzonlu olma onurunu yaşadım. Hiç şoven duygulara kapılmadan, Müslüman ve Hıristiyan iki ayrı toplumun aynı kültürü ortak bir benzerlikle paylaştıklarına tanık oldum. insanlığın tek ve gerçek mirasının kültür olduğunu; bunu, savaşların politikaların ve asimilasyonların yokedemediğini bir kez daha gördüm. Mitolojide neden bir Kültür Tanrısı olmadığına hayıflanıyorum.

1- Bulobom: Yavrum, oğlum.
2- Kala ise: İyi misin.
3- Dslasa : Deniz.
4- Bakıp dursun bana
Ben de bakarım sana
E kız sen kiminsin
Kurban olurum sana

yaşamın türküsünü söyleyenler

● Bülent Güldal

Avucumuzun içinden, yüreğimizden kayıp giden, eskiyen birşeyler var. Zaman ve yaşam birbirine bağımlı, içiçe gerçekler. Yaşanan karmaşada ayırdına varamadığımız bir çok değer gibi, bu gerçekliğin de ayırdına varamıyoruz. Ötüşen kuşları, kapımızın önünden akan suyun sesini, kıyısını döven denizin dalgasını, sokağımızda oynaşan çocukların sesini biraz dinlesek, eskiyen zamanı yeni sevinçlerle kuşatıp, yaşama sevinciyle yenileyebiliriz.

Zamanın bir diliminde biz de çocuktuk. elele tutuşup koştuğumuz, aynı rüyaları, aynı göğü paylaştığımız o çocukluk arkadaşlarıyla ayrı kutuplarda olmayan var mı bugün? Zamanı ve eşyaşamı ayıranlarsa, sırça saraylarında bizim bize düşmanlığımıza kahkahalarla gülüyorlar.

Tarihin ilk savaşının Kadeş olduğunu öğrettiler bize. Sonra daha nice savaşları okuduk, yaşadık. Öldürülen bebeleri gördük. Barış diye diye gökten füze yağdıran hayasızların yakın tanığı olduk. öldürümlere karşı durduk, ya sürüldük ya öldürüldük.

Kültürsüzlüğün gel-gitleri, kültürel birliğin oluşumunu geciktiriyor sadece. İnsanın kendini tanıyacağı, safsatalara ve ağıtlara yer olmayan masmavi sabahlara uyanacağı bir zaman diliminin geleceğine inanç olmasa, ölüm ve ihanet tacirlerinin neslinin tükeneceğine inanmasak, yaşamın bu ağır yükü hiç çekilmeyecek.

Yeryüzünde görünmeye başladığından beri acıyla, sevinçle, hüzünle, kahkahayla günümüze kadar gelen insanın yaşam macerasını en ince ayrıntısına kadar sanatsal yaratılarından öğreniyoruz. Sanatsal yaratılar hem içinde bulunan zamanı hem de gidilmesi gereken yönü imliyor. Sanatçının, tarih yazarı karşısındaki üstünlüğünü gösteriyor bu gerçek.

Sözü ak kâğıtlara nakışlayan sanatçılarmızdan şairlerimizden biridir Alâaddin Soykan. Kırklareli'nin Pınarhisar ilçesinde bir derviş örneği yaşar. İnsanı düşünür. Doğayı, evreni ve sınırsızlığı düşünür. Bu küçük ilçede Fransızların işlettiği çimento fabrikasında çalışan işçilerin betonlaşan ciğerlerini düşünür. Günlerin sıratında not düşer;

"daraldık ne bollaşalım
yoksa kuytu bir ölüm mü
açtığımız kapıların
ardında hep oldum bittim
neşe yarım hüzün tüm mü"

hüznünün kaynağını yargılar. Kapılar ardında kahkahalarla gülenleri yargılar. "Sınırsızlığın içinde kendini sınırlama ey insan" der, gibidir. Karanlığa şavk akıtır;

"namluya mermi sürerce
sözcük sürdüm dizelere
savul bre karanlık güç
kim n'edebilir şairlere"

-Türk Dili, 1976-

A. Soykan yaşamının kıyısında gezinmez Modanın şairi değildir o, evrenseldir. Karanlığı ışıtmaktır onun işi. ölen babasının ardından yazdığı şiirde, yoksulu, yoksulluğu, özgürlüğü anlatır;

"açık giden gözlerine az pamuk değil
bol bol gök koyun
o alacaklıya eğilmekten sararmış çizgili yüzüne
özgürlüklerden derlenmiş
bir demet çiçek koyun"

hüzünle geçen bir ömrün, gökyüzüne ve özgürlüğe olan özlemini anlatır. Binlerce yıldır anlatılanı kendine özgü sesiyle yeniden biçimlendirir;

" ve kim ekmeğimin adını giderek
döndolaş kodu
ürküten çığlıklı kuşlarla ürkünç
kim bu ki ocağım böyle dumansız
evim hurdahaş kodu"

-Soyut, 1994-

Bir dilim ekmek için, haraç mezat satılan onurun alıcılarını bilir A. Soykan. Bir kerelik insan yaşamını, dar bir çember içine hapseden akbabaları anlatır. Çemberin kırılmasının gerekliliğini anlatır. Kavgası budur. İnsanın insanca yaşaması içindir. Trakya'nın küçük bir ilçesinden tüm insanlara seslenen, evreni kucaklayan bu güzel insana merhaba...

Sözün pınarı hiçbir zaman kurumaz. Türküler, kahkahalar, ağıtlar birbirine karışır, birbirini izler. Bu harmanlanmada herkes kendince birşeyler anlatarak, yaşamın sözbahçesini oluşturur.. Bir romanı, bir öyküyü, bir denemeyi bir kez okur, kitaplığa kaldırırız. Bir şiir kitabınıysa defalarca okuduğumuz olur. Ayırdında olmadan dizeler kazınır belleğimize. Şiirin gücüdür bu...

Bünyamin Durali'yi de Pınarhisar'da tanıdım. Bu güzel şair-öğretmen, sınırsızlığı tanımıştı. "Sana biçilen sınırlarda kal" deniliyordu ona. Ama o öğrencilerine ölümsüzlüğü anlatıyordu;

"yine de iyi şeyler düşünceğim hep benim işim bu
bir ucu denizlere koşunan şarkılarla
biraz da menekşe gözlü kızları
hani saydam okşamaların sarmaladığı
sonra hırsla bir karanfil iliştirmeyi göğsüme, sımsıcak
ve tutup ağzından öpmeyi bir kırlangıcı
dağbaşlarında..."

dumanlı dağbaşlarını düşünen bir şair Durali.. Sınırsızlığı bilen, evreni kucaklayan bir eğitmen. Öldürümlerin, yokluğun, yoksulluğun, mapusluğun neden-sonuç ilişkisini aramaktır onun işi. Küpe Çiçekleri'yle kanatır kalbini... Karanlığın göğsünde göveren şafağı arar.. En başat işidir sevmek. Bir bilge gibi yüzyıllar sonraya kalacak dizeler mırıldanır;

"beni kitaplarıyla güller arasında gömsünler
değilse
yaralı bir ceylanın
can acısına"

Ölümün denize bakan tarafı olarak tanımlar şiirini Bulutsuz olsun ister gökyüzü. Yıldız toplar karanlıklar içinde. İçli şarkılara soyunur. Sevmelerin acemi şairidir, Durali.. Bu yüzden sımsıcaktır dizeleri..

Yaşamın Türküsünü Söyleyenlerle yeniden buluşmak dileğiyle... ●

abidin dino'ya saygı

Mehmet Cemil Uğurlu

Artık kim çizecek "**Kuvayı Milliyecileri**"
Ellerinde tüfekleri
Gözleri deliyor karanlığı
İzliyorlar Mustafa Kemal'i
Bağımsızlık yanıyor yürekleri
Şimdi yas tutuyorlar
Dino usta öldü.

Artık kim çizecek
Yalın şiir dolu
Nazım o kadar istedi
Kim anlatacak "**işkenceleri**", "**atom korkusunu**"
Picasso dostuydu
Çizdiler barış resmini.

Artık kim çizecek "**elleri**"
İnsan seven
Toprağın bağrından maden çıkaran,
Tohum eken, buğday biçen,
Ekmek yapan, demir döven.

Artık kim çizecek "**balıkçıları**"
Boşuna bekler tuvali
Kim büyütecek "**çiçekleri**"
Soldu hepsi
Dino usta öldü.

atardamar

TİMUR DEVRİNDE KADİS'TEN SEMERKAND'A SEYAHAT

15. yy'ın ilk yıllarında Avrupa hükümdarları, Ortadoğu'daki gelişmeler hakkında sağlıklı bilgi alabilmek amacıyla buralara heyetler gönderirler. Heyet gönderenlerin biri de **İberik Yarımadası**nın kuzeyindeki **Kastalya ve Leon** bölgelerinin hakimi **III. Henri**'ydi. Kralın oluşturduğu heyet, **Payo da Sotomayor** ile **Hernan Sanchez de Palazuelos**'tan oluşmaktaydı. Bu heyet, **Timur**'a, Ankara savaşından kısa bir zaman önce ulaşmıştı.

Timur Ankara savaşı sonrasında doğu'ya giderken, bu heyetle birlikte kendi elçisini de birtakım armağanlarla birlikte **Kastalya** kralına gönderdi. Kral bir süre sonra kendi mabeyncisi **Ruy Gonzales de Claviyo, rahip Alfonso Paez** ve kraliyet muhafız alayında görevli **Gomez de Salazar**'dan oluşan bir heyeti komutanlar arasındaki bir güvenin göstergesi olarak **Timur**'un huzuruna gönderir.

21 Mayıs 1403 pazartesi günü **Port St Mary**'den hareket eden **Kastalyalı** elçiler, **Trabzon**'a kadar deniz, **Türkistan**'a değin de kara yoluyla seyahat ederler. Yolculuk sırasında **Gomez de Salazar, Nişabur**'da ölür. **Claviyo**, 22 Mart 1406'da, uzun ve çetin bir sürüvenden sonra yurduna döner, ölüm yılı olan 1412'ye değin, yolculuğunu kaleme alır. Yazdığı eser çeşitli dillere çevrilir. Bu yapıtın en eski sureti bugün **Madrid Biblioteca National**'de el yazmaları arasındadır. ilk kez 1582'de basılan notlar dilimize **Ömer Rıza Doğrul** tarafından 1938 yılında çevrilerek **Kanaat Kitabevi** tarafından okura ulaştırılır iki cilt olarak basılan bu kitap, bugün **Ankara**'da **Milli Kütüphanede** bulunmaktadır. Kitabın yeni bir basımı 1975 yılında **İstanbul**'da **Nakışlar Yayınevi**'nde yapılmıştır; ancak, bu basımda kimi bölümlerin yer almadığı görülür.

5 ağustos'ta **Rodos**'a, 24 ekimde **İstanbul**'a gelen heyet, bir süre burda kaldıktan sonra deniz yoluyla -gemilerinin batışıyla yaşadıkları ölüm tehlikesini de atlatarak- 11 Nisan 1404 tarihinde, **Trabzon**'a ulaşır. **Trabzon Rum Devleti**, o yıllarda **Timur**'a bağlıydı ve **Manuel** adındaki hükümdar oğlu **Alexius**'la birlikte bu devleti yönetmekteydi. **Trabzon**'da 15 gün kalan heyet; bugünkü **Maçka, Torul-Gümüşhane** üzerinden **Kelkit**'e, ardından **Erzincan, Erzurum** ve **Tebriz** üzerinden **Maveraünnehir**'e, oradan da **Semerkand**'a ulaşır. Orda yaşadıkları nice olaylardan sonra dönüşlerinde aynı emniyeti bulamazlar; ancak yine de **Tebriz, Eleşkirt Tortum, İspir** üzerinden **Trabzon**'a, oradan da gemiyle **İspanya**'ya dönerler.

Yapıtın beşinci bölümüyle altıncı bölümünün bir kısmını günümüz diliyle yayımlamakla 600 yıl öncesindeki bu yöreyle ilgili ayrıntılı bilgiler aktarmak istedik. Dergimize gerekli bilgi ve kaynakları sağlayan araştırmacı-yazar dostumuz **Mustafa Duman**'a içten teşekkür ediyoruz.

Kıyı

kadis'ten semerkand'a "karadeniz yolculuğu" bölümü

● **Ruy Gonzales de Claviyo** (Türkçesi: **Ömer Rıza Doğrul**)

(....)

beşinci bölüm

24 Ekim (1403) çarşamba gününden 13 kasım (1403) salı gününe değin Beyoğlu tarafında yerleştik. Bu tarihler arasında Trabzon'a gidecek hiçbir gemi hakkında bilgi alamadık. Kış mevsimi geliyordu. Bu mevsimde Karadeniz'de seyahat etmek son derece tehlikeliydi. Yolumuzdan bir gün bile geri kalmamak için rastladığımız ilk gemi ile hareket etmeye karar verdik. Geminin kaptanı Sokono adında Cenevizli bir gemiciydi. Yolculukta gerekli malzemeleri sağladıktan sonra limandan çıktık, fakat ilerleyemedik. Çünkü tayfadan bir kısmı gemiye gelmemiş, geminin yol hazırlıkları tamamlanmamıştı. 14 kasım çarşamba günü, öğle üzeri, eksiklerimizi tamamlayarak hareket ettik, elverişli bir havada, İstanbul Boğazına girdik. Üç saat kadar ilerledikten sonra, Avrupa sahili üzerinde bir kuleye rastladık. Bu kule kıyıdaydı ve adı Tarabya'ydı. Burada limana sığındık. Hem yemeğimizi yedik, hem su aldık. Bunu yaptıktan sonra tekrar hareket ettik. Boğazın sonunda, iki kıyı üzerindeki tepeleri taçlayan kuleleri gördük ve Karadeniz'e girdik. Bu iki kaleden biri Türklerin; ötekisi, diğer tarafın gözetleme yeriydi. Bunlara karakol denirdi.

Boğazın girişinde bulunan Rumlara ait kale, yıkık ve terkedilmişti. Fakat Türklerinki askerlerle doluydu. Bu karşılıklı kalelerden başka, sahil üzerinde bir başka kale daha vardı. Türk tarafında kıyıdaki kayanın üzerinde ikinci bir kale daha yapılmış, iki kale bir duvarla çevrilmişti.

Bize anlatıldığına göre, eskiden karşılıklı kıyılar arasında bir zincir uzatılır ve böylelikle de Boğazın girişi korunurdu. Karadeniz'e çıkacak gemiler, yükümlü oldukları vergileri ödemeden Karadeniz'e çıkamazlardı. Biz Karadeniz'in girişine akşamleyin varmıştık. Ortalık karardığı için geceyi burda geçirmeyi uygun gördük. Boğazın sağ tarafı Türklerin, sol tarafı Rumların elindedir. Kıyının her iki tarafında yıkık kiliseler görünmektedir. Gece yarısı demir alarak hareket ettik. Perşembe günü saat dokuz sıralarında, güzel bir havada ilerlerken, yelken direğinin kırılmasıyla tayfalar küreğe sarıldı ve gemi kıyıya yanaştırıldı. Burada gereken onarım yapılarak öğle üstü hareket edildi. İlerde Türk kıyısının üzerinde bir tepenin başına taç gibi geçen, bir kale görünüyordu. Deniz, kaleyi her taraftan sarıyor, kale yalnız bir noktadan kara ile birleşiyordu. Kalenin adı Sekolyo'dur. Güneş batarken Finogonya limanına vardık. Bu liman aynı adla tanınan bir adacık içindedir ve Cenevizlilerin elindedir. Pera'daki hükümet, son günlerde buralarını araştırmak için iki gemi göndermiştir. Araştırmadan amaç, Azak denizden gelecek olan Venedik gemilerini yakalamaktı. Düşman sayılan

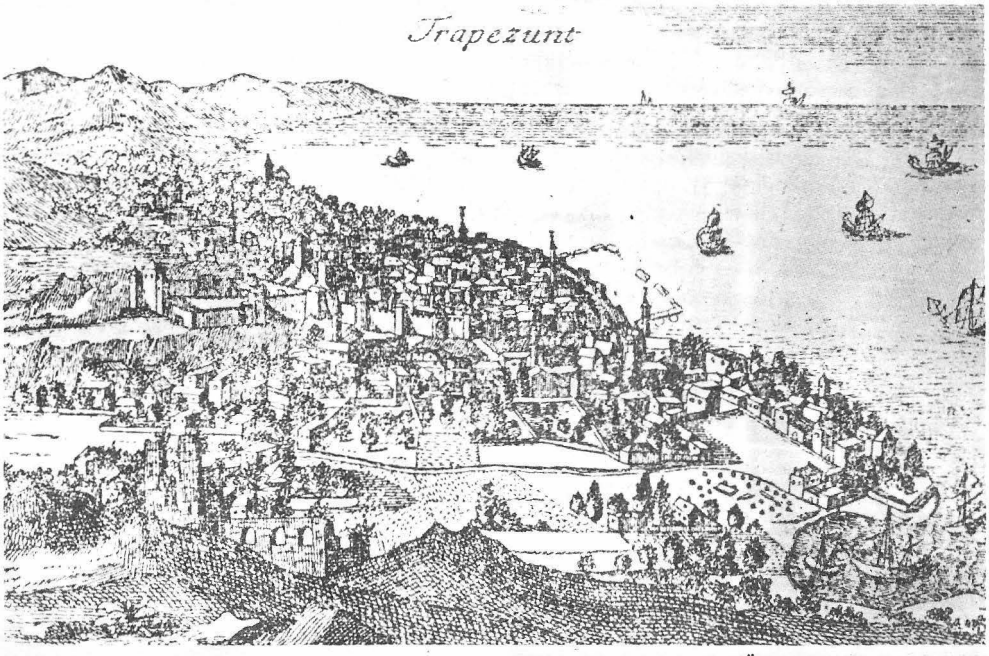

(Gravürler: Mustafa Reşat SÜMERKAN'ın arşivinden)

ANKARA KUTUPHANESI ANKARA KUTUPHANESI

KLAVİYO ÖMER RIZA DOĞRUL

TİMUR DEVRİNDE
KADİS'TEN SEMERKAND'A
SEYAHAT

BİRİNCİ KISIM

KANAAT KİTABEVİ

KLAVİYO ÖMER RIZA DOĞRUL

TİMUR DEVRİNDE
KADİS'TEN SEMERKAND'A
SEYAHAT

İKİNCİ KISIM

KANAAT KİTABEVİ

Venedik gemileri, birçok mallarla yüklüydü. Bunlar hiçbir saldırıya uğramayacaklarına inanıyorlardı. Halbuki Cenevizlilerle Venedikliler arasında savaş başladığından, Cenevizliler bu gemileri ele geçirecek ve onları yönetenleri tutsak edeceklerdi. Finogonya'ya vardığımız zaman, Cenevizlilerin gemilerinden biri orada bulunuyordu.

Ertesi cuma günü hareket etmek istedik; fakat, elverişsiz rüzgarlarla karşılaştığımızdan buna olanak bulamadık. Ceneviz gemisi de yerinden kımıldayamadı. Finogonya adasında yerli ve yerleşik halk yoktur. Türk kıyısından iki mil uzaklıkta bulunan bu adanın kalesi, hemen hemen tüm adayı kaplamış gibiydi. Fakat buradaki liman, güvenli olmadığından bir an önce buradan hareket ederek, doğuya doğru altı mil uzaklıkta bulunan Firika'ya gitmek istedik. Cenevizlilerin diğer gemisi orda bulunuyordu. Fakat gemideki tayfalar, Finogonya'da kalmayı uygun görmüş ve onun için gemi kaleye daha yakın bir yere demirlemişti. Gece yarısı korkunç bir fırtına kopmuş; tayfa, limandan çıkarak Ceneviz savaş gemisinin bulunduğu yere gittiğimiz takdirde, daha güvenli olacağımızı söylemişti. Sonra demir alarak küreklere sarılmışlar; fakat, fırtınanın şiddeti yüzünden Ceneviz gemisinin yanına varmaya olanak bulunamamıştı. Fırtınanın şiddeti gittikçe artmaktaydı. Bir taraftan da yağmur bardaktan boşanırcasına yağdığı için Ceneviz gemisinin yanına gitmekten vazgeçerek, eski yerimize dönmeye karar verdik, eskiden bulunduğumuz yerde demirledik ve tek demir yerine çift demir attık. Fakat fırtınanın şiddeti sürdüğünden gemi, demirleriyle birlikte sürüklenmeye başladı. Fırtınanın bizi sürükleye sürükleye bir kayaya çarpmasından korkuyorduk. Allah'ın yardımıyle demirler tutmuş, biz de kayaya çarpmaktan kurtulmuştuk. Çarpsaydık hepimiz yok olacaktık. Fırtına gittikçe şiddetini artırıyordu. Buna karşı hepimiz toplandık dua ve niyaza başladık. Denizin dalgaları o derece yükseliyordu ki, gemimizin direklerine çarpıyor ve ön tarafa atıyordu. Gemi suyla dolmaya başladı, hepimizin umutsuzluğa düştük. Sonumuz Allah'ın merhametine kalmıştı. Gündüz olsaydı, yelken açarak kıyıya yaklaşırdık. Fakat ortaklık zifiri karanlıktı. Bir şey yapma gücünde değildik. Fırtınanın hızı en son dereceye çıktığı sırada Cenevizlilerin gemisi yerinden hareket etti ve bize çarpacakmış gibi üzerimize geldi. Allah'ın yardımı sayesinde, bize çarpmadan geçti. onun böyle ansızın hareketine neden, demirlerin sürüklenmesiydi. Fırtına koca gemiyi çekmiş, sürükleye sürükleye kayaya çarpmış ve parça parça etmişti. Geminin tayfaları bir sandal indirmeyi başardıklarından hepsi de kıyıya çıkarak kurtulmuşlar; fakat, geminin içindeki bütün eşya yok olmuştu. Batan geminin direği bizim gemimize çarpmış, fakat gemimiz bu çarpmadan etkilenmemişti. Fırtına bu direği de alıp götürmüştü. Bizim gemimiz de suyla dolmakta olduğundan hepimiz suyu taşıyor ve döküyorduk. Sabaha değin bu durum sürdü. Sabahleyin rüzgâr değişmiş, fakat hepimiz de ölü sayılacak derecede bitkinleşmiştik. Buna karşın yelkenleri açarak Türk kıyısına yaklaştık. Ceneviz gemisinden kurtulan tayfalar, bizim büsbütün öldüğümüzü sanıyorlardı. Onun için bizim yelkenlimizi açmakla uğraştığımızı görünce şaşırmışlardı. Türk kıyısına yaklaşınca, hepimiz de kendimizi suya atarak kıyıya çıktık, ardından eşyamızı çıkardık. İspanya kralının Timur'a gönderdiği armağanlar zarara uğramamıştı. Hepsini yere yaydık. Gemimiz kıyıya yanaştığı halde dalgalar onu tekrar çektiyse de tayfalar yüklerimizi kıyıya atmış, bu suretle kral tarafından bize teslim edilen her şey kurtarılmıştı. Kurtarılan eşyayı bir tepeye götürdük. Gemidekiler bize Türkler tarafından görüldüğümüz takdirde Cenevizli olduğumuzu söylememizi hatırlattılar. Biz de Türkler tarafından görüldüğümüz takdirde Cenevizli olduğumuzu ve Sultana götürülecek eşya taşıdığımızı söylemeye karar verdik. Çok geçmeden Türkler bizi gördüler ve bize kim olduğumuzu sordular. Biz de kararlaştırdığımız gibi cevap verdik, dün gece parçalanan geminin tayfasından olduğumuzu bildirdik. Amacımız taşıdığımız eşyayı 'Girin'de duran Ceneviz gemisine yüklemekti. Eşyalarımızı taşımak için hayvan istedik. Türkler de yakındaki köylere haber gönderip hayvan getirteceklerini, bunların ancak yarın gelebileceğini söylediler.

Ertesi gün bütün eşyamızı taşıyacak atlar geldi. Biz de 'Girin'e doğru hareket ettik.

Cenevizliler'in iki gemisi hala burdaydı. Geminin kaptanı Amiros'la görüşerek, başımızdan geçenleri anlatacaktık. Amiros bizi çok iyi karşıladı ve İspanya kralının bu gemiyi kendi gemisi sayabileceğini anlattı. Biz de bütün eşyamızı bu gemiye yükledik. Kaptan da Türklere, bizim batan geminin kişilerinden olduğumuzu bildirdi. Yanımızda Timur'un İspanya'ya gönderdiği elçi bulunuyordu. Türkler tarafından tanınmaması için ona da bizim giyinişimize uygun giysiler giydirdik. O da bu durumuyla bizim gibi bir İspanyol oldu! Böyle yapmasaydık, Timur'un elçisi büyük bir tehlike ile karşılaşır; belki de idam olunurdu. Gemiye çıktığımız zaman tüm eşyamızın yerleştirilmiş olduğunu gördük ve canlarımızı kurtardığımız için şükrettik. Çünkü bu geminin kaptanı on iki yıldır böyle bir fırtına görmediğini söyledi. Hem kendimizin hem de eşyamızın kurtulması, büyük bir nimet, belki de bir mucizeydi. Gerek denizdeki tayfalar, gerek kayaya çıktığımız za-

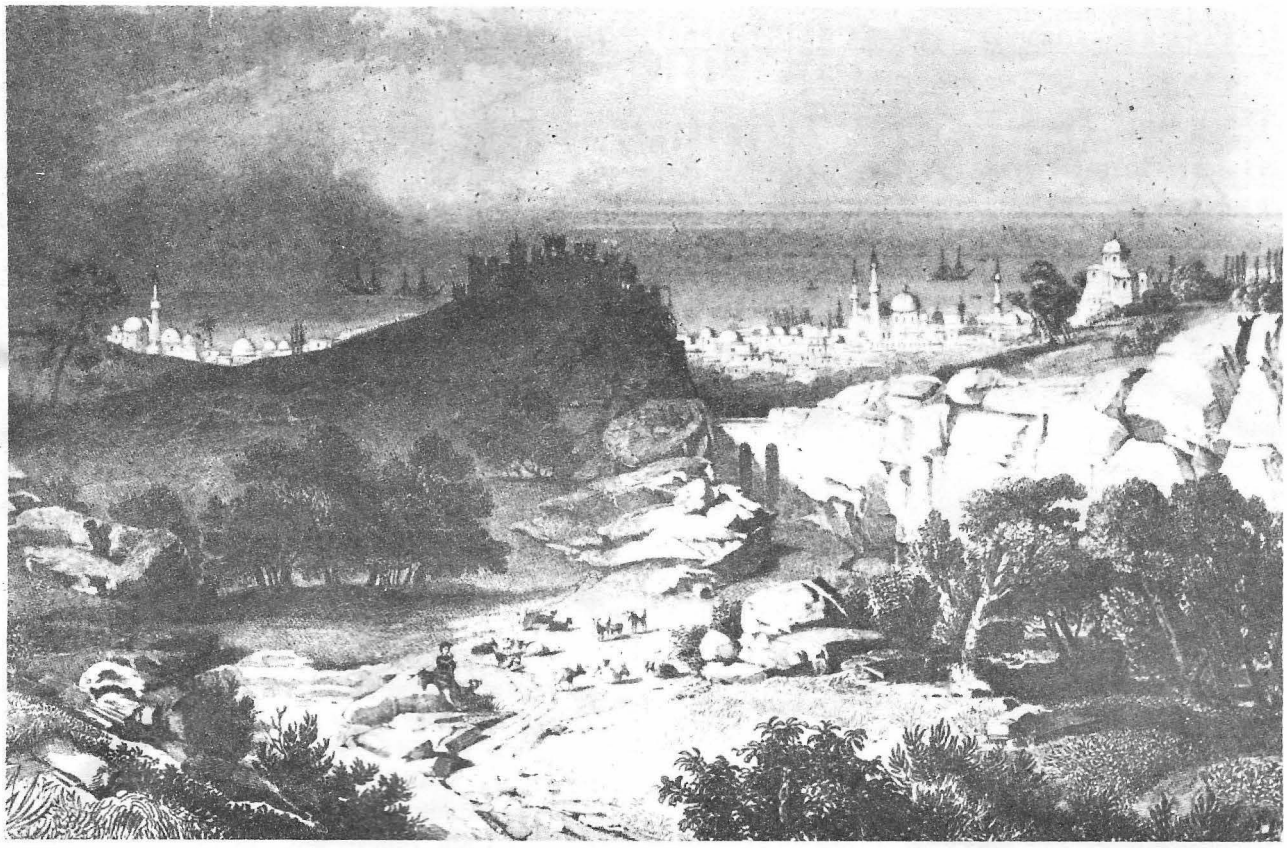

man Türkler mallarımızın bir kılına bile dokunmadılar. Kaptanın anlayışına göre, bu gemi de öteki gemi gibi yok olacaktı. Fakat bu limana sığındığı için, bu feci sondan kurtuldu.

Gemiye sığındıktan sonra, elverişli bir rüzgâr beklemeye başladık. Fakat o gün, Türklerden biri gelerek bizimle konuşmak istediğini bildirdi. Gelen Türk, bir köyün ağasıydı. Bu kişi bizim, Sultanın arazisinden geçtiğimizi ve Sultana götürülecek malları taşıdığımızı, onun için gümrük vergisi vermemiz gerektiğini anlattı. Bu isteği geri çevirdik. Türklerin bu isteği ileri sürmelerinin nedeni, bizim Cenevizli olmadığımızı anlamalarıydı. Ertesi gün gemimiz yelkenlerini açtı ve İstanbul'a dönmek üzere hareket etti. 22 kasım günü İstanbul'un Beyoğlu tarafına döndük. Eşyalarımızı eski oturduğumuz yere yerleştirdik. Buradaki bütün dostlarımız, Karadeniz'in o korkunç fırtınasından kurtuluşumuzun bir mucize olduğunu söylediler.

Ertesi gün yolculuğumuzu sürdürmek için çareler aradık. Fakat bu mevsimde yolculuğu göze alacak bir gemi bulamıyorduk. Birçok gemiler Trabzon'a gitmek üzere hazırlandığı halde, yola çıkmaya cesaret edemiyordu. Büyük fırtınadan önce hareket eden gemiler ters dönmüş; kışı burada geçirmek zorunda kalmıştı. Hepsi, baharın mart ayını bekliyorlardı. Karadeniz'in bu derece tehlikeli olmasının ve denizcileri bu derece korkutmasının nedeni, denizin üç bin mil çapında olduğu halde İstanbul Boğazından başka bir çıkışının bulunmamasıdır. Bundan başka bu deniz her taraftan yüksek dağlarla çevrilidir.

Onun kıyılarına her tarafta sığınmaya olanak yoktur. Buraya birçok nehirler akmakta, bundan dolayı suları köpürmekte ve girdaplar oluşmaktadır. Bu yüzden Karadeniz'in dalgaları korkunç oluyor, özellikle rüzgar kuzeyden ve kuzeybatıdan estiği zaman fırtınalar şiddetleniyor, gemiler Boğaza yaklaştıkları zaman korkunç tehlikelerle karşılaşıyorlar. Çünkü Boğazın ağzını bulmak çok güçtür. Gemi Boğazın ağzını bulmazsa kıyıya çarparak darmadağın olmaktadır. Birçok gemiler, burda bu feci sona uğramıştır. Fakat bir gemi Boğazın ağzını bularak içeri girse de kuzey ya da batı rüzgarı şiddetli esiyorsa tehlikeden kurtulamıyor.

Nitekim Kefe'den gelen bir gemi bu feci sona uğramıştı. Bu sırada Azak denizinden gelmekte olan altı venedik gemisi, Cenevizlilerin Venediklilerle savaş durumunda olmalarına karşın, İstanbul İmparatoru'nun izniyle Haliç'e sığınmış, İmparator Cenevizlilere haber göndererek, Haliç'in kendi egemenliği altında olduğunu, kendisinin hem Ceneviz, hem de Venediklilerle barış içinde bulunduğunu, bu yüzden iki taraftan birinin diğerine saldırıda bulunmaması gerektiğini söylemiş, bu suretle Cenevizlilerle, Venedikliler arasında anlaşma yapılmış, daha sonra Venedik gemileri de bir saldırıya uğramadan gitmişlerdi.

Bizse bütün kışı Beyoğlu tarafında geçirmek zorunda kaldık. Çünkü bizi alıp götürecek hiçbir gemi yoktu.

Mart başlangıcında bir gemi bulunabildi. 190 kürekle donatılmış olan bu gemiye binmek için ha-

zırlandık. Fakat hazırlıklar bize çok pahalıya mal oluyordu. Biz hâlâ Timur'u Karabağ'da bulmak umudundaydık. Onun için İstanbul'dan Karadeniz'e açılan ilk gemiye bindik.

1404 yılının 20 mart perşembe günü gemi hazırlanmış, biz de gemiye binmiştik. Timur'un İspanya'ya gönderdiği sefir de bizimle birlikteydi. Gemi, 20 mart günü hareket etti. Fakat su ve benzeri levazım almak gerektiği için pek de ilerleyemedi. Fakat ertesi gün öğle üzeri Boğaz'dan çıkarak Karadeniz'e girdik, çünkü rüzgâr elverişliydi.

Akşamüstü Sekolyo kalesine vardık. Geceyarısından sonra hareket ederek öğleden sonra Finogonya adasını geçtik ve akşama doğru Sakarya nehrinin ağzına vardık.

Ertesi gün pazardı. Akşama doğru Pontoratoya adındaki Türk toprağına vardık (burası Ereğli'dir. Ö.R.D) Buralar Bayezit'in en büyük oğlu Süleyman Çelebi'nin egemenliğindeydi. Geceyi burda geçirdik. Pazartesi günü rüzgârın elverişsizliği yüzünden hareket edemedik. Ereğli, çeşitli tepelerin eteklerinde kurulmuş, kıyıya yakın bir kenttir. Tepelerin en yükseği üzerinde bir kale vardır. Kent pek kalabalık değildir. Nüfusun çoğu Rum olmakla birlikte, burda Türkler de yaşamaktadırlar. Eskiden burası İstanbul'a bağlıydı. Bize anlatıldığına göre yaklaşık otuz yıl önce imparator Manuel, burasını Süleyman Çelebi'nin babası Sultan Bayezit'e birkaç bin doka karşılığında satmıştı. Kentin mükemmel bir limanı bulunduğundan çok ünlü ve çok zengindi. Onu Pontoratoya adında bir imparator kurduğundan kent onun adını taşıyordu.(1)

Ertesi salı günü (25 mart) bu limandan hareket ederek akşama doğru Türk kıyısının ötesinde, bir kaleye ulaştık. Burasının adı Riyo'dur. Fakat bu kalede asker yoktu. Liman, kalenin eteğinde olduğu için limana girmedik. Gemimizi gören Türkler, kıyıya dikilerek bize bakıyorlardı. Anlaşılan biz, akıncı ya da yağmacı sanılmıştık. onun için limanın dışında demirledik ve geceyarısı hareket ettik.

Ertesi gün Anadolu'nun içlerinden gelen ve denize akan bir nehrin ağzına vardık. Burası Bartın kentidir. Biz de nehrin ağzına yaklaşarak fıçılarımızı doldurduk. Nehrin ağzına yüksek kayalar dikilmişti ve bunların biri üzerinde, girişi korumak için bir kale yapılmıştı. Öğleden sonra buradan hareket ederek Amasra'ya vardık. Burası Türk arazisi içinde olmakla birlikte Cenevizliler'in elindeydi. Amasra kenti deniz kenarında yüksek bir tepenin üzerindedir. Bu tepeyle, diğer bir tepeyi bir duvar çevrelemektedir. Bu tepenin doruğuyla diğer tepenin doruğu arasında bir köprü kurulmuş, iki tepe birbirine bağlanmıştır. Amasra'nın iki limanı vardır. Kent küçük ve binaları önemsiz olduğu halde, surun dışında muazzam binaların, sarayların ve kiliselerin izleri görülüyor. Kentten büyük bir kısmının, eski zamanlarda, sur dışında bulunduğu anlaşılmaktadır. Fakat bütün bu binalar yıkık bir durumdadır. Burada çarşamba ve perşembe günleri kaldık. Klisede ayine katıldıktan sonra Dos Kastellos

(1) Bunda bir yanlışlık var. Ereğli'nin eski adı Heraklia'dır.

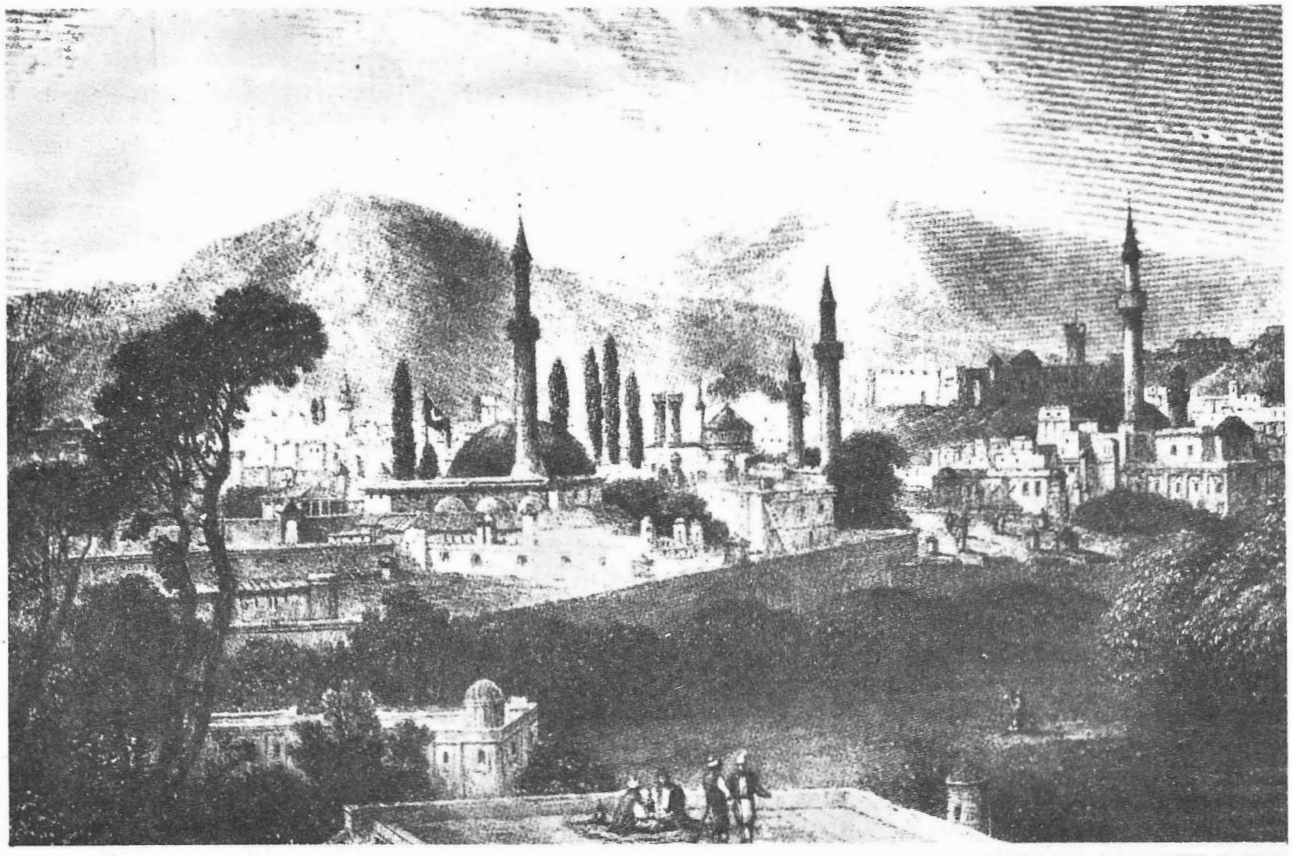

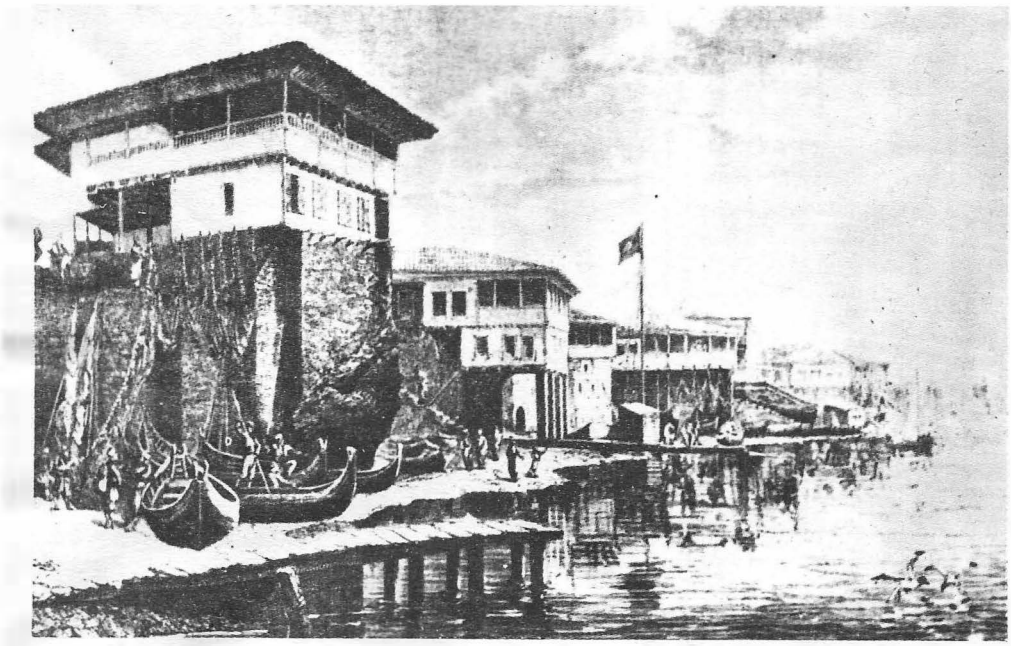

(çifte kale) adındaki yere hareket ettik.

Cumartesi günü yoğun bir sisle karşılaşmıştık. Daha sonra deniz kabarmaya başladı ve fırtına koptu. Dalgaların şiddeti yüzünden, gemimizin fena bir akıbete uğramasından korkuyorduk. Ortalık sis içindeydi. Bu yüzden kıyıya yakın mıyız, kıyıdan uzak mıyız farkında değildik. Son derece ihtiyatla hareket ederek, öğleye doğru kendimizi İnebolu denilen ve Türklerin elinde bulunan bir kentin karşısında bulduk. Fakat limanı bulamadığımız için dışında kaldık. İkindi üzeri, sis tekrar yoğunlaşmış olduğundan kıyıyı göremez olmuştuk. Ortalık kararduğı zaman, nerede olduğumuzu bilmiyorduk. Ne yapacağımızı düşünmek ve kararlaştırmak üzereyken yakından bir köpek uluması işittik. Hemen hep birlikte bağırıp çağırmaya başladık. Gözümüzün bütün gördüğü şeyler bir sürü kayadan başka bir şey değildi. Limanın ağzına vardığımız anlaşılıyordu. Fakat limana nereden girileceğini kestiremediğimiz için, çok kötü bir durumdaydık. Kaptan tayfalarından birine emretti. O da denize atladı ve kıyıya doğru yüzmeye başladı. Tayfa kıyıda bir fener yakarak bize işaret etti. onun işaretlerinden gemimizin limana vardığını anladık.

Ertesi gün paskalya pazarıydı. Biz de paskalyayı kutlamak için limanda kaldık. İnebolu kentine yakın yüksek tepeler vardır. Bu tepelerin biri üzerinde son derece müstahkem bir kale bulunuyor. Bu kale İsfendiyar adında Müslüman bir prensin elindeydi. İsfendiyar'ın burada bir çok mülkü bulunuyor. Kendisi, bunlar için Timur'a vergi vermekte ve memleketinde Timur'un çıkardığı parayı kullanmaktadır. İsfendiyar prensi burada oturmuyor, fakat İsfendiyar'ın adamı, Timur'un nezdine giden elçi olduğumuzu anlayarak bizi ziyaret etti. Bize bir koyun, birçok tavukla, ekmek ve şarap gönderdi. Burada, kalenin yakınında, bu yörenin en güzel keresteleri bulunuyor, bunlardan gemi ve benzeri araçlar yapılmaktadır.

31 mart pazartesi günü İnebolu'dan hareket ederek Türklerin elinde bulunan Sinop'a vardık ve orada demirledik. Burası da İsfendiyar'ın egemenliği altındadır. Kente çıktığımız zaman, İsfendiyar'ın orada bulunmadığını anladık. İsfendiyar, üç günlük uzaklıkta bulunan Kastamonu'ya gitmiş bulunuyordu. Haber aldığımıza göre, İsfendiyar, Süleyman Çelebi'yle savaşmak üzere 40.000 kişilik bir ordu toplamaktaydı. İsfendiyar, Timur'un egemenliğine girdiği için Süleyman Çelebi'nin can düşmanıydı. İsfendiyar'la görüşmeye olanak bulsaydık çok iyi olacaktı. Kendisi her halde, Timur'un bu sıralarda nerede bulunacağına ilişkin bilgi verebilirdi. Ondan kara yoluyla yapacağımız yolculuk hakkında da yararlanırdık. İsfendiyar'ın Timur'un emri altında bulunmasının nedeni şuydu:

Ankara Savaşında yenilen Sultan Bayazıt, İsfendiyar'ın babasını öldürmüş, onun bütün arazisini ele geçirmişti. Timur ise, Bayazıt'ı yendikten sonra, İsfendiyar'a bütün arazisini geri vermişti.

Nisanın beşinci cumartesi günü Sinop'tan hareket ettik. O gün bütün geceyi deniz üzerinde geçirdik. Ertesi gun oğle uzeri Samsun'a vardık. Burası Türklerin elindeydi. Samsun'un iki kalesi vardır. Biri Cenevizliler'in diğeri Süleyman Çelebi'nindir. Biz burada limana girmeyerek deniz üzerinde kaldık. Hava elverişliydi, ertesi gün Ünye'ye ulaştık. Rüzgârın kötü olması nedeniyle buraya sığınmak istedik. Tepelerde evler görünüyordu. Halkın çoğunluğu Rumdu. Bize kalenin etrafında 300 kadar Türk bulunduğu anlatılmıştı. Fakat bütün bu yöre Melâseno adında bir Rum asilzâdesinin egemenliği altındaydı. Bu kişi, Timur'a vergi veriyordu. Ertesi gün hareket ettik rüzgârın karşı koyması nedeniyle Türk topraklarına sığındık. Sığındığımız yerin adı Lena(2)ydı. Bize anlattıklarına göre, birkaç yıl önce Cenevizliler buraya akın etmişlerdi. Bütün bu yöre Erzamir adındaki bir Türk prensinin egemenliğindedir. Bu prensin kumandası altında 10.000 atlı bulunduğunu bize söylemişlerdi. Ertesi çarşamba günü, hava elverişli olduğu için hareket ettik fakat şiddetli yağmur başlamıştı. Saat dokuza doğru Giresun adında küçük bir kente vardık. Kıyıya bitişik olan bu kentin evleri denize bakar bir şekilde yapılmıştı. Ertesi gün kıyı üzerinde kurulu büyük bir kent gördük. Burası Tirebolu'dur Trabzon im-

(2) Bunda bir yanlışlık olduğu anlaşılıyor Buranın eski adı Bulemonyon'du. Şimdi de Pulyan adını taşıyor

paratorluğuna bağlı olan ilk yer burasıydı. Çok geçmeden Horel adında bir kasaba gördük. Hava, yolculuğa pek uygun olmadığından, bunların birine dahi uğramadık. Akşama doğru Fol adındaki kaleye, geceyi geçirmek üzere uğradık. Ertesi gün rüzgâr şiddetlendi. Saat dokuza doğru Sanfo adıyla tanınan bir kale gördük. Kürekçilerimizin dinlenmelerini sağlamak için buraya uğradık. İkindi üzeri hareket ederek, Blatan limanına vardık. Biraz daha ilerlemiş olsaydık, akşama doğru Trabzon'a ulaşmış olacaktık. Çünkü Trabzon, buradan 10 mil uzaklıktaydı. Fakat ilerlemeye cesaret edemedik. Bütün geceyi Blatan'da geçirdik. Rüzgâr şiddetle esmeyi sürdürüyordu. Deniz o kadar şiddetle dalgalanıyor ve dalgalar o kadar yükseliyordu ki suların bizi kaldırıp kıyıya çarpmasından korktuk. Aslında fırtınanın şiddeti yüzünden demirlerimiz sürükleniyordu. Ertesi cuma günü ikindiye kadar buralarda kaldık. Sonra hareket ederek Trabzon'a ulaştık.

Beyoğlu ile Trabzon arasındaki uzaklık bizim hesabımıza göre 960 mildir. Trabzon'da Cenevizlilerin kent dışında güzel bir kaleleri vardır. Biz bu kalede kaldık. Cenevizliler, hakkımızda izzet ve ikram göstermişlerdi.

altıncı bölüm

12 nisan cumartesi günü Trabzon imparatoru atlar göndererek bizi davet etti. İmparator bir galeriden biraz ilerde olan bir odada oturuyordu. İmparatorla bir süre görüştükten sonra kaldığımız yere döndük. Bu görüşmemizi izleyen imparatorun oğluyla görüştük. Kendisi henüz yirmi beş yaşlarında bir gençti. İmparator; boylu boslu, sağlam yapılı bir adamdı. Kendisi de oğlu da gayet gösterişli giysiler giyiyorlardı. Başlarındaki şapkalar çok büyüktü, sırmalar ve kordonları sarkıyor, şapkaların tepesinde tüylerden bir sorguç bulunuyordu. Şapka kenarları kürkle çevrilmişti. İmparatorun adı Manuel, oğlunun adı Leksiüs'tü ve ona da imparator ünvanı veriliyordu. Burada âdet böyleydi. Bir imparatorun oğlu tahtına vâris olduğu için, babasının sağlığında da imparator ünvaniyle tanınıyor. Bunların Rumca ünvanı Basiliüs'tür. İmparator Manuel ile komşuları olan Türkler, Timur'a vergi veriyorlardı. Aldığımız bilgiye göre imparatoriçe İstanbul imparatorunun akrabasıydı. Genç imparator, yani veliaht, İstanbul eşrafından birinin kızıyla evlidir ve iki kızı vardır.

Pazartesi günü konutumuzda otururken saraydan görevli iki ikişi yanımıza gelerek bizimle görüştüler. Bunlardan birinin ünvanı Korus'tu. Bu ünvan, imparatorun önünde, yayını taşıyan kimselere veriliyordu. Diğer kişinin ünvanı Bravaş'tı. Yani hazinedardı. Bu, imparatorun çok sevdiği seçkin bir kişiydi. Onun onayı alınmadan bir şey yapılmıyordu. Bir ekmekçinin oğlu olmak dolayısıyla aslen pek güvenilmeyen soylu bir kişiydi. Yine bize haber verildiğine göre, genç imparator, yani veliaht, babasının bu kişiye aşırı derecede ilgi göstermesi ve başka bir kimseye güvenmemesi yüzünden öfkelenerek babasına karşı isyan etmiş, bu adamın kovulmasını istemişti. Buradaki büyükler, veliahta taraftar olduklarından, imparator yenilmiş ve üç ay kuşatma altında kalmış. Sonunda Korus'un araya girmesi üzerine anlaşmazlık, barış yoluyla çözümlenmiş, imparator, şeref ve onurundan özveride bulunmak pahasına bu adamını tutmayı sürdürmüştü.

Trabzon kenti deniz kıyısındadır. Kentin surları, gerilerdeki dağ eteklerine değin varıyor. Kentin bir tarafında küçük bir nehir akıyor. Nehrin suları derin bir uçurumdan geçiyor ve bu suretle Trabzon, bu taraftan son derece müstahkem bir önem taşıyor. Diğer taraflar, hep ova olmakla birlikte, kentin suru çok kuvvetlidir. Kentin etrafında çok fazla bağlar ve bahçeler vardır. Deniz kıyısı boyunca uzanan bir cadde kentin bir yöresine varıyor. Burası gerçekten görülmeye değer bir yerdir. Çünkü, kente gelen tüm mallar, burada satılıyor. Denize yakın bir yerde sağlam duvarlarla çevrilmiş iki kale vardır. Bunların biri Venediklilerin, diğeri Cenevizlilerindir. Her biri de bu kaleleri imparatorun onayı ile kurmuştur. Kent dışında birçok kilise ve manastır bulunmaktadır. Burada Ermenilerin bir piskoposu bir de kiliseleri bulunuyor. Buradaki Ermeniler, pek sevilmemekle birlikte, bu kiliselerde kendi dilleriyle ibadet ediyorlar.

Ermenilerin ayinleri birçok bakımdan katoliklerin ayinine benzer. Ayin sırasında anasır kutsanıyor, papaz İncil okurken yüzünü izleyenlere çeviriyor. Şarabın kutsanması sırasında, ateşe su atılmıyor. Ermeniler günahlarını itiraf ederler ve kırk gün oruç tutarlar. Cumartesi günleri et yemek geleneklerinden biridir. Oruç günlerinde, kırmızı kanlı balık ve yağlı bir şey yemezler. Avam tabakası da aynı şekilde oruç tutmakla birlikte, oruç sırasında şarap içmezler ve gündüzün istedikleri kadar yemek yerler. Paskalyadan sonra cuma günleri et yemek geleneklerindendir. Ermenilere göre Hazreti İsa doğduğu gün kutsanmıştır. Diğer dinsel konularda, Ermenilerin dinsel inançları pek kesin değildir. Fakat Ermeniler son derece tanrıdan korkan insanlardır. Dini ayinler sırasında kendilerinden geçiyorlardı.

Rumlar da son derece gönül alçaklığı ve teslimiyet içinde ibadet ederlerse de din işlerinde birçok yanlışlara sapmış sayılır. Örneğin bunlar âyin sırasında yassı ekmek kullanıyor ve onu kutsuyorlar. Bir el bü-

yüklüğünde olan bir parça ekmeği alarak, bir altın sikke büyüklüğündeki bir mühürle mühürlüyorlar. Âyini yöneten papaz, göze görünmüyor. Çünkü papaz ile cemaat arasına bir perde gerilmiştir. Papaz ekmeği kudsadıktan sonra, beyaz bir beze sarıyor, sonra başına koyuyor ve ilahiler okuyarak dışarı çıkıyor, cemaat, papazı görür görmez ağlayarak, hıçkırarak, göğsünü döğerek, yerlere kapanıyor ve bu manzarayı görmeye lâyık olmadığını söylüyor. En sonra papaz **mezbaha** oturuyor, kutsanan ekmeğin mühürlü kısmını çıkarıyor. Âyin bittikten sonra ekmeğin geri kalan kısmı parçalara ayrılıyor ve bu kutsal ekmek cemaate dağıtılıyor. Âyin sırasında hiçbir kitap kullanılmamaktadır. Ayasofya'nın **dışında**, kiliselerin hiç birinde çan yoktur. Ayin yapılırken önemli kısımlarına, işaret için bir tahtaya vurulmaktadır. Tüm papazlar evlidirler. Fakat bunlar yalnız bir kez evlenirler ve mutlaka bir bakire alırlar. Papazın karısı ölünce bir daha evlenmez. Tüm ömrünü dul olarak geçirir. Uğradığı kayıp yüzünden yas tutar. Papazlar çarşamba ve cuma günleri kiliselerde âyin yaparlar. Âyini yöneten papazlar, tüm haftayı kilisede geçirirler ve hafta esnasında evlerine gitmezler.

Rum papazları yılın altı döneminde oruç tutarlar ve oruç sırasında kırmızı kanlı balık yemedikleri gibi şarap da içmezler, yağ kullanmazlar ve evlerine gitmezler. Oruç mevsimlerinin birincisi ağustosun birinden ortalarındaki Saint Mary gününe, ikincisi Saint Catherin gününden Christmas gününe kadar sürer. Üçüncüsü kırk gün, dördüncü on iki Havari şerefine yirmi dört gün, sonra Sen Dimitrios adıyla tanınan kutsal bir adam onuruna on iki gündür(3). Tüm yıl içinde çarşamba ve cuma günleri et yenmez. Cumartesi günleri et yenir, çarşamba günleri murakabe ile geçirilir. Cuma günleri et yemek mümkünse de tüm yıl içinde çarşamba günlerinde kesinlikle ete el sürülmez. İsa'nın doğum gününü izleyen cuma günlerinde, paskalyadan önce gelen cuma gününde, bir de "Bont Kuş"tan önce gelen cuma gününde et yemek serbesttir.

Rumlar, kutsama ışında olduğu diğer birtakım törenlerde de yanlışa sapmışlardır. Bunların bir geleneğine göre, bir adam yaşamını türlü türlü hıyanetler içinde geçirip en korkunç günahları işlese de öleceği sırada kendisine manastırır rahiplerinden birinin giysisi giydirilir ve adı değiştirilirse, şeytan, belki o adamı tanımazmış. Rumların buna benzer garip inançları vardır. Bununla birlikte genellikle son derece dindardırlar.

Rumların silahlarına gelince, en çok kullandıkları kılıç ve oktur. Türkler tarafından kullanılan silahlar da bunlardır. Rumlar da Türkler de atlara aynı şekilde binerler.

Trabzon'a 11 nisanda ulaşıp, 26 nisana kadar burada gezip dolaştık. Bu süre içinde karada yapacağımız yolculuk için, atlar sağlayıp yol hazırlıklarımızı tamamlıyorduk.

27 nisan pazar günü her şeyimiz hazırdı. Biz de hareket ettik. İmparatorun korumamıza atadığı adamlar da bizimle birlikte yola çıktılar. Bunların görevi, İmparatorun toprakları içinde, bize yol göstermekti. Aynı günün akşamında Pyxites (Sürmene suyu) (4) adıyla bilinen nehrin kenarındaki bir kilisede konakladık. Bütün gün pek yüksek olmayan tepeler arasında ilerlemiştik. Bu yörede nüfus yoğundu. Tarlalar çok güzel ekilmişti. Tepelerden akan sular, tarlaları sulamaktaydı.

Pazar günü buradan hareket ettik. İmparatorun beraberimizde görevlendirdiği kişiler bizi bırakarak geri döndüler. Çünkü ilerisi düşman memleketiydi. Biz de kendi hizmetçilerimiz ve kılavuzumuzla birlikte hareket ettik.(...) •

---

(3) Yazar altı oruçtan sözettiği halde yalnız dört oruç belirtmiştir.

Kıyı'nın notu:

(4) Claviyo'nun Seyahat Notları'nın genel Ömer Rıza Doğrul (Claviyo, Timur Devrinde Semerkant'a Seyahat, s.63) gerekse Guy Le Strangee (Ruy Gonzales de Claviyo, s. 116) tarafından yapılan yayınlarda bu nehir Sürmene suyu olarak gösterildiyse de A. Bryer - D. Winfield, -The, Byzantine Monuments and Topograpy of the Pontos Washington 1985, s.52'de haklı olarak bu nehrin bugünkü "Değirmendere", konaklama yerinin de 'Karakaban" olrduğu kaydedilmektedir. (İlgili notlar için bakınız: Yrd. Doç. Dr. Salim Cöhçe, Ruy Gonzales de Claviyo'nin Gezi Notlarına Göre Gümüşhane ve Çevresi. Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane Sempozyumu, Ankara 1991, s 85)

— öykü

uçurtmaydı sevdası yüreğimizin

● Mehmet Uslu

Sevdiğim. Senden uzakta olmak çok acı. Ayrılırken alışırım sandıydım yokluğuna. Daha bir ay dolmadan sensizlik yaktı kavurdu beni. Her an gözlerimin önündesin. Usumda senden başka düşünce yok. Annem; nedir bu halin oğlum, yemeden içmeden kesildin, hasta olacaksın diye konuşup duruyor.

Okul hiç bitmeseydi. Ne güzel hergün birlikteydik. Boğaz'da, Sultanahmet'de, Rumelihisar'daydık. Bir gün deli rüzgârla, bir gün öfkeli dalgalarla boğuşuyorduk. Ama vız geliyordu bize zorluklar. Çünkü uçurtmaydı sevdası yüreğimizin. inanıyorduk gelecek olan güzel günlere.

Sen yoksun yanımda zaman geçmiyor. Alışılmışım şehrin gürültüsüne, köydeki sessizlik sağır, dilsiz ediyor beni. Orman olmasa, heybetli dağlar olmasa çekilecek gibi değil buralar. Kır çiçeklerini toplayıp masamın üzerine seriyorum, fotoğrafın o kır çiçeklerinin içinden bana gülüyor, göz kırpıyor. Bu gidişle Binboğa dağlarında çiçek bırakmayacağım... Bol bol kitap okuyorum. Köyde yaşam çok zor birtanem. Gazete gelmiyor, kitap satılmıyor, tiyatro - sinema yok. Salt televizyon. Yani kültürsüzlük içinde yaşam akıyor.

Sevdiğim. Senin yaşadığın şehir benim köyümden çok farklı. Ne de olsa Başkent'te oturuyorsun. Türkiye'nin kalbi orada atıyor. Şimdi gençlik Sakarya caddesinde cıvıl cıvıldır. Kokoreççisi, midyecisi, dönercisi ve balıkçısıyla bir renk cümbüşü yaşanıyordur. Sinemaya, tiyatroya gidiyor, arkadaşlarla görüşüyorsundur. Arkadaş deyince aklıma geldi. Davut'la görüşebildin mi? Bengisu'yla küslerdi barışmışlar mı?.. Kadir'i görürsen soruver, bana dergi yollayacaktı göndermiş mi?.. Alınmıyorsun değil mi benim ayak işlerime? Ne yapalım birbirimizden uzaktayız ve ben dağ başındayım. Onun için sekreterliğimi yapmak zorundasın. Güldüğünü görür gibiyim, gülüşünden öpeyim seni.

Umut Sinanoğlu
Binboğa Dağları / Haziran

Sevgilim. Mektubunu alınca çok sevindim. Özlediğini yazıyorsun, ya ben, özlemedim mi? Birbirimizden ayrılalı bir ay oldu, bana bir yıl gibi geliyor. çünkü yüreğimizdeki uçurtmanın ipi senin elinde.. Dağdaki kır çiçeklerini bitirmeni istemiyorum. Çocuklarımıza çiçeksiz dağlar mı bırakacağız? Ben çiçeksiz de sana göz kırparım, sözüm söz.

Köyden sıkıldığını yazıyorsun, sanki İstanbul'da sıkılmıyordun? Senin huyundur söylemek, sonra da uyaroğlusun. Bu satırları okurken sinirlendiğini seziyorum. Ne yapayım, seni daha çok sinirli halinle seviyorum.. Benim Başkent'te oturmam sorunları yok etmiyor ki. Okulu bitirdik ama sıra işe girmede. Ölene kadar Baba ekmeği yiyecek değiliz ya. Sonra ablam Antalya'ya gelmemi istiyor. Sana burada bir iş buluruz diyorlar. Hani İstanbul'da eniştem Fahri beyle seni tanıştırmıştım ve hemen bir özür bulmuştun adamcağızda: Buzdolabı gibi adam. Oysa çok insancıl biridir. Bankanın birinde müdürlük yapıyor, bakarsın bankaya aldırır beni, ne de olsa işletmeciyiz.

Sevgilim. Davut'la hiç karşılaşmadık. Geçen gün Kızılay'da Kadir'i gördüm, dergiyi gönderdiğini söyledi. O, köyde çobanlık mı yapıyor, diyor.. Furkan'la karşılaştım. Babasının fabrikasında yöneticiye ihtiyaç varmış. Umut gelsin de bizde çalışsın diyor. Bence kaçırılacak fırsat değil. Ne dersin?

Sevdiğim. Sana bir kazak örüyorum bitirince göndereceğim.

Duygu Çalışkan
Ankara / Haziran...

Birtanem. Senin mektupların olmasa yaşamım inan ki zehir gibi. Bol bol kitap okuyorum ama aklım hep sende. Sevdiğim ne yapıyor, ne ediyor, o da beni düşünüyor mu? Sorularla boğuşuyor duruyorum.. Kadir'in gönderdiği dergiyi aldım. Ayrıca Davut'tan da mektup geldi. Bengisu'yla küskünlükleri devam ediyormuş. İlk mektubu o yazsın inadında. Bunlar üniversite bitirdiler ama hâlâ çocuklar. Senben davasıyla uğraşacak kadar da benciller.. Eee, senin feministliğin ne alemde? Demek kurabildiniz mi? Yoksa çay partilerinde mi örgütleniyorsunuz?.. Dudaklarını ısırıp üstüme atlamaya hazırlanıyorsun değil mi? Ahh, ne güzel olurdu şimdi burada üstüme atlasan ve ben de seni kucaklayıp halının üzerine yatırsaydım. Aklına kötü şeyler getirme canım, sadece öperdim.

Birtanem. Antalya'ya ablangile gideceğini yazmışsın. Senin için en güzeli neyse orda karar kıl. Sonuçta ağlar mısın, güler misin bilemem. Yapacağın işin artısını, eksisini iyi hesap etmelisin.. Furkan meselesine gelince. Biliyorsun onunla yıldızlarımız barışık değil. Kimseyi kolay yoldan suçlamam. Fakat Furkan burjuva çocuğu. Bu kanıya basit gözlemlerle ulaşmadım. Furkan'ın bir çok yılışık, kolaycı, yarılış yaklaşımlarını gördüm. Arkadaş olarak üzerime düşeni yaptım, onu onurlu bir yaşama çekmek istedim, ama bunda başarılı olamadım. Kendisi de hiç çaba göstermedi. Şimdi ben kalkıp onların fabrikasında yöneticilik yapamam... Neyse canım boşver Furkan'ı, atın ölümü arpadan olsun. Bir kazmaya sap oluruz nasılsa.

Birtanem. Feministler kazak örerler miymiş?..

Umut Sinanoğlu
Binboğa Dağları / Temmuz...

Sevgilim. Seninle aynı duygular içindeyim. Mektupların olmasa zor dayanırdım sensizliğe. Niye ayrıldık biz?.. Bir kuru soğan, bir parça ekmek yetmez miydi?.. Amaaan, yine duygusallaştım... Sen beni iğnelemeyi sürdür bakalım. Ben Feministliğimden vazgeçmedim. Sonra çay partilerinde pasta yiyerek örgütlenmiyoruz. Yürüyüşler, mitingler düzenliyoruz. Derneğimizide yakında kuracağız. Senin anlayacağın ben kazak ören feministlerdenim. Sen alay etmeye devam et, elbet acısını çıkarırım birgün.

yıprandı anılar

Neriman Calap

ne tanışıklığımız var / ne unutabildik
belirsiz yaşanmış özsuyu günlerin
olası mı silip anıları yargılarda
yakabilmek günlerine bir ışık
sokak / sokak adımlar / anılarla sarmaşan
güzün soluğu düşmüş avuç içlerime

-umarsızlığa göz kırpan kentin ışıkları
gözlerden akan ışıltı yalnızlıklara-

bilmiyorsun yıprandı anılar yaprak dökümü
üşüyen yüreğimde gezinmiyor gemiler
yaşamın toplamı hüzünlü algılarım
yörüngemde dönüp duran geceler

Furkan hakkında görüşlerine pek katılmıyorum. Onun burjuva çocuğu olması tutarsız olmasını göstermez. Bu konuda önsel davranıyorsun gibi geliyor bana. Yanılıyor muyum? Senin köyde bir kazmaya sap olacağını sanmıyorum. İşletme bilgilerini ahırlarda mı uygulayacaksın? Sen büyük şehire alıştın, bunu kendin söylüyorsun. Öyleyse ne iş başaracaksın köyde? Bırak inat etmeyi de gel Ankara'ya birlikte iş arayalım. Uçurtmamızın ipini birlikte tutmuş oluruz.

Davut'la görüştüm. Mektubunda yazdığın gibi inat ediyor. Bengisu'yla da mektuplaşıyorum, kız çok üzgün. Bana yazdığına göre küskünlüğü sürdüren Davut. Şu erkek milleti yok mu, aman Allah... alınma canım, sen o tür erkeklerden değilsin.. Seni çok seviyorum.

Duygu Çalışkan
Ankara / Temmuz...

Umut arkadaşıma merhaba.

Okul bitti yaşam mücadelesi başladı. İşte yine birlikteyiz. Bizim sevdamız sona ermez be koçum, bizim sevdamızın kökü asırlar öncesine dayanıyor çünkü. Bak ne demiş şair: Ve ellerim kelepçede / Tütünsüz, uykusuz kaldım / Terketmedi sevdan beni...

Kardaşım. Ben de senin gibi Anadolu'da olmak isterdim. Ne yaparsın, satmışlar evi Erzurum'da, gelip yerleşmişler Ankara'ya. Ve Dadaş Davut olmuş Başkent'li. Dışımız öyle ama içimiz Dadaş be Umut... Bir girdim anlatmaya nerdeyse soyumu sopumu dökeceğim ortaya. Sen neler yapıyorsun, rahat mısın?.. Umudum, bizim muzip Kadir'i tanırsın, onunla birlikte Halk Tiyatrosundayız. Sevdim Tiyatroyu.

Kardaşım. Bengisu'yla mektuplaşmıyorum, o defteri kapattım. Sonra modern görüşlü bir insan değilim ben. Onların anlayışına göre modernlik orospuluk ve dümbüklük. Hem beni seveceksin hem de başka bir erkekle gezeceksin, ben bunu anlayamıyorum. Bu tutumu eleştirince de suçlu sen olacaksın. Hatayı yapan kendisi, düzeltecek olan yine kendisi. Ben mi başka biriyle gezip, tozdum?.. Kardaşım, kendi derdimle kafanı şişirdim. Gerçi sen alışıksın dert dinlemeye, dert ortağımızsın.

Bir gün atla otobüse gel be Umudum. Rakı içelim şöyle bol sarmısaklı cacıkla. Hasretim bu Umudum. Mısra dökeyim / Oy sevmişim ben seni...

Davut Güneş
Ankara / Temmuz...

Arkadaşım Umut.

Ben sizin gibi yazmaya alışkın değilim. Arasıra Duygu'yla da yazışıyoruz. Benim geç mektup yollamama bakmayın, sizler bana yazın, yaşama gücü veriyorsunuz bana. Hep senin gibi umut dolu olmak isterdim, fakat ne kadar çabalasam boşuna. Senin gibi olamayacağımı biliyorum. Sen Duygu'yla yürekten sevişiyorsun, aşkınıza imreniyorum. Birbirinizden hiç ayrılmayın ne olur, sizleri çok seviyorum.

Arkadaşım, çoktandır Davut'la mektuplaşamıyoruz. Artık beni sevmediğine inanmaya başladım. Çünkü çok bencil ve kıskanç. Suçlu kendisi olduğu halde benim özür dilememi bekliyor. Resul ile neden kantinde oturup konuşmuşuz? Kıskançlığından bıktım usandım. Bazen düşünüyorum; yaşamımızı birleştirsek ve bu yine böyle kıskanç davransa ben ne yaparım? En iyisi yol yakınken uyuşmazlığımızı görüp ayrılmamız.

Arkadaşım. Ne olur mektupsuz bırakma beni. Senin ve duygu'nun desteğine o kadar ihtiyacım var ki...

Bengisu Demir
İzmir / Ağustos...

Kardeşim Umut.

Mektup yazmasını pek seven birisi değilim. Onun için seninle sık sık yazışamıyoruz. Benim geç mektup yollamama bakmayın siz, gönderin. Ne açıkgözüm değil mi?.. Şu sıralar yeni bir oyun üzerinde çalışıyoruz. Anlayacağın çok yoruluyorum, fakat seviyorum tiyatroyu. Beden yorgunluğumu usumdaki sevgiyle dinlendiriyorum. Tüm arkadaşlar çok iyi, büyük bir özveriyle yürüyor Halk Tiyatrosu. Davut'tan böylesi bir direnç beklemiyordum, beni yanılttı.

Sen neler yapıyorsun köyde? Arasıra Duygu'dan alıyorum haberini. İşletmeciliğini çobanlıkla mı geliştiriyorsun?.. Benimkisi şaka canım, sinirlenme. Bizim gençlik dergisi artık çıkmıyor. altıncı sayısıyla yayın hayatına son verdi. Maliyet çok yüksek, okuyucu sınırlı, otomobil-kat-uçak vermiyor ki tirajı yükselsin. Bu kaçınılmaz bir sondu ve kaçılamadı.

Seni, okulu, İstanbul'u özlemiyorsam katır olayım. Ne günlerdi o günler. Uykusuz geceler, koşuşturmalar... Gerçi şimdi de koşuyoruz ama, dinlenerek. O günlerde dinlenme yoktu, büyük bir maratondu koşumuz. Düşmeden, tökezlemeden geldik bugüne. Senin deyiminle: Uçurtmaydı sevdamız yüreklerde... Hâlâ umudumuz var mı be Umut? Maviliklerde süzülecek mi uçurtmamız? Selam verecek mi, takla atacak mı? Boşluğa birden düşüp, tekrar dikilerek şaka yapacak mı?..

Kadir Nazlı
Ankara / Ağustos...

Sevdiğim. Köye alışamam diyordum ama alışmaya başladım galiba. Kara şalvarı giyip, tozlu yollarda dolaşıyorum. Gecenin ikisine, üçüne kadar kitap okuyor, öğlene kadar da uyuyorum. Sanki kuluçkaya yatmış tavuğum... Ne gülüyorsun, erkekler kuluçkaya yatamaz mı?

Sevdiğim. Furkan'ı sen benim kadar tanıyamazsın. Kimseyi zengin çocuğu, fakir çocuğu diye ayırmıyorum. İnsanı; yaptıkları, düşünceleri, yaşayışlarıyla değerlendiririm. Furkan'ı da böyle değerlendiriyorum, yoksa salt burjuva çocuğu olmasıyla değil. Okulda form düzenlenir Furkan gelmez. Bildiri dağıtılacaktır arayıp da bulamazsın Furkan'ı. Protesto gösterisi yapılacaktır Furkan ortalıkta yoktur. Masabaşı teorik tartışmada ise başkoşededir. Yakar, yıkar, kahramanlığı kimseye kaptırmaz

Ve tek olumlu yanı maddi desteğidir. Yani teoride çok bilmiş, pratikte arazidir. Ne yapayım ben böyle arkadaşı? Tam dışlayalım demiyorum, ama omuz omuza yürüyemem böyle insanla.

Sevdiğim. "Bir Gün Tek Başına"yı tekrar okuyup bitirdim. Roman kişileri Günsel ile Kenan'ı daha iyi tanıdım. Kenan'ın yerine kendimi, Günsel'in yerine de seni düşledim. Fakat romanın sonucunu değiştirdim. Kenan ölmedi, Günsel de çocuğunu doğurdu. Bir aile olup, mutlu yaşadılar. Böylece uçurtma sonsuz maviliklerde süzülerek dolaşıp durdu. Benimkisi bir düş, olabilirliği tartışılır.

Sevdiğim. Geçen gün çamaşırımı yıkarken senin resmini bulmuş cebimde Annem. Seni bir beğendi bir beğendi ki hiç sorma. Gelinim çok güzelmiş, inşallah huyu da yüzü gibi güzel olur, diye övünüp durdu. Ne şanslı kızsın. Tanışmadan kaynananın gönlünde taht kurdun. Gülüşünü görür gibiyim. Hep böyle gül olur mu?

Umut Sinanoğlu
Binboğa Dağları / Ağustos...

Canım benim. Özledim seni. Sesini, bakışını, gülüşünü, sinirli halini... Ne zaman kavuşacağız? Sen kuluçkadan kalkıp horoz olunca. Erkekler kuluçkaya yatamaz mı? diye soruyorsun. Neden olmasın? Kafka, insanı hamam böceği; Ionesco da gergedana dönüştürüyor. Sen de kuluçkaya yatırıp tavuk yaparsın. Kime ne?..

Vedat Türkali'nin romanı 'Bir Gün Tek Başına" daki Günsel olmayı kabullendim ben. Yalnız romandaki gibi değil, senin düşündeki Günsel gibi. O günleri görecek miyiz? Sana iki yeni kitap gönderiyorum. Biri Neruda'dan, biri Marquez'den, beğeneceğini umarım.. Furkan konusunu fazla tartışmak istemiyorum. Çünkü onunla çalışacak olan sensin, anlaşamayacağın biriyle çalışmanı isteyemem senden. Ne olur şalvarlı bir fotoğrafını göndersene. Canım benim. Ben de senin gibi boş geziyorum. Biraz da Babamgil şımartıyorlar beni. Okulu yeni bitirdin gez, eğlen sonra bir iş bluruz diyorlar. Ben de bol bol sinemaya - tiyatroya gidiyorum. Ne o kıskanıyor musun? Kıskanma birtanem, seninle de gideriz.. Kazağın bitmek üzere. Kaynanama sevgiler.

Duygu Çalışkan
Ankara / Eylül...

Sevdiğim. Bu mektubu biraz geciktirdim, özür dilerim. Bir haftadır mermer ocaklarında çalışıyorum. çocukluk arkadaşım Halil'in mermer ocağı işletmesi vardı köyün yakınında, gelip rica etti kıramadım ve ben de başladım mermer işletmeciliğine. Zevkli bir iş, şimdilik bir sıkıntım yok.

Bengisu, Davut, Kadir'le mektuplaşıyorum. Küskünlük konusunda sen haklısın, çocukluk yapan Davut. Yakında Ankara'da olduğumda benden çekeceği var Davut'un. Heyecanlama hemen canım, geliyorum dedimse yarın demedim. Halil mermer ocaklarını çoğaltmak istiyor, ruhsat gibi formaliteler de Ankara'da tamamlanıyormuş, geldiğimde bir hafta kalırım. Sakarya Caddesi, Kızılay, Çiftlik, tiyatrolar emrimizde olurlar. Bol bol gezeriz. Sevdiğim, gönderdiğin kitapları aldım, henüz okuyamadım. Okuyunca görüşlerimi bildiririm. Şalvarlı fotoğrafımı da Ankara'ya gelişimde sana veririm. Öylesine çok özledim ki seni, tarifi imkânsız. Şu hasreti icat edenin... Kucaklaşmak üzre.

Umut Sinanoğlu
Binboğa Dağları / Eylül.

Sevgilim. Bir ayda gönderdiğim ikinci mektubum bu. Neden yazmıyorsun? Gelirim demiştin gelmedin. Bir ayı aşkın zaman geçti mektuplarıma da yanıt vermiyorsun. Hasta mısın yoksa? Ne olur mektup yaz, hastaysan bir yolunu bulur gelirim yanına.

Sevgilim. Ablamgil Antalya'da enişteniin çalıştığı bankada iş bulmuşlar, hemen yanlarına gelmemi ve işe başlamamı istiyorlar. Henüz ben kararımı vermedim.. Derneğimizi kurduk. Ben derneğin ilk üyesiyim. Seni de üye yapalım mı? Güldüğünü görür gibiyim. Feminist derneğinde erkeğin işi ne diyorsundur.. Mermer ocağı işi nasıl gidiyor? Ocakları çoğaltmaktan vazgeçtiniz ki Ankara'ya gelemedin. Fakat mektup yazıp bildirebilirdin. Bir türlü anlayamıyorum mektubunu neden geciktirdiğini? Lütfen acele yaz.

Kazağını göndermiştim beğendin mi? Hem biliyor musun? Davut'la Bengisu barıştılar, yakında evleniyorlarmış. Umut'a yazmadık ilk sen duyuyorsun dediler. Onun için sevinçli haberi ben iletiyorum sana. Sıra bize de gelecek mi?..

Duygu Çalışkan
Ankara / Kasım...

Kızımız Duygu'ya.

Oğlumuzun sevdiği ve bizim gelinimiz olacak güzel kızımıza.

Kızım ilk mektubunuzu, örüp gönderdiğiniz kazağı aldık. Birinci mektubuna yanıt vermezsek unutursun sanmıştık, yanılmışız. ikinci mektubun geldi. Niye saklayalım, hanımım ve ben mektubunu okuyunca ağladık. Umut oğlumuza yakışan bir kızmışsın. Ne de çok severmişsiniz birbirinizi... Hanımım söylerdi de gençlik der geçerdim. Her gece fotoğrafınıza uzun bir süre bakar, sonra başucuna koyup yatarmış...

Bu nasıl sevgi kızım?

Neresi fazla bu sevginin?

Uçurtma olan yaşam sevdanızın ipini kim kesti kızım?

Acımız çok büyük. Dilimiz söylemeye, elimiz yazmaya cesaretlenemiyor... Kırmızı, beyaz, mor açan kasımpatıları göremedi Umut. Mermer ocağındaki bir göçük kazasında yitirdik Umudumuzu... Güzel ellerinle ördüğün kazağı giyemedi. Mezarına gömdük onu da. Son sözü üzerine, şalvarlı fotoğrafını gönderiyoruz sana. Başın sağolsun kızım...

Babası : Ahmet Sinanoğlu
Annesi : Elif Sinanoğlu
Binboğa Dağları / Kasım... ●

yaşamak

Aslı Durak

yaşamak
duyarlık tadında
ve buluşmak

boşluğun sınırındayken
akılla duygunun
öpüşme noktasında

sevgiye
tutkuya
düşüncedeki duyguya
sunulan saygı

özlüyorsun
duyarlık tadında
buluşmayı.

a. gaffar güney'den anılar

● Halil Soyuer

A. Gaffar Güney, 1935 yılında, Balıkesir Lisesi orta kısmında benim de öğretmenim olmuştu. Ben, ortaokul birinci sınıfından ikinci sınıfına Türkçe dersinden onun verdiği olumlu not ile geçenlerdenim. Onu sınıfça çok sevmiştik. Bir başka sıcaklığı ve bir başka yaklaşımı vardı bize. Fakat ertesi öğretim yılında okula başladığımızda onu görememiştik. Ankara'ya atandığını söylemişlerdi.

İşte bu sebeple, Kıyı dergisinin 85. sayısında değerli dostum yazar Sami N. Özerdim'in ve 89. sayısında da değerli araştırmacımız Sayın Türker Acaroğlu'nun A. Gaffar Güney ile ilgili yazıları tekrar tekrar okudum.

1945 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Merkez örgütündeki bir göreve atanmıştım ve Türkiye Cumhuriyetinin Başkentine gelmiştim. Milli Eğitim Bakanlığı o yıllarda Ulus meydanının kenarındaydı. Geniş ve ağaçlı bahçesinin bir kenarındaki geniş bir barakada da Milli Eğitim Bakanlığı çalışanlarına sadece öğle yemeği hizmeti veren bir tabldotu vardı. Şair Orhan Veli, şair Necati Cumalı, şair Melih Cevdet Anday ve hikâyeci Şahap Sıtkı, o yıllarda Bakanlığın Tercüme Bürosunda çalışıyorlardı. Bunlarla hergün öğle yemeklerinde birlikte oluyorduk. 1982 yılında yayımladığım (Anılarla Şairler Albümü) adındaki kitabımda, bu Milli Eğitim Tabldotunun adı sık geçer.

Göreve başlayıp da öğle yemekleri için tabldota devama başladığında, saçı sakalına karışmış, kıyafeti pek iç açıcı olmayan, güneş yanığı esmerliğinde, zeytin gibi simsiyah gözleriyle herkese güven dağıtan birini görmüştüm. Onu görür görmez benim de içim ısınmıştı. Adını sorduğumda (Gaffar Hoca) dediler. Bu isim hemen beni almış Balıkesir'deki Ortaokul birinci sınıftaki günlerime götürmüştü. Ona o günden sonra daha çok ısınmış daha çok yaklaşmağa başlamıştım. Nihayet bir gün yanına gidip oturmuştum. O da bana dikkatle bakmağa başlamıştı. Hocam demiştim beni hatırladınız mı? Zeytin gibi simsiyah gözlerini gözlerime dikmiş sonra da "Sen yoksa Balıkesir Ortadan 575 Halil misin?" deyivermişti. Ellerine sarılmış öpmüş öpmüştüm o öpülesi elleri.

İşte o günden sonra aramızda saygılı bir dostluğun gösterileri başlamıştı. Akşamları, Bakanlığın köşesindeki (İstanbul Pastanesi)ne de gelir otururdu. Onu tanıyan tanırdı zaten, tanımayanlar da merakla seyrederlerdi. Bu sıralarda Milli Eğitim tabldotunu çalıştıran Bakanlık Yardım Sandığı yönetimi, tabldotun yönetimini benim sorumluluğuma vermişti. Bundan yararlanarak ve hocamla anlaşarak kendisine iki gözlü bir (sefertası) almıştım. Öğle servisinde artan yemeklerden bu sefertasına koyup İstanbul Pastanesine bırakıyordum ve hocam da akşamları giderken oraya uğrayıp evine götürüyordu. Buna öylesine sevinirdi ki?

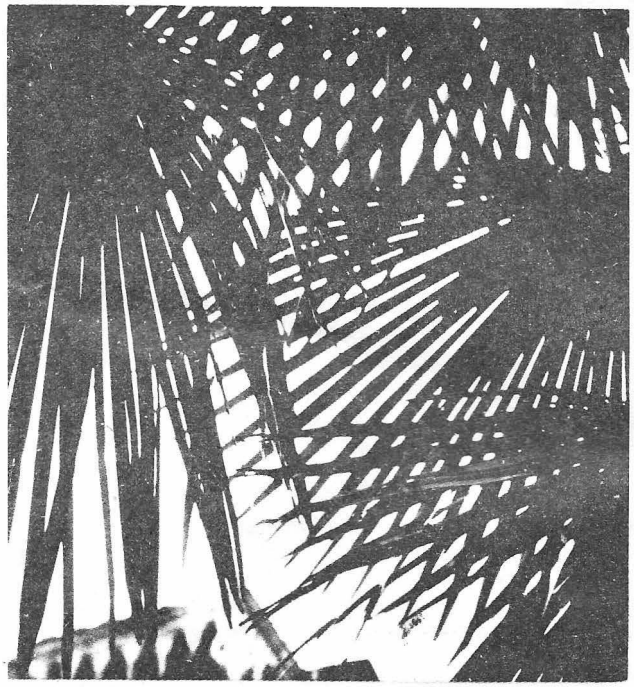

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

Bana Atıfbey Mahallesi'ndeki bir evde oturduğunu söylerdi. Evine ne zamanları ve nasıl giderdi bilmezdim. Kaç kere hocamı berbere götürmek istedim kabul ettiremedim. Balıkesir Lisesinden sınıf arkadaşım Cemal Şamlı Tıbbiyeyi bitirip doktor olmuştu. Yedek Subaylığını Erzurum'da yapıyordu. Bir Ankara'ya gelişinde bana da uğramıştı. İstanbul Pastanesine gitmiştik. Hocamız Gaffar Bey de pencere kenarında oturuyordu. Cemal'e, karşıda oturan saçı sakalına karışmış bu şahsı göstererek "O kim tanıyabildin mi" deyince Cemal daha dikkatle izlemiş fakat hatırlayamamıştı. Adını söyleyince hem sevinmiş hem de üzülmüştü. Sonra kalkıp hocasının yanına gitti. Yedek Subay kıyafetli bir gencin birden ellerine sarılması karşısında heyecanlanan hocamız Dr. Cemal'i de tanımıştı ki otur demişti. Dr. Cemal, masasında epeyce oturmuştu. Ona çay ikram etmişti. Sonradan anlattığına göre, o da hocam demiş şurda bir berbere gidelim de seni bir traş ettirelim. Sonra da bir mağazadan bir elbise alalım. Elbiseyi kabul etmiş berberi kabul etmemiş. Dr. Cemal çıkarmış para da vermek istemiş fakat kabul ettirememiş.

Bunları şunun için yazıyorum. Sayın Türker Acaroğlu, A. Gaffar Güney'le ilgili yazısında "Bir gün Ankara Gar'ı meydanında üstübaşı yırtık pırtık, saçı sakalı birbirine karışmış, ayakkabıları eski ve delik, korkunç görü-

nüşlü bir (dilenci) yanıma yaklaşıp benden para istedi. Yüzüne dikkatle bakınca bnun hocam Gaffar Güney olduğunu dehşet ve acıyla gördüm" diyor. Sayın Acaroğlu'nun bu anısıyla 72 yıllık kalbimde yeniden sızılar başladı inanır mısınız. Demek ki hocamız o yıllarda bir dilenciymiş de haberimiz olmamış. Öğrencisi Dr. Cemal'in para verme teklifini reddedip kabul etmeyen hocamız, yine bir başka öğrencisinden tesadüf para istemiş.

1947 yılı ekim ayındaki Milli Eğitim Bakanlığı yangınından sonra tabldot da kapatılmış hepimiz darmadağan olmuştuk. Bu yangından en çok zarar görenlerden birisi de hocamız Gaffar Güney olmuştu. Onu artık arada sırada caddelerde görüyor saygımda hata etmiyordum. Daha sonraki yıllarda ise büsbütün ortalıktan kaybolmuştu.

Benim, Ankara'da yaşıyan ve (Atıfbeyli Yaşar) namıyla anılan bir dostum vardır. Ankara'daki ünlü bir otelin de sahibi olan bu dostum, bazı sohbetlerimizde bir şiir okurdu. Şiir aynen şöyle:

"Mademki doğduğum mevsim sonbahar
Demek ki her nimette benim hakkım var
Baldan çatlayacak gibi kovanlar
Benim kovanımın arısı nerde?

Gaffar eğer bir insansa
Canlı bir cansa
Mekânı neresi?
Karısı nerde?"

Şiirin içinde geçen (Gaffar)ı sormuştum bir buluşmamızda. Onu sade ben değil, Atıfbey Mahallesi'nin çoğu tanır demişti. Vaktiyle bana da Atıfbey Mahallesi'ndeki bir evde oturduğunu söylediği için, tamam demiştim. Bu şiir benim hocam A. Gaffar Güney'in şiiri. Bir akşamüstü Yaşar Altınışık ile Atıfbey Mahallesi'ndeki bir kahveye tavla oynamaya gitmiştik. Bahçedeki büyük akasya ağacının altında otururken, yanımızdan yaşlı bir kişi selam verip geçmişti. Yaşar Altınışık, bu kişiyi masasına çay içmeğe çağırmıştı. O da camiye namaza gidiyorum, çıkınca gelirim demişti. Yaşar Altınışık, bu şahsın Gaffar Güney'in vaktiyle ev sahibi olduğunu söyleyince meraklanmıştım. Namazdan sonra yanımıza gelen bu kişi 80 yaşında olduğunu söylemişti. Adı da Sabri Dönmez idi. Bugün hayatta mı değil mi bilemiyorum ama, onun, yirmi beş yıl öncesinde büyük akasya ağacının altında Hocam Gaffar Bey'le ilgili anlattıklarını not etmiştim. Kıyı dergisinde Gaffar Güney'le ilgili yazılar çıkması üzerine evde sakladığım eski dosyaları iki gün karıştırarak notu buldum. Bu notta Sabri Dönmez bana şunları söylemiş. Edebiyat tarihçilerimizin belki işine yarar umuduyla yayımlıyorum:

"1948 yılının sanırım ekim ayıydı. Atıfbey Mahallesi'ndeki evime iki oda ilave etmek için işçilerle birlikte çalışıyordum. Bir gün saçı sakalına karışmış eski püskü kıyafetli bir adam çıkageldi. Şu yaptığın iki odanın birisini bana kiraya ver dedi. Hali perişandı ama yüzü, gözleri, hele gülüşleri insana güven veriyordu. Hacettepe taraflarında bir evde otururmuş. Ev sahibi çık diye dirlik vermiyormuş. Nasıl oldu bilemiyorum bu adamcağıza kim olduğunu bile sormadan iş bitsin de gel otur dedim. İnşaat bitince o da geldi odanın birisine taşındı. Eşyalarından çok sandık sandık kitapları vardı. Bunlardan, kiracımın okumuş bir adam olduğunu anladım. Adının Gaffar olduğunu sonradan öğrendiğim bu kiracım, Azerbaycan yahut Kafkas Türklerindenmiş. Bunun için de Rusça'yı ana dili gibi bilirmiş. Kitapları varmış cilt cilt. Okumuş öğretmen çıkmış. Rusça'dan kitaplar çevirdiği için de zamanın polis idaresi bunu rahat bırakmamış. Komünist diye fişlemişler. Bu yüzden mesleğinden de etmişler. Kendisini bu hallere düşürenin Ankara Valisi Nevzat Tandoğan olduğunu söyler, Allah benim ahımı yerde bırakmadı o da intihar ederek bu dünyadan çekip gitti derdi. Arada sırada Fikret adında bir oğlan çocuğu gelirdi eve. Bu benim oğlum derdi. İlk karısındanmış. Sonra bir gün bir adamla birlikte eve geldiler. O adam evdeki kitaplarını sandıklara doldurup götürdü. Gaffar Hoca galiba kitaplarını bu adama satmış. Bazı akşamları kendisine biz yemek verirdik bazı akşamları da sefertasıyla kendisi dışardan yemek getirirdi. Yıllar geçti eve gelmez olmuştu. Sanırım 1950 seçimlerinden sonraydı eve gelmez olmuştu. Neredeydi ne yapıyordu bilemedik. Arayıp sorduk tanıyan olmadı. Biz de üç dört ay odasını kilitli tuttuk. Baktık ki gelen giden yok. Zaten içerde bir yatağıyla bir battaniyesi vardı. Onları dışarıya çıkarıp odayı boşalttık. Onun eşyalarını senelerce muhafaza ettik ama bir daha Gaffar Hoca bize görünmedi." ●

çağın yolcusu

Mehmet Aydın

Güncel koparıldı tarihten
Çılgınlık yürüdü boş alanlara
Belli belirsiz bir ışık
Yalayıp geçti yüzleri
Git durma uyar
Kuşkulu titrek bakışları
Ara-tonlarda da eyleşir gerçek
Yaşamın kolları öylesine çok
Öylesine yaygın ki
Kucaklar herkesi
Geceyi ve karanlığı yırtmak için
Birleşmeli eller sessizce
Bir şiddet bir ölüm geziniyor
Bulanık dünyalarında
Zorbalarla sevgisizlerin
Git yeniden kur yıkılan burçları
Kaldır düşenleri bir bir ayağa
Yeşert bozulan eski bahçeleri
Yay ve duyur
Sevgiyle sevdanın şarkılarını
Evrende her yere.

dikenli teller üstünde yürüyen koca şair başaran'a

Enver Atılgan

40. sanat yılında
Ulu bir çınardır **Başaran**
Kökü Köy Enstitüleridir Kepirtepe'de
Gövdesi ülkemin gerçekleri
Dalları Anadolu'nun en ıssız köylerine uzanan
Acılar, çileler, baskılardır
Toprak damlar, balçıklı yollar, çarıklı ırgatlardır

"Kocakent"te
"Ellerimde yükselen
Yapılarda bana yer yok
Bir yere götürmez açtığım yollar"
.....
Gökdelenlerin gölgesinde
Yıkımı bekleyen
Gecekondulardır onların mekanı
Fabrikada çalışan kadınlı, erkekli işçiler
Meydanlarda kümelenmiş iş arayan işsizlerdir
Oysa bilmezler ki
Çıkmaz sokaktır son durakları

"Güçsüzden yanayım kavgada
Büyük öfkelerle bilenmiş sesim"
.....
O kavga, O ses ki
Sevgili **Uğur Mumcu**'dan önce
Sakıncalı ve yasaklı yapmış Başaran'ı
Tıpkı Onun gibi
Karaasker olmuş, subay olacakken
Nice vurgunlar yemiş
Nice acılarla yoğrulmuş yıllar yılı
İşkenceler, sürgünler, baskılar yıldıramamış
Üstelik bilemiş onu hep
Emekten ve emekçiden yana
Onurla kullanmış kırk koca yıl kalemini
Kolay mı sanıyorsun halkının sesi olmak
Dizelerde haykırmak çığlıkları
Kırmızı güller açtırıp şiirlerinde
Beylerin uykusunu kaçırmak
Ağaların korkulu düşü olmak
Yürek ister, bilek ister, bilinç ister
Bu kavgada yüreği yetmeyenleri
Soluğu kesilenleri düşünün bir kez
Mangalda kül bırakmayanlar
Dönekliğin kitabını yazdılar

Oysa **Başaran**
İhanetin **kol** gezdiğini bile bile
Zerre kadar ödün vermedi
Dikenli teller üstünde yürüdü hep
Köktendincilerin yangınlarından
Kılpayı kurtuldu **Kayseri**'de
Ölümü **İliklerinde yaşadı**
Dokuz yüz devrimci arkadaşıyla birlikte
24 yıl geçmesine karşın
Hiç bir şey değişmemişti

Bu kez **Sıvas**'ta sahnelendi yobazlık
Pir Sultan Abdal etkinliklerine katılan
Lâik Cumhuriyetin çağdaş sanatçıları
Madımak Otelinde kıstırıldılar
Dünyanın gözü önünde oteli ateşe verip
37 güzel insanı cayır cayır yaktılar
Atatürk'ün, **Pir Sultan Abdal**'ın
Heykellerini parçalayıp
Şeriat özlemlerini kustular
Güvenlik güçleri bakakaldı
Gericiliğin, bağnazlığın
Görülmemiş bu vahşetin utancını
Nasıl taşıyacağız uygar dünyada

Çağ atlamak şöyle dursun
Bu ilkelliği gelecek kuşaklara
Nasıl anlatacağız
2 Temmuz 1993 cuma günü
Karasesin kapkara sayfası olarak
Sonsuza dek kalacak.
.....
"Ey kulaklarına kar suyu kaçanlar
Günü gelip kan yeşerdiğinde
Kesin olacak toprağın yargısı"
Başaran'ın bu dizeleri
Doğunun, Güneydoğunun yıllar öncesi
Kaderine terkedilmişliğini anlatır
Kulaklarına kar suyu kaçanları
Kan yeşermeden uyarmak ister
.....
"Yalap yalap gün değdi kaba dağlara
Işıdı Cılavuz, Pulur, Dicle dolayları"
.....
Işıyan Köy Enstitülerini kapatanlar
O dolayları karanlığa boğdular
İnsanlar kanrevan içinde
Ölüm namlunun ucunda saklı
Terörün acımasız dişlileri arasına sıkışınca
Ne ağalıkları kaldı, ne beylikleri
Bindikleri dalı kesenler
Çareyi kaçmakta buldular
Ne olduysa bilisizliğe terkedilen
Zavallı topraksız köylülere oldu:
Göç edecek olanakları yoktu

Işıyan 21 Köy Enstitüsü
Yaşasaydı bugüne değin
Ekilen terör tohumları filizlenmez
Bunca kan, bunca gözyaşı dökülmezdi

Başaran'ı anlatmak kolay değil
Yaşanası bir dünyanın kurulması için
Bir ömür adadı **Başaran**
Acılardan süzülüp geldi bugünlere
Yüreğinde insan sevgisini yeşertti
Sesi yalnız ülkesinde değil
Vietnam'da **Hiroşima**'da **Şili**'de
Fillstin'de **Biafra**'da ve daha
Nice ülkelerde yankılandı.
Evrensel boyutta bayraklaştı
Köy Enstitülerinin gururu
Tonguç'un ışıklı yolu
17 Nisan'ların aydınlık yüzü
Sevgili Başaran
40. sanat yılında
Uğraşın kutlu olsun

geceye düşen yıldırımlar

● Arife Kalender Önel

Küçük ayak sesleriyle koşuyordu yağmur. Camlara değip, pencere pervazlarını yıkadıktan sonra, tıpırtılarla alt katlara geçiyordu. Damlaların tümünün birden çıkardığı ses geceye vuruyordu.

Düşündü. Meşelere yağan yağmuru izlemişti. Kenarları tıktıklı, geniş olmayan sert yaprakların yağmura karşı direnişi geldi gözünün önüne. Yere düşmemek, dalından kopmamak için damlalarla kılıç-kalkan oyunu oynuyor, sonra da ucundan döküyordu suları yere, Meşe yapraklarının direncine özendi bir an ve bahçe damına yağan yağmur sesini anımsadı.

Koyungözleri, yoncalar açıp, kayısı çağlaları başverince göçerlerdi yazlık damlara. Çoğunluk beş-on evi geçmezdi sayıları. Birbirinden bir ağaç ya da tümsekle ayrılan bu evler; tek oda ve şaşı iki göz pencereli olurdu. Eylül ayının sonuna kadar tüm yaşam bu tek odanın içinde geçerdi. Banyo, kiler, mutfak, yatak ve oturma odaları hepsi bu kadardı. Kerpiç veya taştan yapılan bu küçük sığınaklar dağın dereye dönük yüzünde tüm yaz boyu oturur, kuş cıvıltılarını, derelerden taşan kurbağa ve ağustos böceği seslerini dinler, uzun selvi ağaçlarının rüzgârla sallanışından sarhoş olurdu. Evlerin önü geceleri yanyana serilen yatakların güllü-çiçekli yorgan ve döşekleriyle dolar, çocukların uykularına ay ışığının gölgesinde iğde dallarının görüntüsü vururdu.

Tam Bunları düşünürken bir şiir ırmağının kendisini sürüklediğini duyumsadı. Her şey bu denli güzelken, bir de o güzel yerin korkunç anlarını anımsadı.

Havaların olgunlaşmadığı, ham güneşin yakıp yakıp soğuduğu günlerde; haykırır, havlar, kudurarak bağırırdı yer ve gök. Gök delinir, toprak damlar, tülbentler gibi süzerdi tüm suyu içeriye. Dağ-taş kıpkızıl sele keserdi. Önce ışığını görüp, sonra sesini duyduğu şimşekler ağaçları aleve verip, karşı kayalıklarda gümbürtüyle patlardı. Bir gece olurdu dünya, birden gündüz. Evlerin yanındaki ağıllarda koyunlar keçiler birbirine sokulur; huylanır, tepinirlerdi. Bağırtılar, koşuşmalar, telâş ve korku karışırdı gökgürültüsüne. Yağmurlar dinince uzun süre gitmezdi sel sesi dağların tepesinden. Bahçe çeperlerini, oğlağı-kuzuyu, kayalıkları önüne katarak Fırat'a sürükleyen, bu set vurulmaz akışın sesleri binbaşlı dev homurtularından da beterdi.

"Demek bu yüzden hâlâ korkuyorum yıldırımdan, gökgürültüsünden" diye geçirdi içinden. "Bilmeme karşın yine de..." Ne kadar yalnız insan orada. Kaçacak tek geçit yok. Ağaca sığınsan olmaz, taşa varsan olmaz. Korkudan üşürdü, soğuktan değil. Hayvanlar insanlara, insanlar tanrıya sığınırdı.. O basma fistanı içinde küçüldükçe küçülür, gözlerini kulaklarını tıkar, sonsuza dek uyumak isterdi. "Soru sorulmaz" derdi annesi..

Oturduğu yerde olmadığını farketti. Bir bacağı uyuşmuştu. Kalktı. Teybe bir kaset koydu. Pencere kenarına gelip perdeyi araladı. Sokak lambalarının altında biriken sulara düşen damlaları izledi. Daha başağa durmamış buğday tarlalarının yeşil dalgalanışı geldi gözlerinin önüne.

Çoğu çiçeklerin yöresindeki adı farklıydı. Koyungözü kentlerdeki adıyla papatya. Onu çiçekten saymazlardı. O; kendileri gibi mevsimi gelince açan ve yine kendileri gibi yaşadığını bile düşünmeden çekip giden bir şeydi. Nerden bilecekti, bir gün kentin sokağında; koyungözlerine para sayıp alacağını. Odasının en baş köşesine koyup saatlerce bakacağını. Asıl çiçek, katmer gülüydü onlar için. Yetişkin kızların-delikanlıların birbirine gönderdiği, kokusu iki sokak ötelerden duyulan, mektuplar arasında koklanan oydu. "Çocukluğumu iki kuruşa satın aldım" demişti ilk papatyayı satınaldığı gün...

Kendi sesine o kadar dalmıştı ki, kaseti dinlemediğini farkedip kalkıp değiştirdi. Geceye yükselip alçalan notalar doldu birden. Eskiden bu müziği hiç sevmezdi. Kente ilk geldiğinde: "Ne anlıyorlar bundan, bu birden bire havalanan, coşan, bir süre aheste yürüdükten sonra kaybolup, yeniden ortaya çıkan notalardan" diye düşünürdü. Konforlu, sıcak salonlarda; ipek ve şifon elbiseleri, inceuzun topukları ve özenli taranmış saçlarıyla kadınlar, ellerinde viski kadehleri, sakallı-bıyıklı, gözlüklü gözlüksüz beyler dansederdi... Bu müzik çizerdi onun gözlerine bu tabloyu. Yabancıydı orda, uzaktı. Gerilere, çocukluğunun geçtiği yerlere sık seferler düzenliyordu o zaman...

Camı açtı. Yağmuru, yolu daha iyi görmek için pencereden sarktı. Yağmur sesine de, gün yüzüne de hasret kaldık dedi. Kokladı havayı... Biraz serinlik, duman kokusu ve ayıramadığı bir yığın koku doldu odaya. Bağ bozumunda bostanlara, bağlara düşen suların toprağa düşüşünde tanıdığı o güzel kokuyu aradı durdu. Seninki "Sürgün" dedi kendi kendine. Doğaya, insana, güzele sürgün... "Hem acılara da sürgünsün" biliyorsun... Toplum olarak da öyle değil miyiz zaten. Oynamamız, kahkaha atmamız yadsınır da çoğu kez, ağlayışımızı duyan olmaz. Yaş otuzlara gelince altmışlarca yaşlıyız. Bir de neye güleceksin? Sahte gülümsemeli maskelerle geçmiyor musun günlerden?....

Pencereyi kapattı. üşüdü birden. Bir arkadaşına telefon etmek geçti içinden. Geç oldu diye vazgeçti. Yalnızlıkların çoğalan sesi değil miydi kentler, al işte.. Binbaşlı devleri, padişahın en küçük oğlunun kahramanlıklarını, Anka kuşunu ve dağlar ardı sevgiliyi düşündü.. "Yüzyıllık Yalnızlık" bu diye geçirdi içinden. Çevirdi kaseti. Dört Mevsim çalıyordu Vivaldi... Mevsimin bir yerinde yine çekip gitti.

Duman içindeydi küçük kantin. Bir ses "Abla bir sigara versene" dedi. Sonra başka ses, başka görüntüler... Asıl yıldırımlar o zaman indi yüreğine. Buğday sarısı zaman ortadaydı. Ölüm haberleri, ölümler... Afetler dinmiyor, seller bitmiyor, yıldırımlar tam ortasına düşüyordu yaşamların.

Acılar nehri döne dolana akarken, vivaldi çalıyor bir de yağmur yağıyordu... ●

bir ilk yapıt: "sevgilimin mezarında"

● Betül Tarıman

1993 nisan ayında, Ordu, yedincisi gerçekleştirilen kültür-sanat etkinliklerine sahne oldu. Nisan Etkinlikleri ORSEV'in kuruluşuna da kaynaklık oluşturan bir büyük imece olarak sürüyor.

23 Nisan'da, yazar konukların katılımıyla Ordu'da güzel şeyler üretildi. Özellikle gençler tarafından yöneltilen sorularla, karşılıklı söyleşiye dönüşen birliktelik bir çok kişide güzel anılar bıraktı.

24 Nisan'da "Karadeniz Kültürü" konulu söyleşi hayli dikkat çekiciydi. Ahmet Özer'in yönettiği söyleşiye şair Gündoğdu Sanımer ve mimar M. Reşat Sümerkan katıldılar. Sanımer, doyumsuz espri ve fıkralarla süslediği konuşmasında, bölgenin folkloruna, edebiyatına, sanatına değindi. Ve bir soru attı ortaya: "Niçin Karadeniz'in romanı yok?" izleyicilerden gelen "**Rıfat Ilgaz yazdı ya**" yanıtına ise verdiği yanıt salonu kahkahalara boğdu. "Biz Samsun'dan ötesini saymayruk!".

Bu güzel etkinliğin ardından kısa bir süre sonra Rıfat Ilgaz'ı yitirdik. Fakat o, "Bilmeyecekler" adlı dizelerinde dediği gibi aramızdan sessizce çekip gitti.

Yokluğumu çekmeyecekler,
Hep yaşıyormuşum gibi gelecek onlara
Biraz ötelerde, uzaklarda. "

Gerçekten de o, "ölmedi". Ardında bir çok yapıt bırakarak usulca gitti. O, şairdi, yazardı, mizahçıydı, romancıydı, öğretmendi dahası çağının sorunlarına duyarlıydı.

Doğum tarihini anlatırken de şöyle diyordu: "Doğum tarihim nüfus tezkeremde 24 Nisan 1327 (7 Mayıs 1911) diye gösteriliyor. Bu kayda göre, "derin kar"da dünyaya gelmişim. Derin kar, Karadeniz kıyılarına 1910'da yağmış. Kimi yerlerde evlerin saçaklarına kadar yükselmiş.

Annem şubat ayının bir salı günü doğduğumu söylerdi. Karadeniz şivesine göre salı'ya 'saalı'dendiği için adımın da Salih olmasını önermiş.

Babam, "Hadi ordan, salı ile Salih'in ne ilgisi var"? demiş. Cide'de Düyun'u Umumiye'de memurmuş o sıra. Kendisini denetlemeye gelen müfettişin adını vermiş bana: Mehmet Rıfat.

İçten, duyarlı, sevgi dolu bir yazın adamı olan Mehmet Rıfat, yazmaya ortaokul sıralarında başlar. İlk şiirleri Kastamonu'daki yerel gazetelerde yayımlanır. Rıfat Ilgaz o yılları şöyle anlatıyor:

"1926-1927 yıllarında şiire başladım. 1911'li olduğuma göre demek ki 15-16 yaşlarındaymışım Kastamonu'da ortaokul son sınıftayım. Burada iki gazete çıkıyordu: Nazikter ve Açıksöz. Açıksöz tarihî bir gazeteydi. Kurtuluş savaşının tek gazetesiydi belki de. Sanıyorum bir de Konya'da, Babalık çıkardı. Biz de Kastamonu Cide İlçesinde dünyaya geldiğimize göre, babam ve kardeşimin okuduğu gazete de bu oluyordu. Daha ilkokuldan beri evimize giren bir gazeteydi.

Rıfat Ilgaz; Cide'de, adını taşıyan sokakta.

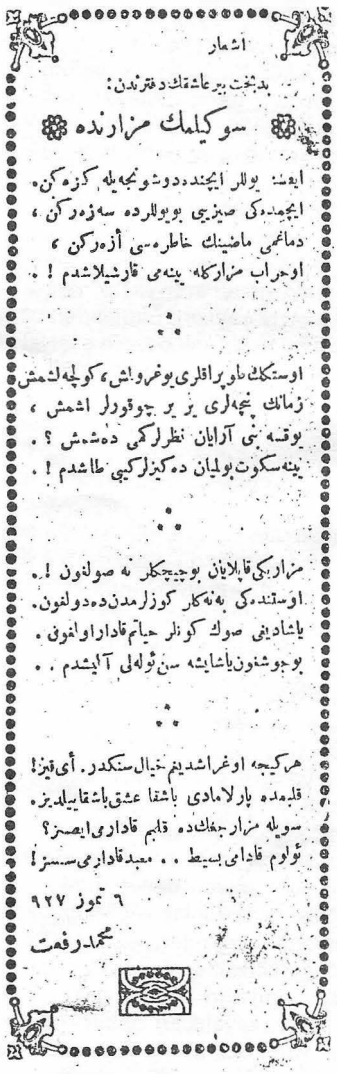

اشعار

بدبخت بیر عاشقك دفترندن:

سوكیلمك مزارنده

ایعسه یوللر ایچنده دوشونجه یله كزه كن.
ایچمده كی صیزیی بو یوللرده سه زه ركن،
دماغمی ماضینك خاطره سی أزه ركن،
اوحراب مزاركله ینه می قارشیلاشدم!.

اوستكك طوپراقلری یوغرولش، كولچه لشمش
زمانك پنجه لری یر یر چوقورلر اشمش،
یوقسه بنی آرایان نظرلركمی ده شمش؟.
ینه سكوت بولمیان ده كیزلركیبی طاشدم!.

مزاربكی قاپلایان بوچیچكلر نه صولغون!.
اوستنده كی به نه كلر كوزلرمدن ده دولغون.
یاشادیغی صوك كونلر حیاتم قادار اولغون.
بوجوشغون یاشایشه سن ئوله لی آلیشدم..

هركیجه اوغراشدیغم خیال سنكدر. أی قیز!
قلبمده پارلامادی باشقا عشق باشقا ییلدیز.
سویله مزارجغك ده قلبم قادارمی ایصسز؟
ئولوم قادامی بسیط.. معبد قادارمی سسز!

٦ تموز ٩٢٧

محمد رفعت

sevgilimin mezarında*

Mehmet Rıfat

Issız yollar içinde düşünceyle gezerken,
İçimdeki sızıyı bu yolla da sezerken,
Dimağımı mazinin hâtırasında ezerken,
O harap mezarınla yine mi karşılaştım!...

Üstündeki topraklar yoğrulmuş, külçeleşmiş,
Zamanın pençeleri yer yer çukurlar eşmiş,
Yoksa beni arayan nazarların mı deşmiş?
Yine sükût bulmayan denizler gibi taştım.

Mezarını kaplayan bu çiçekler ne solgun!...
Üstündeki benekler gözlerinden de dolgun,
Yaşadığın son günler hayatım kadar olgun,
Bu coşkun yaşayışa sen öleli alıştım.

Her gece uğraştığım hayal senindir ey kız!
Kalbimde parlamadı başka aşk, başka yıldız.
Söyle mezarcığın da kalbim kadar mı ıssız?
Ölüm kadar mı basit!... Mâbed kadar mı sessiz!...

6 Temmuz 1927

** Rıfat Ilgaz'ın Mehmet Rıfat adıyla Nazikter gazetesinde yayımlanan ilk manzumesi.*

Yazmaya başlar başlamaz, şiirlerini Açıksöz ve Nazikter'e veren Rıfat Ilgaz; Güzel İnebolu, Güzel Tosya gazetelerinde de ürünlerini yayımlatır. Ve ilk şiirleri hakkında kendisine yöneltilen soruya şöyle yanıt verir:

"Kastamonu'da Açıksöz gazetesinin çıktığını söylemiştim. Ben şiir yazmaya başlar başlamaz şiirlerimi Açıksöz'e verdim. Güzel İnebolu, Güzel Tosya gazetelerine verdim. Hatta babamın ölümü dolayısıyla yazdığım şiir Samsun gazetesinde çıktı".

Rıfat Ilgaz'ın 6 Temmuz 1927'de yazdığı, "Sevgilimin Mezarında" adlı şiiri yayımlanan bir ilk yapıttır. 27 Temmuz 1927'de Nazikter'de çıkmış. Daha sonra Mehmet Saydur, şiiri yeni yazıya çevirerek Kastamonu gazetesinde yayımlamıştır.

Gerçekten de onun böyle genç yaşta ölen bir sevgilisi var mıdır, kimin etkisiyle bu şiiri yazmıştır? Rıfat Ilgaz bunu kendisiyle yapılan bir söyleşide şöyle anlatıyor:

"Ortaokulda sınıfımıza Türkçe dersine giren Zeki Ömer Bey'den bu manzumelerin en güzellerine şiir dendiğini öğrendiğim günlerde, içimde yeni yeni coşkular kabarmaya başladı. Altında imzası silinmiş bir şiir vardı. Süleyman Şevket Bey'in Yazılarında... Rıza Tevfik'in "Kabr-i Fikret-i Ziyaret". Şiir,

Dediler ki Issız kalan türbende,
Vahşi güller açmış; görmeye geldim.
O bağ-ı cennetin hâkine ben de
Hasretle yüzümü sürmeğe geldim.

diye sürüp gidiyordu..

Böyle bir şiir ben de yazamaz mıydım? Yazmak için önce bir türbe, bir mezar gerekirdi. Kastamonu'daki okuluma Aycılar Mahallesinden gidiyordum. Evimiz kentin bir kıyısındaydı, mezarlığa yakındı. Mahallemizin kızları nedense çok severlerdi mezarlık ziyaretlerini. Oyunlarımız birlikte düzenlendiği için ister istemez ben de katılırdım. Uzaktan yakından ölenler arasında hiçbir yakınım olmadığı halde, herkesle birlikte tümseklerden birinin başına çöker, okuma kitabımdaki şiirden dizeler okurdum:

Dediler ki Sana emel bağlayan,
Kabrinde diz çöküp bir dem ağlayan
Bermûrad olurmuş! Ben de bir zaman,
Ağlayıp murada ermeğe geldim!

Şiir biter, duyumsamalarım bitmezdi. Bu tümseklerde yatanlardan biri de benim sevgilim olamaz mıydı? Tümsekler yağmurlardan da yararlanıyordu, güneşten de, otlar da yeşerirdi üzerinde, çiçekler de açardı:

(...)
Mezarında açılan çiçekler neden solgun
Mavi mavi benekler gözlerimden de dolgun
(...)

Ortaokulun ikinci sınıfındayım, şair arkadaşım 73 Hilmi... Türkçe öğretmenim Zeki Ömer Bey... Şiir dörtlüklerle uzayıp gidiyor... onları şaşırtmam gerekiyor; Biten şiirimin yayımlanması gerekir, nerde? Dünyam o denli daracık ki... Kastamonu'da yayımlanan Nazikter gazetesini biliyorum yalnız... Sahibi babamın arkadaşı... Eski Cide tahrirat katibi Yusuf Niyazi Amca... Beni görür görmez tanıyor... Şairliğimden söz ediyorum, babamı sorduğu zaman... Şiirler yazıyorum diyorum. Öğretmenimiz Zeki Ömer Bey... getir göreyim diyor... yeniden yazıp götürüyorum, eski harflerle... yıl 1926... Beni yüreklendirmek için "çok güzel" diyor. "Her hafta bir tane getir de yayınlayalım".(1)

O haftadan başlayarak yayımlıyor da Her Hafta Bir Çiçek... Şiirin adı: "Sevgilimin Mezarında." Ve haykırıyor Karadenizli delikanlı dizelerinde:

Bedbaht bir âşığın defterinden..... ●

(1) Mehmet Saydır, "Rıfat Hocanın İlk Şiiri", Nasrullah Kastamonu gazetesi, 20.12.1991

dizin

● Hazırlayan: **Türkün SÜMERKAN**

anı - izlenim

ACAROĞLU M. Türker, Hocam A. Gaffar Güney, s. 89.
ASAN Ömür Şükrü, Atina ve Selânik'te Yaşayan Karadeniz, s. 96.
ATILGAN Enver, Acılar ve Anılar, s. 91.
BALKIZ Ali, Boztepe'ye Çıktım Ordu'ya Baktım, s. 85.
BELE Tansu, Tokat'ın Gülleri, s. 90.
BELE Tansu, Tüyap 1993 - 12. Kitap Fuarı İzlenimleri / 1, s. 95.
BOLULU Osman, Biz Beş Delikanlıyız, s. 90.
CANDOĞAN Galip, Köy Enstitülerinde Türkçe Öğretimi, s. 94.
ENGİN Gülseren, Venedik'te Bir Öğleden Sonra, s. 85.
ENGİN Gülseren, Korkunun Kanat Sesleri, s. 88.
ENGİN Gülseren, Bir tadımlık Budapeşte, s. 89.
EVREN Nazif, Geçmişte Yaşamak, s. 93.
EVREN Nazif, Zeydan Selahattin, s. 94.
EVREN Nazif, Köyümün Öğretmenine Mektup, s. 95.
EVREN Nazif, Çamım Benim, s. 96.
GENÇTÜRK İsmail, Bugünkü Hasanoğlan, s. 91.
GÖR Sıtkı Salih, Zaman Değirmeni. s. 89.
KARADAYI İsmet Kemal, Cemal Süreya'yı Anmak, s. 95.
NİDA Ömer, İlk Çıraklığım, s. 93.
ÖZDEMİR Orhan, Tucholsky, Kitap ve Ekmek, s. 85.
ÖZER Ahmet, Sanatın Güzelliğiydi Yaşanan, s. 94.
ÖZERDİM Sami N., İnsan Dediğin. s. 85.
SANIMER Gündoğdu, Ordu'da Bir Sanat Yeli, s. 87.
SOYUER Halil, A. Gaffar Güney'den Anılar, s. 96.
TARIMAN Betül, Kastamonu Mektubu, s. 86.
YAZICI Vedat, Rıfat Ilgaz Gecesi'nde Asım Bezirci, s. 92.

anma

BELE Tansu, Karanlığı Yırtan Adam, s. 86.
BİLEN Mehmet Yaşar, Sevinç ve Acılar İçinde, s. 93.
EVREN Nazif, Macide Öğretmenin Mektubundan Alıntılar, s. 87.
EVREN Nazif, 24 Kasım Mesleği Anma Günü, s. 92.
HÜNALP Ayhan, İlhami Soysal İçin Ağıt, s. 93.
KARAAHMETOĞLU İsmail, Söylev Gülü, s. 96.
KÖMÜRCÜOĞLU Sabahattin, Nabi Üçüncüoğlu, s. 95.
ÖZER Ahmet, Hasan Hüseyin'siz On Yıl, s. 95.
SANIMER Gündoğdu, Teymur ve Doğru, s. 85.
UYGUNER Muzaffer, Sait Faik İçin, s. 90.

görsel ürünler

AKSOY Hikmet, Karikatür, s. 91.
KOZAL Nilgün, Desen 1 / 2 / 3, s. 87.
LÜLECİ Saffet, Fotoğraf, s. 90.
SALİH Adil, Desen, s. 85.
SALİH Adil, Desen, s. 85.
SALİH Adil, Desen, s. 86.
SARIASLAN Ümit, Karikatür, s. 91.
SARIASLAN Ümit, Karikatür, s. 91.
SARIASLAN Ümit, Karikatür. 1 / 2, s. 92.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Fotoğraf, s. 85.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Fotoğraf. s. 86.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Fotoğraf, s. 88.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Fotoğraf, s. 88.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Fotoğraflar, 1 / 2, s. 95.

inceleme / araştırma / deneme / derleme

AÇIKGÖZ Saim, Takma Adlar, s. 95.
APAYDIN Talip, Tek Çıkar Yol Demokratik - Laik Eğitim, s. 86.
AŞÇI Abdullah, Nedir İşimiz Dünyada, s. 88.
AYDIN Mehmet, Geçmişin Yasaklanmış Sözcükleri, s. 88.
AYDIN Mehmet, İslam Çankaya'nın Şiiri, s. 89.
BALKAR Tuğrul Asi, Herkes bir Başka Göğün Altında: Ergin Günçe Bile / 1, s. 94.
BALKAR Tuğrul Asi, Herkes Bir Başka Göğün Altında: Ergin Günçe Bile / 2, s. 95.
BELE Tansu, New York, s. 85.
CAN Ayhan, Enver Gökçe, s. 87.
CİMİ Mehmet, Yolumuzu Aydınlatanlar, s. 95.
CRANE Hart, Genel Amaçlar ve kuramlar - 1, Çev.: Halit Çakır, s. 91.
DEMİR Fahrettin, Babek'ten Mustafa Suphi'ye Destanlar, s. 89.
DOĞAN Ethem, Bir Afişe Bakarken, s. 86.
EVREN Nazif, Endişeliyim, s. 86.
EVREN Nazif, Avara Kasnak, s. 88.
EVREN Nazif, Adların Değiştirdiği etkinlikler, s. 89.
EVREN Nazif, Çanakkale Türküsü, s. 90.
EDEBİYATÇILAR DERNEĞİ. Lise Türk Dili ve Edebiyatı Müfredat Programının Edebiyat Bölümü Üzerine Rapor, s. 87.
GÜLDAL Bülent, Yaşamın Türküsünü Söyleyenler, s. 96.
GÜLER Mehmet, Çağdaş Nasrettin Hoca: Aziz Nesin, s. 87.
GÜLER Mehmet, Orhan Veli, s. 91.
GÜLER Mehmet, Çağdaş Masalcı Yaşar Kemal, s. 92.
GÜNDOĞAR Muzaffer, 1938'den 1946'ya, Çorumlu, s. 94.
HİKMET Subutay, Şiir Üzerine Derlemeler / 5, s. 85.
HİKMET Subutay, Şiir Üzerine Derlemeler / 6 s. 87.
HİKMET Subutay, Şiir Üzerine Derlemeler / 7 s. 88.
HİKMET Subutay, Şiir Üzerine Derlemeler / 8 s. 89.
HİKMET Subutay, Şiir Üzerine Derlemeler / 9 s. 90.
HİKMET Subutay, Şiir Üzerine Derlemeler / 10 s. 91.
HİKMET Subutay, Şiir Üzerine Derlemeler / 11 s. 93.
HİKMET Subutay, Şiir Üzerine Derlemeler / 12 s. 94.
KIYI, "Şu Moraran Şafak" (Sıvas'ta Öldürülenler Anısına), s. 89.
KOÇU Reşat Ekrem, Theophile Deyrolle 1896'da Trabzon'dan Erzurum'a Seyahat, s. 86.
ONARAN Mustafa Şerif, Özdenoğlu'nun Şiir Dünyası, s. 94.
ÖZER Ahmet - PULATHANELİ Arslan, İlkler / 1, s. 85.
ÖZER Ahmet - PULATHANELİ Arslan, İlkler / 2, s. 86.
ÖZER Ahmet - PULATHANELİ Arslan, İlkler / 3, s. 87.
ÖZER Ahmet - PULATHANELİ Arslan, İlkler / 4, s. 88.
ÖZER Ahmet - PULATHANELİ Arslan, İlkler / 5, s. 89
OZER Ahmet - PULATHANELİ Arslan, İlkler / 6, s. 90.
ÖZERDİM Sami N. Unuturlar. s. 92
PULATHANELİ Arslan, Azerbaycanlı Şair Nebi Hazri, s. 91.
REFİK Ahmet, Kafkas Yollarında (Hatıralar ve Tahassüsler). Çevriyazı: Ahmet Özer, s 88
SAKA Zekeriya, Atı Alan Uskudar'ın Yarısında, s. 88

SAKA Zekeriya, "Gençliğe Sesleniş"i Anlamak - Uygulamak - Uygulatmak, s. 92.
SARIASLAN Ümit, Devrekli Şair Rüştü Onur'un Evi Önünde, s. 89.
SOYDAN Doğan, Sıkıyönetim Hasan, s. 85.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Kültür - Sanat Olayları / Haberler, s. 85.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Kültür - Sanat Olayları / Haberler, s. 86.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Kültür - Sanat Olayları / Haberler, s. 87.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Kültür - Sanat Olayları / Haberler, s. 88.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Kültür - Sanat Olayları / Haberler, s. 89.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Kültür - Sanat Olayları / Haberler, s. 91.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Kültür - Sanat Olayları / Haberler, s. 92.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Kültür - Sanat Olayları / Haberler, s. 93.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Kültür - Sanat Olayları / Haberler, s. 94.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Kültür - Sanat Olayları / Haberler, s. 95.
SÜMERKAN Mustafa Reşat, Kültür - Sanat Olayları / Haberler, s. 96.
SÜZEN Nilgün, Ölü Bir Öpüş, s. 91.
ŞAHİN Osman, Yaşar Kemal ve Folklor, s. 90.
ŞENER Muhsin, Metin Altıok'un Şiirinde Ses, s. 85.
ŞENER Muhsin, Tarihin İkamesi, s. 88.
ŞENER Muhsin, Fergun Özelli'nin Şiirinde Bağdaştırmalar, s. 91.
ŞENER Muhsin, Hüseyin Alemdar'ın Dil Alanı İçin Bir Deneme, s. 92.
TARIMAN Betül, Kastamonu Basın Tarihinde Bir Sesin Adı: Açıksöz, s. 89.
TARIMAN Betül, Bir İlk Yapıt: Sevgilimin Mezarında, s. 96.
USLU Mehmet, Şiir ve Şair: Cemal Süreya, s. 85.
USTA Veysel, Tirebolulu Hüseyin Avni Bey, s. 95.
YAZICI Vedat, Şiirle, s. 91.

kitap - dergi / tanıtım - eleştiri

ACAROĞLU M. Türker, Kitapseverlerle Başbaşa, s. 87.
ACAROĞLU M. Türker, "Trabzon kaynakçası", s. 88.
AKBABA Şaban, Müzik Kokan Roman: Aydınlığa Yürüyenler, s. 91.
ATILGAN Enver, Osman Bolulu'ya mektup, s. 94.
BALKAR Tuğrul Asi, Öznesini Yitiren Şiir, s. 87.
BALKAR Tuğrul Asi, Yeniliklere Yenilemeyen Şiir Ya Da Şiirin Yenilmeyen tercihi, s. 88.
BALKAR Tuğrul Asi, Şiirin Yorulmayan Sarkacı Ya Da Sonrasız Dönüş Yalnızlığı, s. 89.
DEMİR Fahrettin, Çağdaş Yanginlar, s. 85.
DİZMAN İbrahim, İki Yeni Yayın, s. 89.
DİZMAN İbrahim, "Dünya / Kitap" Üçüncü Yılında, s. 94.
DUMAN Mustafa, Halk Şairleri Konulu İki Kitap, s. 88.
EFEOĞLU Ertuğrul, Şinasi Özdenoğlu ve Ölüm Şiirleri, s. 95.
FEYZİOĞLU Yücel, Yeşil Baş, s. 89.
GEZER Nadir, Fontamara, s. 95.
HAKKI Ruşen, Çılgın Su, s. 94.
HÜNALP Ayhan, "Patlıcan Fidelerine Muska" Ya Da Dokuz Kitabın Üzerindeki Olumlu Görüntüler, s. 86.
HÜNALP Ayhan, Ben ve Dünya, s. 87.
HÜNALP Ayhan, Geçmiş Zaman Mimozaları - Ağaoğlu'ların Kırgınlığı - Nilgün Marmara'nın Yitirilişi ve "Çağrısız Hayalim" Üzerine Varyasyonlar, s. 90.
HÜNALP Ayhan, Ben, Siz ve Köpekbalıkları, s. 92.
HÜNALP Ayhan, Nazım Alpman'ın "Çingeneler"i, s. 94.
KENANOĞLU Ahmet, Leyla Şahin'in Şiiri: Büyük Su, s. 93,
KIYI Çağın Öykücüleri, s. 95.
KORKMAZGİL Azime, "Aşklar Yedeğinde Ömrümüzün", s. 95.
MUTLU Nazım, Bir Kısa Şiir Ustası: İlyas Tunç, s. 86.
ÖNCÜL Tamer, Limnidi Ateşinden Bugüne, Ya Da Ateşli Bir Sorgulama, s. 86.
ÖNCÜL Tamer, Tezler ve Sözler - II Üzerine, s. 88.
ÖZER Ahmet, Üretimde Sevda, s. 92.
ÖZER Ahmet, Karşı'da Sıvas Olayları, s. 93.
SARIASLAN Ümit, Adresine Ulaşan Şiirlerin Şairi, s. 85.
SEYİRCİ Musa Kalbim Uçurtma, s. 86.
ŞENER Muhsin, Modern Şiirimizin Doğası, s. 96.
TAŞKIN Altay, Bolulu ve "Yurt / Boyu Sevişmek", s. 94.
TOPÇU, İhsan Ramis Dara'ya Yanıt, s. 87.
UYGUNER Muzaffer, Yaşamdan İzlenimler, s. 88.
UYGUNER Muzaffer, Kimler "Yağmuru Yıkadılar", s. 93.

öykü

BOL Erdoğan, Ölülere Mektup Yazılmaz, s. 94.
DÜZOVALI Ömür, Deniz Kıpırtısız Bugün, s. 86.
GEZER Nadir, İlk Durak, s. 92.
GÖR Sıtkı Salih, Zümrüdüanka. s. 90.
GÜREL Fatma, Vitamin, s. 95.
ÖNEL Arife Kalender, Geceye Düşen Yıldırımlar, s. 96.
RAMUZ Charles Ferdinand, Dağdaki Sesler, Çev. Tuna ERTEM, s. 93.
SAKA Dilber, Kıyıkentte Bir Zaman. s. 86.
SAKA Dilber, Onu Dinlerken, s. 90.
SÜZEN Nilgün, Büyücü, s. 87.
SÜZEN Nilgün, Sır Sarnıcı, s. 93.
TİRALİ Naim, Piraziz'de Bir Başbakan, s. 93.
USLU Mehmet, İhtiyar Çerezci, s. 88.
USLU Mehmet, Yirmi Kuruşa Sinema s. 87.
USLU Mehmet, Aykırı Bir Karasevda, s. 90.
USLU Mehmet, Düş Gezgini Masal Anlatıcısı. s. 92.
USLU Mehmet, Uçurtmaydı Sevdası Yüreğimizin, s. 96.
YILMAZ Duran, Ayrılanmış, s. 91.

söyleşi

BİLGİN A. Kadir, Abdülkadir Paksoy'la Söyleşi, s. 86.
DİZMAN İbrahim, Osman Bolulu'yla Söyleşi, s. 85.
DİZMAN İbrahim, Aydın Üstüntaş, s. 87.
DİZMAN İbrahim, Ahmet Özer'le Söyleşi, s. 91.
GEZER Nadir, Doğan Soydan'la Söyleşi, s. 90.
GEZER Nadir, Talip Apaydın'la Söyleşi, s.93.
MUSTAFA Ali, Çiğdem Sezer'le Söyleşi, s. 91.
ÖZER Ahmet, Nazif Evren'le Söyleşi, s. 85.
ÖZER Ahmet, Bir Dil Ustası Rasim Şimşek'le Söyleşi, s. 86.
ÖZER Ahmet, Gazeteciliğin 32. Yılında Bir Basın Öncüsü Ömer Güner, s 91.
ÖZER Ahmet, Gündoğdu Sanımer, s. 93.
ÖZER Ahmet, Dilber Saka'yla Söyleşi, s. 96.
SEZER Çiğdem, Faik Baysal'la Söyleşi, s. 92.
TARIMAN Betül, Ali Coşkun Hirik'le Söyleşi, s. 92.

gezi

CLAVIYO Ruy Gonzalez de, Kadis'ten Semerkand'a, s. 96. ●

1993 ölümleri

Derleyen: **Arslan PULATHANELİ**

Ragıp Sarıca	08.01.1993
Erdem Buri	1924 - 09.01.1993
Cumhur Odabaşıoğlu	1924 - 20.01.1993
Enver Özmen	21.01.1993
Uğur Mumcu	1942 - 24.01.1993
Sıtkı Salih Burçak	28.01.1993
Temel Şükrü Doğru	1926 - 03.02.1993
Adnan Kahveci	1949 - 05.02.1993
Ali Kemal Meram	1915 - 06.02.1993
Mahir Canova	1915 - 16.02.1993
Yaman Okay	1951 - 19.02.1993
Hasan Tutul Devrani	1928 - 20.02.1993
Emil Galip Sandalcı	1922 - 10.03.1993
Orhan Salcıoğlu	1960 - 11.03.1993
İsmail Hakkı Araz	19.03.1993
Şinasi Osma	19.03.1993
Beyhan Cenkçi	22.03.1993
Sarniha Ayverdi	1906 - 23.03.1993
Reşat Zaloğlu	.03.1993
Feyyaz Kayacan	1919 - 05.04.1993
Ürnran Emin Çölaşan	08.04.1993
Ayten (Uyan) Aygünlü	09.04.1993
Kemal Ilıcak	1932 - 09.04.1993
Şahinkaya Dil	1931 - 13.04.1993
Muzaffer Görktan (Behçetoğlu	.04.1993
Sabahattin Kudret Aksal	1920 - 19.04.1993
Ertuğrul Bilda	1915 - 29.04.1993
Fikret Arıcan	25.05.1993
Ulvi Yenal	26.05.1993
Sami Ateş	1948 - 11.06.1993
Selahattin Ertürk	1923 - 15.06.1993
Ali İhsan Mıhçı	1945 - 26.06.1993
Ali Yalaz	1933 - 07.07.1993
Rıfaz Ilgaz	1911 - 07.07.1993
İbrahim Minnetoğlu	1920 - 26.07.1993
Cemal Madanoğlu	1906 - 28.07.1993
Vural Arıkan	03.08.1993
Sabri Berkel	1907 - 04.08.1993
Macit Gökberk	1908 - 15.08.1993
Tekin Arıburun	1905 - 17.08.1993 (Defnedildi)
Rebii Gorbon (Işıl)	16.08.1993
Ersun Kazançel	1936 - 23.08.1993
Ali Avni Çelebi	1904 - 25.08.1993
Oben Güney	1938 - 27.08.1993
Taner Şener	1941 - 31.08.1993
Rana Erksan	1910 -
Ertuğrul İlgin	1914 -
Samim Kocagöz	1916 - 05.09.1993
Belkıs Mutlu	1936 - 17.09.1993
Nida Tüfekçi	1929 - 18.09.1993
Zekeriya Bali	1926 - 22.09.1993
Tevfik Akdağ	1932 - 27.09.1993
Nezihi Gülcüoğlu	1917 - 02.10.1993
Mahmut Dikerdem	03.10.1993
Nejat Eczacıbaşı	1913 - 06.10.1993
Nuri Altınok	1921 - .10.1993
Cemal Bingöl	1912 - 09.10.1993
Mehmet Aydın Sayıl	1913 - 15.10.1993
Şevket Bulatoğlu	1913 - 21.10.1993
Siyami Ersek	26.10.1993
Ömer Asım Aksoy	1898 - 30.10.1993
Berna Moran	1921 - 31.10.1993
Münir Ören	1918 - 07.11.1993
Tahsin Öztin	1912 - 21.11.1993
Ünal Cimit	1934 - 23.11.1993
Abidin Dino	1913 - 07.12.1993
Mustafa Altınbaş	10.12.1993
Hulusi Kentmen	1912 - 20.12.1993
Süleyman Fehmi Kalaycıoğlu	1892 - 29.12.1993
İhsan Sabri Çağlayangil	1908 - 12.1993
Zihni Rona	1907 - 12.1993

kültür - sanat olayları / haberler

Derleyen: **M. Reşat SÜMERKAN**

SERGİ

● **KTÜ Atatürk Kültür - Sanat Merkezi**'nde 22 şubat günü **"Çağdaş Avusturya Fotoğraf Sanatı"** adlı bir fotoğraf sergisi izleyenlere sunulmaya başlandı. Sergi, **Avusturya Büyükelçisi** ve **KTÜ Mimarlık Bölümü** işbirliği ile sağlanmıştı.

● **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde şubat ayının ilk yarısında, Galeri Konfeksiyonu sergilendikten sonra 24 şubat günü, **Trabzon**'un Kurtuluş Günü etkinlikleri çerçevesinde **İl Turizm Müdürlüğü** tarafından **"Eski Trabzon Fotoğrafları"** sergisi açıldı.

● Aynı etkinlikler çerçevesinde **Trabzon İl Kültür Müdürlüğü**, **Trabzon Belediyesi Kültür Müdürlüğü** ve **Trabzon Esnaf Odaları Birliği**'nce düzenlenen El Sanatları sergisi de aynı galeride açıldı.

● 26 şubat günü de **Trabzon Belediyesi Kültür Müdürlüğü**'nce düzenlenen **IV. Ulusal Çocuk Resim Yarışmasının** sergi ve ödül töreni **Hüseyin Kazaz Kültür Merkezi**'nde gerçekleştirildi.

● Aynı gün **Mahmut Goloğlu Kültür Merkezi**'nde ise **Trabzon Belediyesi Kültür Müdürlüğü** ile **Türkiye Karikatürcüler Derneği Trabzon Şubesi**'nin birlikte düzenledikleri **Filistinli** sanatçı **Naci El - Ali**'nin karikatür sergisi sunulmaya başlandı.

DIA GÖSTERİSİ

● **Trabzon Fotoğraf Sanatı Derneği** (**FOTO FORUM**)'un şubat ayı etkinlikleri arasında iki dia gösterisi yer aldı. Bunlardan ilki 12 şubat günü **Adana Fotoğraf Amatörleri Derneği** (**AFAD**) üyesi **Harun Topal**'ın gösterisi idi. İkincisi ise 26 şubat günü **Foto Forum** üyesi **Ali Van** tarafından gerçekleştirildi. Her iki gösteri de **Mahmut Goloğlu Kültür Merkezi**'nde yapıldı.

TİYATRO

● **Trabzon Devlet Tiyatrosu Büyük Sahnesi**'nde şubat ayı boyunca **"Asiye Nasıl Kurtulur"** ve **"Venedik Taciri"** adlı oyunlar sürdürüldü. Aynı sahnede 9 şubat günü **Ankara Sanat Tiyatrosu** (**AST**) artık klasikleşmiş oyunları **"Sakıncalı Piyade"**yi sahnelediler.

● **Küçük Sahne**'de ise (**Hüseyin Kazaz Kültür Merkezi**) ay boyunca **"Kontrabas"** oyununa devam edildi.